

POROČILO O SPREMLJANJU ZAKLJUČNIH IZPITOV V ŠOLSLEM LETU 2005/2006

Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji, Ljubljana, marec 2007

Izdajatelj: Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji

Založnik: Državni izpitni center

Uredniški odbor: Tina Klarič, Center RS za poklicno izobraževanje, glavna in odgovorna urednica

Janez Dekleva, Gospodarska zbornica Slovenije
Mitja Korunovski, Obrtna zbornica Slovenije
mag. Irena Bahovec, Ministrstvo za šolstvo in šport

Avtorji poročila: Tina Klarič, Center RS za poklicno izobraževanje
dr. Zora Rutar Ilc, Zavod RS za šolstvo
dr. Jasna Mažgon, Filozofska fakulteta
Breda Zupanc, Center RS za poklicno izobraževanje
Janez Dekleva, Gospodarska zbornica Slovenije
mag. Janja Meglič, Obrtna zbornica Slovenije
mag. Irena Bahovec, Ministrstvo za šolstvo in šport
Mitja Korunovski, Obrtna zbornica Slovenije
Elena Kecman, Center RS za poklicno izobraževanje

Metodološka priprava in obdelava podatkov:

dr. Jasna Mažgon, Filozofska fakulteta
dr. Gašper Cankar, Državni izpitni center

Pri posameznih poglavjih poročila so (so)avtorji:

- I. Uvodna opredelitev zaključnih izpitov v poklicnem izobraževanju – Breda Zupanc
- II. Opredelitev spremljanja zaključnih izpitov – dr. Jasna Mažgon, Tina Klarič
- III. Uspeh in osip vajencev in dijakov – Tina Klarič
- IV. Vajenci in dijaki o poklicnem izobraževanju – Elena Kecman, Tina Klarič
- V. Delodajalci o dualni organizaciji poklicnega izobraževanja – Tina Klarič, Janja Meglič
- VI. Priprave na zaključni izpit – dr. Zora Rutar Ilc, Tina Klarič
- VII. Izvedba in potek zaključnih izpitov – dr. Zora Rutar Ilc, Tina Klarič
- VIII. Strokovno izpopolnjevanje učiteljev – Elena Kecman, Tina Klarič
- IX. Ugotovitve – Tina Klarič, Janja Meglič, dr. Zora Rutar Ilc, Irena Bahovec, Janez Dekleva, Mitja Korunovski, Breda Zupanc
- X. Sklepi – Breda Zupanc, Irena Bahovec

II., III., IV., V., VI., VII. in VIII. poglavje so nastala na Centru RS za poklicno izobraževanje ob finančni pomoči Evropskega socialnega sklada.

Jezikovni pregled: Rosana Čop
Računalniško oblikovanje: Mateja Gradišek
Tisk: Državni izpitni center
Naklada: 230 izvodov
ISSN: 1581-6516

»Izdajo te publikacije je omogočilo sofinanciranje Evropskega socialnega sklada Evropske unije in Ministrstva za šolstvo in šport.«

PREDGOVOR

V šolskem letu 2005/2006 je pod okriljem Gospodarske zbornice Slovenije in Obrtne zbornice Slovenije končala izobraževanje za 26 poklicev sedma generacija vajencev. Zaključni izpit je sestavljen iz teoretičnega in iz praktičnega dela. Teoretični del so vajenci opravljali v šoli. Praktični del zaključnega izpita je obsegal izdelek oziroma storitev z zagovorom; vajenci so ga opravljali v delovnem procesu oziroma v šolskih delavnicah.

Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji je ugodno ocenila uspeh sedme generacije vajencev pri zaključnih izpiti, tako teoretični kakor praktični del, s katerim so vajenci, delodajalci in šole dokazali, da so izobraževanje in usposabljanje izvajali kakovostno in v skladu z izpitnim katalogom in tako izpolnili poklicne cilje. V poročilu je predstavljen tudi širši prikaz stanja na področju dokončevanja poklicnega izobraževanja in prikazane so primerjave šolske in dualne organizacije poklicnega izobraževanja.

Državna izpitna komisija izreka pohvalo za opravljeno strokovno delo vsem udeleženiim v tem izobraževalnem procesu in seveda vsem socialnim partnerjem.

Ljubljana, december 2006

Janez Dekleva,
predsednik Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela
zaključnega izpita v dualni organizaciji

KAZALO

I. UVODNA OPREDELITEV ZAKLJUČNIH IZPITOV V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU	7
1. ZAKONSKE PODLAGE ZA IZVEDBO ZAKLJUČNEGA IZPITA	7
2. OPREDELITEV ZAKLJUČNIH IZPITOV	8
3. NADALJNI RAZVOJ KONCEPTA ZAKLJUČNEGA IZPITA	8
II. OPREDELITEV SPREMLJANJA ZAKLJUČNIH IZPITOV	9
1. NAMEN IN CILJI SPREMLJANJA	9
2. PODROBNEJŠA RAZČLENITEV PODROČIJ SPREMLJANJA	9
3. METODOLOGIJA	11
3.1 METODE SPREMLJANJA	11
3.2 OSNOVNA POPULACIJA IN VZOREC	11
3.3 INSTRUMENT ZA ZBIRANJE PODATKOV	12
3.4 STATISTIČNE METODE ZA OBDELAVO PODATKOV	12
III. USPEH IN OSIP VAJENCEV IN DIJAKOV V ŠOLSLEM LETU 2005/2006	13
1. USPEH VAJENCEV IN DIJAKOV V ZADNJEM LETNIKU POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA	13
2. USPEH VAJENCEV IN DIJAKOV PRI ZAKLJUČNEM IZPITU V SPOMLADANSKEM IZPITNEM ROKU	14
3. USPEH VAJENCEV IN DIJAKOV PRI ZAKLJUČNEM IZPITU NA SPOMLADANSKEM IN JESENSKEM IZPITNEM ROKU	15
4. USPEH PRI POSAMEZNIH IZPITNIH ENOTAH ZAKLJUČNEGA IZPITA V SPOMLADANSKEM IN V JESENSKEM IZPITNEM ROKU	17
4.1 SLOVENŠČINA	17
4.2 STROKOVNOTEORETIČNI PREDMET	18
4.3 PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA	19
IV. VAJENCI IN DIJAKI O POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU	20
1. STALIŠČA VAJENCEV IN DIJAKOV O IZBIRI IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA	20
2. POKLICNO SVETOVANJE	22
3. USPEH VAJENCEV IN DIJAKOV V OSNOVNI ŠOLI IN V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU	23
4. ŠTIPENDIRANJE IN IZPLAČEVANJE NAGRAD MED IZOBRAŽEVANJEM	25
4.1 ŠTIPENDIRANJE	25
4.2 IZPLAČEVANJE NAGRAD VAJENCEM	26
5. NAČRTI VAJENCEV IN DIJAKOV PO KONCU IZOBRAŽEVANJA	27
V. DELODAJALCI O DUALNI ORGANIZACIJI POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA	28
1. RAZPISOVANJE UČNIH MEST IN ZAPOSLOVANJE VAJENCEV	28
1.1 ZAPOSLOVANJE VAJENCEV	28
2. NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA V DELOVNEM PROCESU	29
VI. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT	31
1. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT – VAJENCI	31
1.1 ČASOVNA USTREZNOST PRIPRAV NA ZAKLJUČNI IZPIT	31
1.2 POTEK PRIPRAV NA ZAKLJUČNI IZPIT	31
1.3 PRIPRAVE, KI PRISPEVAJO K USPEŠNOSTI NA ZAKLJUČNEM IZPITU	34
2. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT – DIJAKI	36
2.1 ČASOVNA USTREZNOST PRIPRAV NA ZAKLJUČNI IZPIT	36
2.2 POTEK PRIPRAV NA ZAKLJUČNI IZPIT	37
2.3 PRIPRAVE, KI PRISPEVAJO K USPEŠNOSTI NA ZAKLJUČNEM IZPITU	39
3. PRIMERJAVA MED VAJENCI IN DIJAKI	41

4. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT – ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA STROKOVNOTEORETIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA V ŠOLSKI IN V DUALNI ORGANIZACIJI.....	42
4.1 ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA STROKOVNOTEORETIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA V DUALNI ORGANIZACIJI.....	42
4.2 ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA STROKOVNOTEORETIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA V ŠOLSKI ORGANIZACIJI.....	43
4.3 PRIMERJAVA STALIŠČ UČITELJEV STROKOVNOTEORETIČNIH PREDMETOV V ŠOLSKI IN V DUALNI ORGANIZACIJI.....	44
5. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT – UČITELJI PRAKTIČNEGA POUKA IN MENTORJI PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA V DELOVNEM PROCESU	45
5.1 UČITELJI PRAKTIČNEGA POUKA, ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA V ŠOLSKI ORGANIZACIJI.....	45
5.2 MENTORJI PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA V DELOVNEM PROCESU.....	46
6. DNEVNIK PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA	47
6.1 MENTORJI IN ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA O DNEVNIKU PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA.....	47
6.2 VAJENCI IN DIJAKI O DNEVNIKU PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA.....	48
VII. IZVEDBA IN POTEK ZAKLJUČNIH IZPITOV	49
1. PREVLAJUJOČI TIP VPRAŠANJ OZIROMA NALOG PRI POSAMEZNI IZPITNI ENOTI ZAKLJUČNEGA IZPITA – VAJENCI IN DIJAKI	49
1.1 STALIŠČA OZIROMA OCENE VAJENCEV.....	49
1.2 STALIŠČA OZIROMA OCENE DIJAKOV.....	51
1.3 RAZLIKE MED DIJAKI IN VAJENCI.....	51
2. PREVLAJUJOČI TIP VPRAŠANJ OZIROMA NALOG NA STROKOVNOTEORETIČNEM DELU ZAKLJUČNEGA IZPITA – ČLANI IZPITNIH KOMISIJ V ŠOLSKI IN V DUALNI ORGANIZACIJI.....	54
2.1 ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA STROKOVNOTEORETIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA – DUALNA ORGANIZACIJA	54
2.2 ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA – ŠOLSKA ORGANIZACIJA.....	55
3. PREVLAJUJOČI TIP VPRAŠANJ OZIROMA NALOG NA PRAKTIČNEM DELU ZAKLJUČNEGA IZPITA – ČLANI IZPITNIH KOMISIJ OZIROMA ODBOROV V ŠOLSKI IN V DUALNI ORGANIZACIJI.....	56
3.1 ČLANI IZPITNIH KOMISIJ ZA PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA – ŠOLSKA ORGANIZACIJA.....	56
3.2 ČLANI IZPITNIH ODBOROV ZA PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA – DUALNA ORGANIZACIJA.....	56
VIII. STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE UČITELJEV IN MENTORJEV	58
1. POSNETEK STANJA.....	58
2. POTREBE PO DODATNEM IZPOPOLNJEVANJU	59
2.1 POZNAVANJE TEORETIČNIH PODLAG, NA KATERIH JE OPREDELJENO OCENJEVANJE ZNANJA	59
2.2 PRIPRAVA IZPITNIH GRADIV.....	60
2.3 OPREDELJEVANJE KRITERIJEV OCENJEVANJA	60
2.4 OCENJEVANJE PRI PRAKTIČNEM DELU ZAKLJUČNEGA IZPITA	61
2.5 PRIPRAVA VPRAŠANJ, S KATERIMI VAJENEC/DIJAK PRAKTIČNI IZDELEK PODKREPI S STROKOVNOTEORETIČNIM ZNANJEM	62
2.6 MENTORJI: DRUGO POTREBNO ZNANJE ZA KAKOVOSTNO IZPELJAVO ZAKLJUČNEGA IZPITA.....	62

IX. UGOTOVITVE	64
1. USPEH VAJENCEV IN DIJAKOV V ZADNJEM LETNIKU POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA IN PRI ZAKLJUČNEM IZPITU	64
2. STALIŠČA DELODAJALCEV O DUALNI ORGANIZACIJI POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA IN O NJIHOVI VLOGI V NJEJ	64
3. STALIŠČA VAJENCEV IN DIJAKOV O IZBIRI IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA IN POKLICNEGA NAZIVA IN O DOSTOPNOSTI INFORMACIJ O POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU TER USTREZNOST POKLICNEGA SVETOVANJA	65
4. PREHOD VAJENCEV IN DIJAKOV MED SFERO IZOBRAŽEVANJA IN SFERO DELA	66
5. ŠTIPENDIRANJE VAJENCEV IN DIJAKOV	66
6. IZPLAČEVANJE NAGRAD VAJENCEM.....	67
7. UPOŠTEVANJE KATALOGOV ZNANJA IN IZPITNIH KATALOGOV ZA PRAKTIČNO IZOBRAŽEVANJE PRI PRAKTIČNEM IZOBRAŽEVANJU V DELOVNEM PROCESU	67
8. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT.....	68
9. PREVLAJUJOČI TIP VPRAŠANJ OZIROMA NALOG PRI POSAMEZNI IZPITNI ENOTI ZAKLJUČNEGA IZPITA	69
10. STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE	70
X. SKLEPI	71
XI. PRILOGE	72
1. ČLANI DRŽAVNE IZPITNE KOMISIJE ZA PRAKTIČNI DEL ZAKLJUČNEGA IZPITA V DUALNI ORGANIZACIJI.....	72
2. VLOGA GOSPODARSKE IN OBRTNE ZBORNICE SLOVENIJE PRI ZAKLJUČNIH IZPITIH	73
3. RAZPISANA IN ZASEDNA UČNA MESTA OD ŠOLSKEGA LETA 1997/1998 DO ŠOLSKEGA LETA 2005/2006.....	74

I. UVODNA OPREDELITEV ZAKLJUČNIH IZPITOV V POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU

1. Zakonske podlage za izvedbo zaključnega izpita

Zaključni izpit 2005 je bil izveden na podlagi naslednjih zakonov, pravilnikov, odredb in drugih aktov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 98/05 – uradno prečiščeno besedilo)
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/06)
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/01)
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 54/00)
- Pravilnik o zaključnih izpitih v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 102/00, 50/01 in 53/01)
- Pravilnik o šolskem koledarju za gimnazije, poklicne, srednje tehniške in druge strokovne šole (Uradni list RS, št. 17/97, 40/99 in 69/02)
- Pravilnik o šolski dokumentaciji v srednješolskem izobraževanju (Uradni list RS, št. 96/99 in 108/99)
- Izpitni red za opravljanje praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji (objavljen dne 2. 10. 2001)
- Izpitni red za opravljanje praktičnega dela zaključnega izpita v šolski organizaciji
- Odredbe o podaljšanju veljavnosti izobraževalnih programov za pridobitev srednje poklicne in srednje strokovne izobrazbe (Uradni list RS, št. 51/98, 67/00 in 23/02)
- Pravilnik o podaljšanju veljavnosti izobraževalnih programov za pridobitev srednje poklicne in srednje strokovne izobrazbe (Uradni list RS, št. 52/02)
- Odredbe o sprejetju izobraževalnih programov
- Javno veljavni izobraževalni programi za pridobitev srednje poklicne izobrazbe
- Šolski koledar 2005/2006 in navodila o razporeditvi pouka in počitnic (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2005)
- Okrožnice srednjim šolam
- Izpitni katalogi

2. Opredelitev zaključnih izpitov

Srednjo poklicno izobrazbo si kandidati pridobijo po opravljenih obveznostih javno veljavnega izobraževalnega programa srednjega poklicnega izobraževanja in po uspešno opravljenem zaključnem izpitu. Z uspešno opravljenim zaključnim izpitom si kandidati pridobijo poklicni naziv.

Zaključni izpit obsega tri izpitne enote:

- pisni in ustni izpit iz slovenščine (iz madžarščine oziroma italijanščine kot materinega jezika),
- ustni ali pisni in ustni izpit iz strokovnoteoretičnega predmeta,
- izdelek oziroma storitev z zagovorom.

Programi srednjega poklicnega izobraževanja se izvajajo v šolski in v dualni organizaciji. Dijaki v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja opravljajo zaključni izpit v celoti na šoli. Za programe z dualno organizacijo izobraževanja izvede šola teoretični del, pristojna zbornica pa praktični del (izdelek oziroma storitev z zagovorom) zaključnega izpita. Državna izpitna komisija za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji vodi in koordinira praktični del zaključnega izpita, na katerem kandidati izkazujejo svoje poklicne zmožnosti. Izpit poteka pred izpitnim odborom, v katerem poleg učiteljev sodelujejo tudi predstavniki zbornic in sindikatov.

3. Nadaljnji razvoj koncepta zaključnega izpita

Na področju srednjega poklicnega izobraževanja se dogajajo spremembe. Uvajajo se novi programi srednjega poklicnega izobraževanja, ki so pripravljene v skladu z Izhodišči za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (2001). Eden temeljnih ciljev novega koncepta je povezovanje splošnega, strokovnega in praktičnega izobraževanja. Cilj je, doseči večjo vsebinsko povezanost in prepletenost znanja ter razvoj poklicnih in splošnih kompetenc, ki vodijo do celostne usposobljenosti posameznika za poklic, pa tudi lažjo zaposljivost in zmožnost delovanja v družbi. Novemu konceptu izobraževanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja sledi novi koncept dokončevanja tega izobraževanja, ki se bo začel izvajati leta 2007.

Zaključni izpit v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja bo obsegal dve izpitni enoti:

- pisni in ustni izpit iz slovenščine (iz madžarščine oziroma italijanščine kot materinega jezika),
- zaključno projektno delo.

Ne glede na vrsto učne pogodbe (individualna ali kolektivna) in na kraj izvedbe izpita (pri delodajalcih ali v šoli) z zaključnim projektnim delom izkažejo kandidati osvojene poklicne kompetence in svojo usposobljenost in zmožnost za opravljanje dela. Zaključno projektno delo se opravlja po projektni metodi dela, lahko skupinsko ali individualno. Novi koncept zaključnega izpita bo določen tudi v ustreznih izpitnih katalogih in v pravnih normativnih aktih, ki urejajo postopek izvedbe zaključnega izpita.

II. OPREDELITEV SPREMLJANJA ZAKLJUČNIH IZPITOV

1. Namen in cilji spremljanja

Namen spremljanja je, predstaviti, kako poteka izvajanje zaključnih izpitov v dualni in v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja. Zanimajo nas primerjave med stališči in ocenami vajencev¹ in dijakov, predvsem glede posameznih segmentov izvajanja zaključnih izpitov, pa tudi njihova mnenja o samih načinih pridobivanja informacij o izobraževalnih programih pred vstopom v šolanje. Posebno poglavje bomo namenili vajencem, ki del časa preživijo na učnih mestih in so za svoje delo tudi nagrajeni.

Drugi temeljni namen spremljanja je, pripraviti posnetek stanja izvajanja zaključnih izpitov, kakor ga ocenjujejo člani izpitnih odborov oziroma komisij za praktični in za strokovnoteoretični del zaključnega izpita.

V spremljanje zaključnih izpitov so vključeni tudi delodajalci oziroma mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu. Zanima nas, kakšen je njihov pogled na poklicno izobraževanje, še zlasti, kako vidijo izvajanje zaključnih izpitov in ocenjevanje znanja vajencev.

Na podlagi podatkov, pridobljenih od različnih akterjev poklicnega izobraževanja, predstavljamo celotno sliko dokončevanja izobraževanja v dualni in v šolski organizaciji. Ker je izobraževalni proces kompleksna zadeva, zaključni izpit pa le del, povezan s celoto, v poročilo o spremljanju vključujemo tudi nekatere vidike, ki so pomembni predvsem za izvajanje poklicnega izobraževanja in neposredno ne zadevajo zaključnih izpitov.

Sklepno »Poročilo o zaključnih izpitih« tako sestavljajo temeljne ugotovitve o nekaterih elementih poklicnega izobraževanja, s poudarki na principih izvajanja zaključnih izpitov v šolskem letu 2005/2006. Poročilo temelji predvsem na ocenah in stališčih dijakov, vajencev, učiteljev, mentorjev in drugih akterjih v poklicnem izobraževanju. Za potrebe te raziskave smo razvili poseben instrumentarij za zbiranje podatkov. Sklepne ugotovitve so lahko ustrezna podlaga za ugotavljanje kakovosti, za nadaljnji razvoj poklicnega izobraževanja in za spreminjanje šolske zakonodaje.

2. Podrobnejša razčlenitev področij spremljanja

Ko opredeljeni namen raziskave podrobneje razčlenimo, dobimo dve večji področji spremljave:

1. Uspeh in osip vajencev in dijakov pri dokončevanju poklicnega izobraževanja.

Spremljanje uspeha in osipa vajencev in dijakov se spremlja na vseh poklicnih in strokovnih šolah prek spletne aplikacije, ki jo pripravi Državni izpitni center.

2. **Organizacijski** oziroma **izvedbeni** vidik in **vsebinski** vidik poklicnega izobraževanja in zaključnih izpitov.

Pri **organizacijskem** oziroma **izvedbenem vidiku** zaključnih izpitov nas zanima: splošna ocena organizacije praktičnega dela zaključnih izpitov.

¹ V novem Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 79/06) vajenci in dijaki niso terminološko ločeni. Prav tako se za praktično izobraževanje v šoli uporablja izraz praktični pouk, izraz praktično usposabljanje z delom pa, kadar se to izvaja pri delodajalcu. Glede na to, da spremljanje vključuje šolsko leto, v katerem je večino časa veljal še stari zakon, smo v poročilu ostali pri izrazih vajenec in dijak, glede praktičnega izobraževanja pa uporabljamo izraz praktični pouk, kadar govorimo o praktičnem izobraževanju v šoli, in izraz praktično izobraževanje v delovnem procesu, kadar se to dogaja pri delodajalcu.

Vsebinski sklop ima naslednja težišča:

1. Vprašanja, ki zadevajo odločitev vajencev in dijakov za izbrani izobraževalni program poklicnega izobraževanja:

- zadovoljstvo z odločitvijo, da so se vpisali v izobraževalni program dualne/šolske organizacije poklicnega izobraževanja;
- kaj je najbolj vplivalo na odločitev za vpis v izobraževalni program;
- kaj bi dijaki/vajenci izbrali, če bi se ponovno odločali o vpisu v šolo.

2. Prejemanje štipendije, nagrade, načrti po končanem izobraževanju:

- ali so dijaki/vajenci prejeli štipendijo in katero;
- ali so delodajalci vajencem redno izplačevali nagrado;
- ali se nameravajo po koncu šolanja zaposliti in kje.

3. Vprašanja o dnevniku praktičnega izobraževanja:

- ali izpolnjevanje dnevnika vajencem in dijakom pomaga pri refleksiji lastnega izobraževanja in učenja;
- ali izpolnjevanje dnevnika izboljšuje pisno izražanje vajencev in dijakov;
- kje so po mnenju dijakov, vajencev in mentorjev največje ovire in težave pri izpolnjevanju dnevnika.

4. Vprašanja, neposredno vezana na zaključni izpit:

- ali je bilo po mnenju vajencev in dijakov dovolj časa namenjenega pripravam na zaključni izpit in kako so te priprave potekale (oblike priprav);
- kaj po mnenju dijakov in vajencev najbolj pripomore k uspešnosti na zaključnem izpitu;
- kakšno vrsto informacij o poteku zaključnega izpita so dobili vajenci in dijaki;
- katera vrsta vprašanj je prevladovala na zaključnem izpitu (stališča vajencev, dijakov in članov izpitnih odborov);
- kako pogosto so bili posamezni tipi nalog uporabljeni na zaključnih izpiti (stališča vajencev, dijakov in članov izpitnih odborov);
- katere oblike priprave na praktični del zaključnega izpita so uporabljali učitelji in mentorji.

5. Vprašanja o strokovnem izpopolnjevanju učiteljev in mentorjev:

- ali se učitelji in mentorji udeležujejo strokovnega izpopolnjevanja, ki je vsebinsko vezano na zaključne izpite, in kaj menijo o potrebnosti takšnega izpopolnjevanja;
- kako učitelji in mentorji ocenjujejo pomembnost posameznih vrst znanja za kakovostno izpeljavo zaključnega izpita.

3. Metodologija

3.1 Metode spremljanja

Metodološka zasnova spremljanja vsebuje elemente metodološke triangulacije. Uporabljeni sta deskriptivna metoda, s katero pojasnimo stanje pojavov, in kavzalno-eksperimentalna metoda, s katero si pomagamo pri iskanju vzročnih povezav in dokazujemo statistično pomembnost razlik med posameznimi kategorijami spremenljivke. Poleg kvantitativne metodologije so v spremljanje vključeni tudi elementi kvalitativnih raziskovalnih metod, predvsem tam, kjer so vsebinsko analizirana posamezna vprašanja odprtega tipa.

3.2 Osnovna populacija in vzorec

V spremljanje smo vključili šole, ki izvajajo izobraževalne programe poklicnega izobraževanja v dualni oziroma šolski organizaciji. Vključenih je bilo 25 šol, od tega je pri spremljanju sodelovalo 16 šol, ki so v šolskem letu 2005/2006 izvajale izobraževalne programe v dualni organizaciji (slašičar, pek, mesar, šivilja – krojač, frizer, mizar, avtomehaničar, avtoklepar, strojni mehanik, tesar, inštalater strojnih instalacij, kuhar, natakar, zidar, kamnosek, pečar, orodjar, oblikovalec kovin, klepar – krovec in avtoličar), in 11 šol, ki so izvajale programe v šolski organizaciji (bolničar-negovalec, administrator, kmetijski mehanik, šivilja – krojač, frizer, mizar, trgovec prodajalec, strojni mehanik, električar energetik, električar elektronik, steklar, oblikovalec stekla, inštalater strojnih instalacij, kuhar, natakar, orodjar, oblikovalec kovin, elek. motornih vozil, dimnikar in konstrukcijski mehanik); od teh sta 2 šoli izvajali programe tako v šolski kakor v dualni organizaciji.

Sodelovale so naslednje šole:

- **dualna organizacija:** Srednja šola Lendava, Lesarska šola Maribor, Srednja gradbena, geodetska in ekonomska šola Ljubljana, Srednja šola Ravne na Koroškem, Srednja šola za gostinstvo in turizem Ljubljana, Srednja šola Bežigrad, Srednja šola Muta, Živilska šola Maribor, Srednja šola za oblikovanje Maribor, Šolski center Celje – gradbena, Srednja šola Domžale, Šolski center Ljubljana – lesarska, Šolski center Šentjur, Šola za strojništvo Škofja Loka, Srednja strojna šola Maribor, Srednja frizerska šola Ljubljana;
- **šolska organizacija:** Srednja zdravstvena šola Murska Sobota, Biotehniška šola Maribor, Srednja elektro-računalniška šola Maribor, Srednja šola Slovenska Bistrica, Srednja šola Bežigrad, Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor, Šolski center Rogaška Slatina, SSPŠ Celje (frizer), Ekonomska šola Murska Sobota, Šolski center Ljubljana – lesarska, SSPŠ Maribor – strojna, poslovna.

Število vključenih dijakov, vajencev, članov izpitnih komisij in mentorjev:

Pri spremljanju je sodelovalo 279 vajencev in 358 dijakov, 48 članov izpitnih komisije za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji, 52 članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v dualni organizaciji, 48 članov izpitne komisije za praktični del v šolski organizaciji in 49 članov izpitnega odbora za praktični del v dualni organizaciji ter 99 mentorjev.

Anketne vprašalnike smo od maja do junija 2006 po elektronski oziroma navadni pošti poslali:

- vajencem in dijakom, ki so obiskovali zadnji letnik izobraževalnih programov v navedenih šolah;
- vsem članom izpitnih odborov za strokovnoteoretični in za praktični del zaključnega izpita v navedenih šolah;
- delodajalcem oziroma mentorjem, ki so izobraževali vajence v delovnem procesu v zadnjem letniku praktičnega izobraževanja.

V osnovno množico, na katero smo nekatere podatke posplošili, sodijo vsi, ki delujejo v okoljih, podobnih preučevani vzorčni populaciji.

3.3 Instrument za zbiranje podatkov

Za spremljavo smo pripravili 7 anketnih vprašalnikov. Vsebovali so vprašanja zaprtega tipa; nekateri so bili kombinirani z odprtimi vprašanji, v smislu pojasnitve posameznih postavk v zaprtem delu. Vsebovali so od 11 do 23 vprašanj, odvisno od tega, koga smo spraševali. Uporabili smo naslednje vprašalnike:

- vprašalnika za spremljanje zaključnih izpitov za člane izpitnih komisij za strokovnoteoretični in za praktični del zaključnega izpita v dualni organizaciji;
- vprašalnika za spremljanje zaključnih izpitov za člane izpitnih komisij oziroma odborov za strokovnoteoretični in za praktični del zaključnega izpita v šolski organizaciji;
- vprašalnik za mentorje praktičnega izobraževanja v delovnem procesu;
- vprašalnik za vajence;
- vprašalnik za dijake.

3.4 Statistične metode za obdelavo podatkov

Podatki so obdelani na ravni deskriptivne in inferenčne statistike. Pri tem smo uporabili frekvenčno distribucijo atributivnih spremenljivk, osnovno deskriptivno statistiko numeričnih spremenljivk in t-test za neodvisne vzorce za preizkus razlike aritmetičnih sredin. Statistična obdelava je bila izvedena s programom SPSS. Podatki so predstavljeni tabelarično in grafično.

III. USPEH IN OSIP VAJENCEV IN DIJAKOV V ŠOLSLEM LETU 2005/2006

Center RS za poklicno izobraževanje je v sodelovanju z Državnim izpitnim centrom izvedel projekt »Spremljanje zaključnih izpitov«. Prek spletne aplikacije je pozval vse šole, ki so v šolskem letu 2005/2006 izvajale izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja, da so posredovale podatke o številu vpisanih vajencev in dijakov v zaključne letnike poklicnega izobraževanja ter podatke o uspešnosti vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu. V nadaljevanju so prikazani podatki o uspešnosti vajencev in dijakov pri dokončevanju izobraževanja glede na vzorec, ki smo ga dobili prek omenjene spletne aplikacije.²

1. Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja

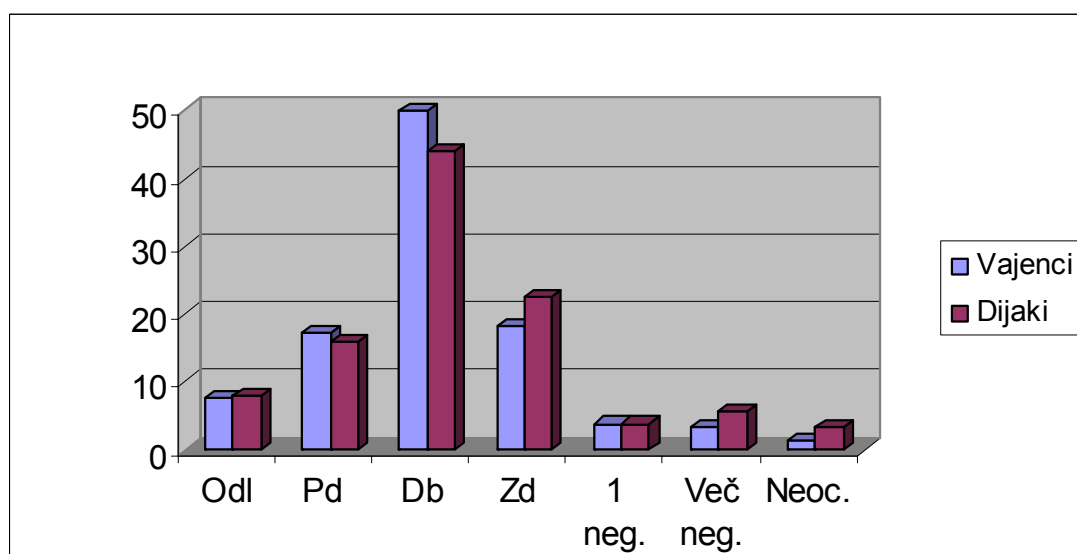
Glede na zbrane podatke, to je podatke, ki smo jih dobili prek spletne aplikacije, govorimo o 529 vajencih in 3774 dijakih, ki so bili septembra 2005 vpisani v 3. letnik poklicnega izobraževanja. Njihov uspeh ob koncu 3. letnika je prikazan spodaj v tabeli in v grafu.

Tabela 1: Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja

USPEH V ZADNJEM LETNIKU POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA	VAJENCI		DIJAKI	
	f	f %	F	f %
Odlično	40	7,7	290	7,9
Prav dobro	89	17,1	580	15,9
Dobro	261	50,0	1611	44,1
Zadostno	95	18,2	823	22,6
SKUPAJ POZITIVNI	485	91,7	3304	87,5
1 negativna	20	3,8	140	3,8
Več negativnih	17	3,3	206	5,6
Neocenjeni	7	1,3	124	3,3
SKUPAJ	529	100	3774	100

² Glede na podatke Ministrstva za šolstvo in šport je bilo v 3. letnik poklicnega izobraževanja v šolskem letu 2005/2006 vpisanih 5255 dijakov in 629 vajencev.

Graf 1: Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja (v odstotkih)

Od 529 vajencev, ki so bili vpisani v 3. letnik poklicnega izobraževanja v dualni organizaciji, jih je 485 ali 91,7 odstotka uspešno končalo zadnji letnik (osip je 8,3 odstotka).

Od 3774 dijakov, ki so bili vključeni v 3. letnik poklicnega izobraževanja v šolski organizaciji, je uspešno končalo letnik 3304 ali 87,5 odstotka dijakov (osip je 12,5 odstotka).

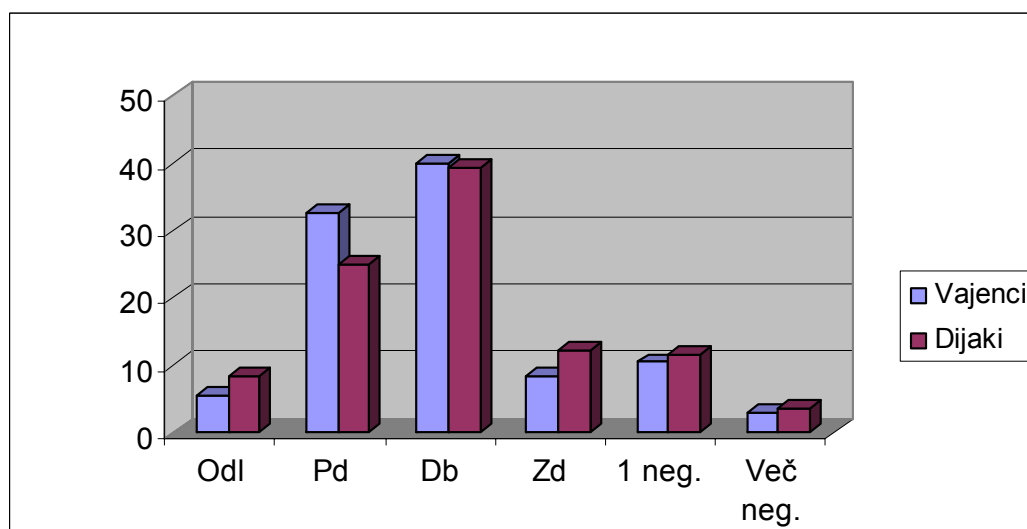
2. Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu v spomladanskem izpitnem roku

Uspeh vajencev in dijakov je prikazan spodaj v tabeli in v grafu.

Tabela 2: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski izpitni rok

USPEH PRI ZI – SPOMLADANSKI ROK	VAJENCI		DIJAKI	
	f	f %	f	f %
Odlično	24	5,5	248	8,3
Prav dobro	143	32,6	742	24,9
Dobro	175	40,0	1174	39,4
Zadostno	37	8,4	366	12,3
SKUPAJ POZITIVNI	379	86,5	2530	84,8
1 negativna	46	10,5	350	11,7
Več negativnih	13	3,0	103	3,5
SKUPAJ	438	100	2983	100

Graf 2: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski izpitni rok (v odstotkih)

Od 529 vajencev, ki so bili vključeni v zadnji letnik poklicnega izobraževanja v dualni organizaciji, je 438 ali 82,8 odstotka vajencev opravilo zaključni izpit v spomladanskem izpitnem roku (osip 17,2 odstotka).

Od 3774 dijakov, ki so bili vključeni v zadnji letnik poklicnega izobraževanja v šolski organizaciji, jih je v spomladanskem izpitnem roku 2530 ali 67 odstotka uspešno opravilo zaključni izpit (osip je 33 odstotkov).

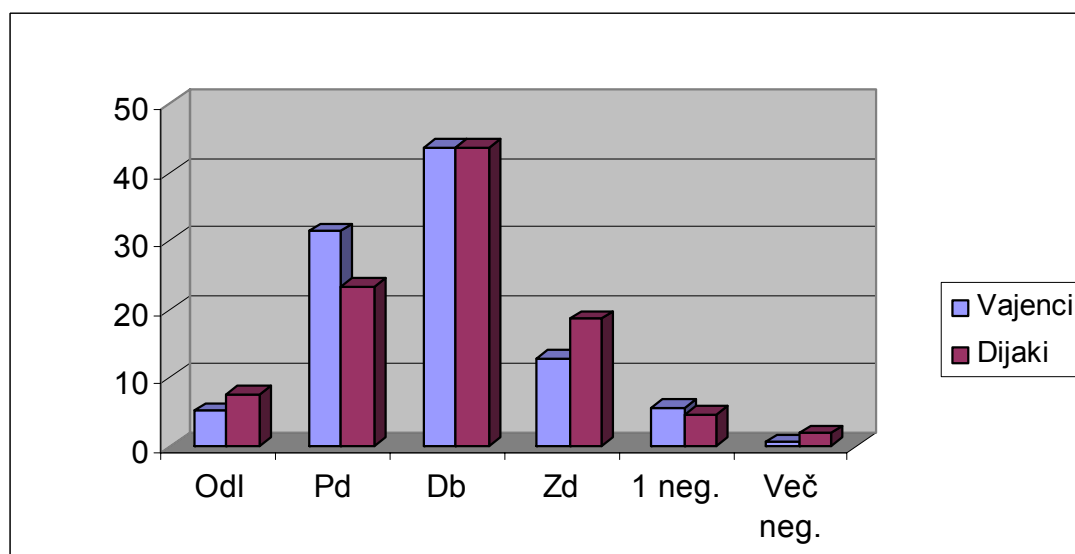
3. Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu na spomladanskem in jesenskem izpitnem roku

Uspeh vajencev in dijakov je prikazan spodaj v tabeli in v grafu.

Tabela 3: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI ZI – SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI	
	f	f %	f	f %
Odličen	25	5,2	252	7,7
Prav dober	152	31,4	762	23,4
Dober	211	43,6	1421	43,7
Zadosten	63	13,0	606	18,6
SKUPAJ POZITIVNI	451	93,2	3041	93,5
1 negativna	27	5,6	149	4,6
Več negativnih	3	0,6	63	1,9
VSI SKUPAJ	484	100	3253	100

Graf 3: Uspeh vajencev in dijakov pri zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok (v odstotkih)

Od 529 vajencev, ki so bili vključeni v zadnji letnik poklicnega izobraževanja v dualni organizaciji, je 451 ali 85,3 odstotka vajencev opravilo zaključni izpit v spomladanskem in jesenskem izpitnem roku (osip 14,7 odstotka).

Od 3774 dijakov, ki so bili vključeni v zadnji letnik poklicnega izobraževanja v šolski organizaciji, je 3041 ali 80,6 odstotka dijakov opravilo zaključni izpit v spomladanskem in jesenskem izpitnem roku (osip 19,4 odstotka).

4. Uspeh pri posameznih izpitnih enotah zaključnega izpita v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku

4.1 Slovenščina

Graf 4: Uspeh pri slovenščini na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok (v odstotkih)

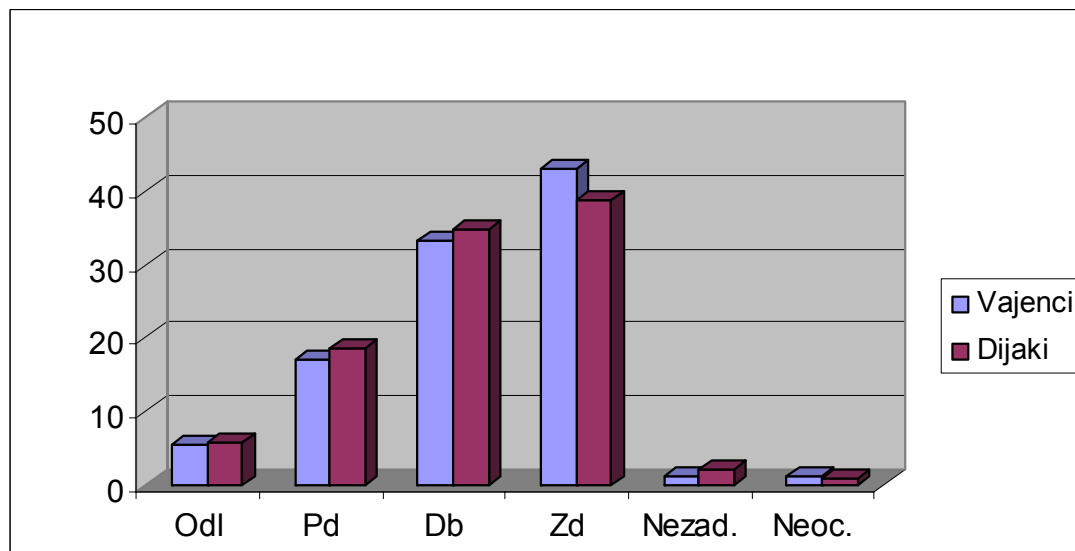

Tabela 4: Uspeh pri slovenščini na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI SLOVENŠČINI NA ZI – SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI	
	f	f %	f	f %
Odlično	26	5,4	188	5,8
Prav dobro	83	17,2	594	18,5
Dobro	160	33,2	1117	34,7
Zadostno	207	43,0	1248	38,8
SKUPAJ POZITIVNI	476	98,8	3147	97,9
Negativni	6	1,2	69	2,2
Neocenjeni	6	1,2	34	1,0
SKUPAJ	488	100	3250	100

Od 488 vajencev, ki so pristopili k zaključnemu izpitu pri predmetu slovenščina v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku, je zaključni izpit opravilo 476 oziroma 98,8 odstotka vajencev.

Od 3250 dijakov, ki so k zaključnemu izpitu pristopili v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku, je zaključni izpit pri slovenščini opravilo 3147 oziroma 97,9 odstotka dijakov.

4.2 Strokovnoteoretični predmet

Graf 5: Uspeh pri strokovnoteoretičnem predmetu na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok (v odstotkih)

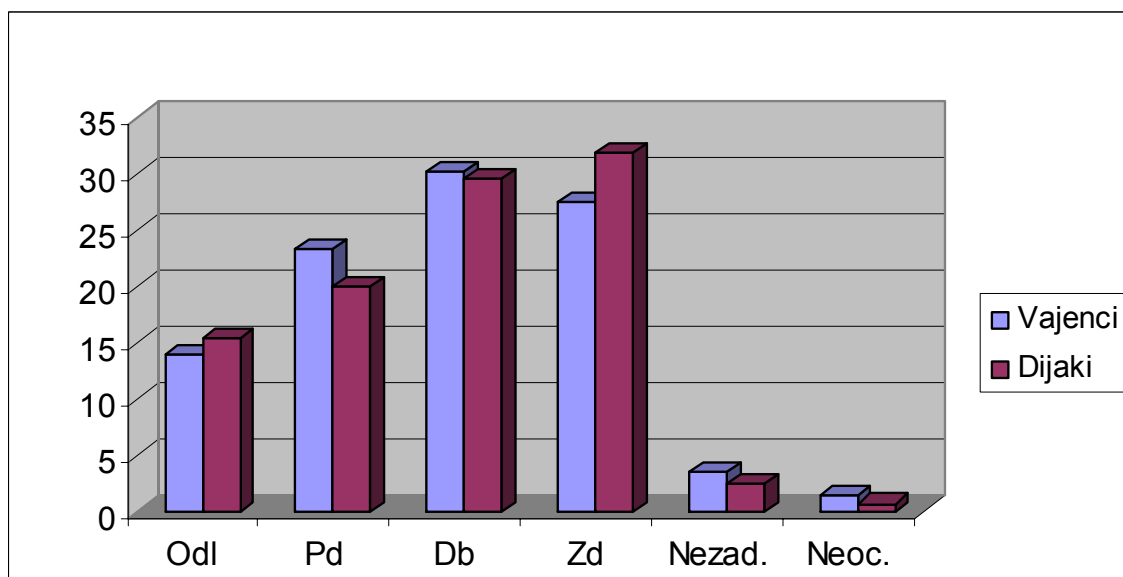

Tabela 5: Uspeh pri strokovnoteoretičnem predmetu na zaključnem izpitu – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI STROKOVNEOTEORETIČNEM PREDMETU NA ZI – SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI	
	f	f %	f	f %
Odlično	69	13,9	498	15,4
Prav dobro	116	23,3	648	20,0
Dobro	151	30,3	963	29,6
Zadostno	137	27,5	1036	31,9
SKUPAJ POZITIVNI	473	95,0	3145	96,8
Negativni	18	3,6	81	2,5
Neocenjeni	7	1,4	23	0,7
SKUPAJ	498	100	3249	100

Od 498 vajencev, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k zaključnemu izpitu pri strokovnem predmetu, je zaključni izpit pri tem predmetu opravilo 473 oziroma 95,0 odstotka vajencev.

Od 3249 dijakov, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k zaključnemu izpitu, je zaključni izpit pri strokovnem predmetu opravilo 3145 oziroma 96,8 odstotka dijakov.

4.3 Praktični del zaključnega izpita

Graf 6: Uspeh pri praktičnem delu zaključnega izpita – spomladanski in jesenski izpitni rok (v odstotkih)

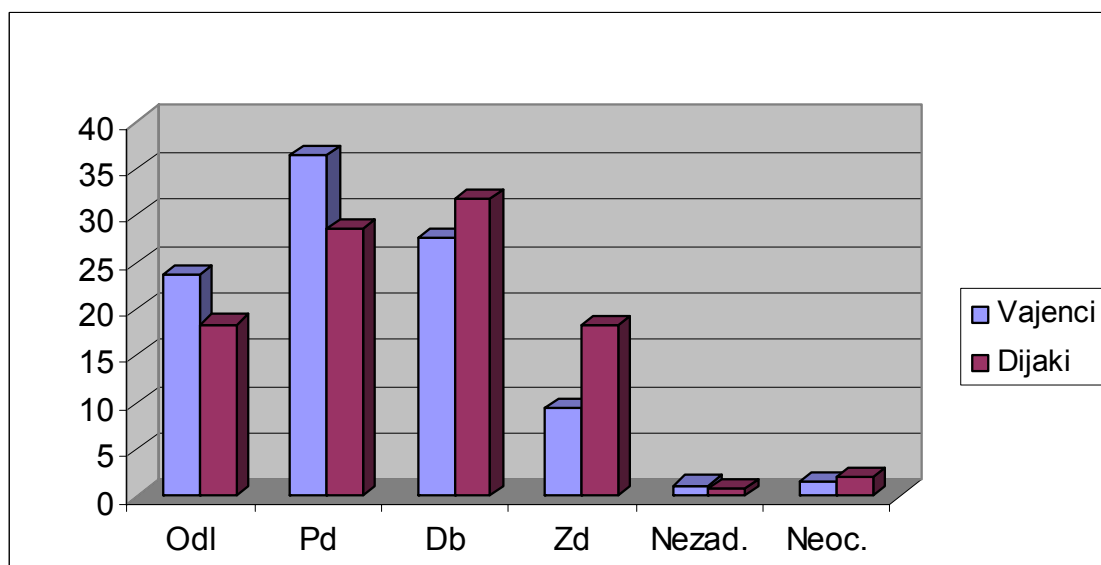

Tabela 6: Uspeh pri praktičnem delu zaključnega izpita – spomladanski in jesenski izpitni rok

USPEH PRI ZI – PRAKTIČNI DEL, SPOMLADANSKI IN JESENSKI IZPITNI ROK	VAJENCI		DIJAKI	
	f	f %	f	f %
Odlično	116	23,7	599	18,4
Prav dobro	179	36,5	933	28,7
Dobro	135	27,6	1029	31,7
Zadostno	46	9,4	592	18,2
SKUPAJ POZITIVNI	476	97,1	3153	97,1
Negativni	6	1,2	30	0,9
Neocenjeni	8	1,6	65	2,0
SKUPAJ	490	100	3248	100

Od 490 vajencev, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k praktičnemu delu zaključnega izpita, je ta del zaključnega izpita opravilo 476 oziroma 97,1 odstotka vajencev.

Od 3248 dijakov, ki so v spomladanskem ali jesenskem izpitnem roku pristopili k praktičnemu delu zaključnega izpita, je praktični del zaključnega izpita opravilo 3153 oziroma 97,1 odstotka dijakov.

IV. VAJENCI IN DIJAKI O POKLICNEM IZOBRAŽEVANJU

1. Stališča vajencev in dijakov o izbiri izobraževalnega programa

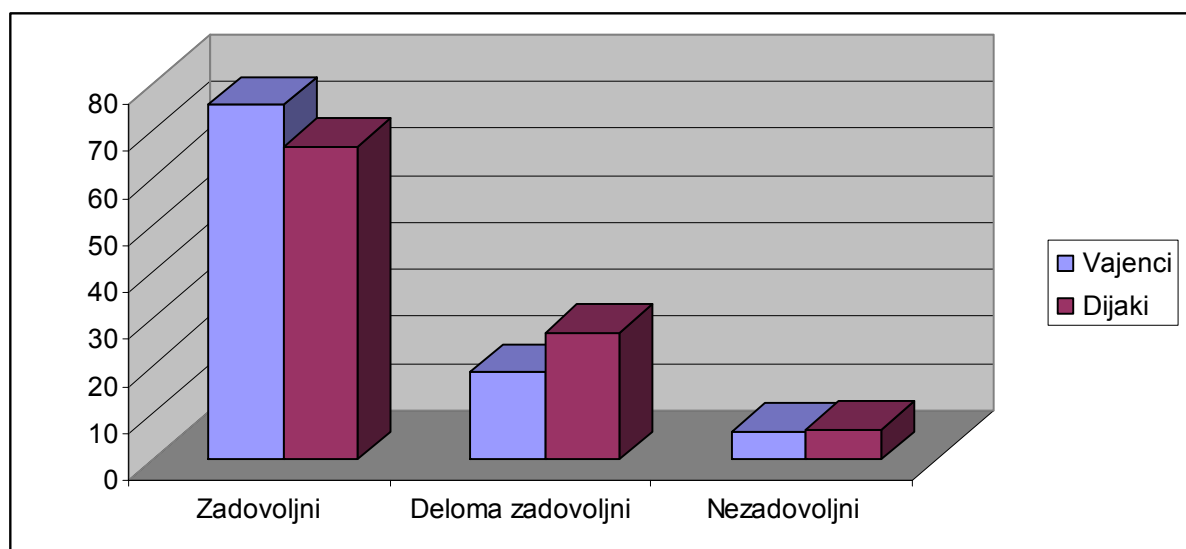
Vajence smo vprašali, **ali so zadovoljni z odločitvijo, da so se vpisali v izobraževalni program v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja**. Od 269 vajencev, ki so na to vprašanje odgovorili, je (združili smo ocene 5 in 4 ter ocene 1 in 2):

- 203 ali 75,5 odstotka vajencev zadovoljnih, da so se vpisali v izobraževalni program v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja,
- 50 ali 18,6 odstotka je z odločitvijo deloma zadovoljnih,
- 16 ali 5,9 odstotka vajencev s takšno odločitvijo ni zadovoljnih.

Od 344 dijakov, ki so odgovorili na vprašanje, **ali so zadovoljni z odločitvijo, da so se vpisali v izobraževalni program v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja**, je:

- 229 ali 66,6 odstotka dijakov zadovoljnih, da so se vpisali v izobraževalni program v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja,
- 93 ali 27 odstotka je z odločitvijo deloma zadovoljnih,
- 22 ali 6,4 odstotka dijakov s takšno odločitvijo ni zadovoljnih.

Graf 7: Zadovoljstvo vajencev in dijakov z odločitvijo za poklicno izobraževanje (v odstotkih)

Vajence in dijake smo vprašali tudi, kaj bi storili, če bi se ponovno odločali za poklicno izobraževanje. Stališča vajencev in dijakov smo primerjali in ugotovili, da je večina (73,7 odstotka vajencev in 62,7 odstotka dijakov) izbrala odgovor: »Izbral bi enako«.

Če bi se vajenci ponovno odločali o vpisu v šolo, bi se od 270 vajencev, ki so odgovorili na to vprašanje:

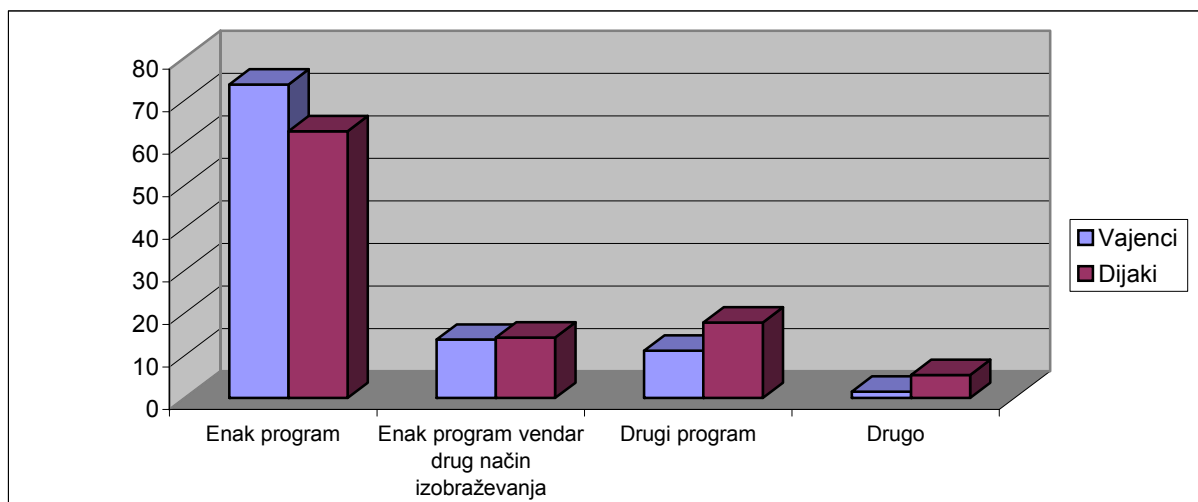
- 199 ali 73,7 odstotka vajencev ponovno odločilo za enak izobraževalni program v dualni organizaciji,
- 37 ali 13,7 odstotka vajencev bi se odločilo za enak izobraževalni program, vendar v šolski organizaciji,
- 30 ali 11,1 odstotka vajencev bi se odločilo za drug izobraževalni program,
- 4 ali 1,5 odstotka vajencev pa se ni opredelilo za nobenega od naštetih odgovorov.

Če bi se dijaki ponovno odločili o vpisu v šolo, bi se od 351 vajencev, ki so odgovorili na to vprašanje:

- 220 ali 62,7 odstotka dijakov ponovno odločilo za enak izobraževalni program v šolski organizaciji,
- 50 ali 14,2 odstotka dijakov odločilo za enak izobraževalni program, vendar v dualni organizaciji,
- 62 ali 17,7 odstotka dijakov odločilo za drug izobraževalni program,
- 19 ali 5,4 dijakov se ni opredelilo za nobenega od naštetih odgovorov.

Rezultate predstavljamo še v obliki grafa.

Graf 8: Ponovno odločanje vajencev in dijakov o vpisu v poklicno izobraževanje (v odstotkih)

S primerjavo rezultatov med vajenci in dijaki ugotavljamo, da bi več vajencev kakor pa dijakov ostalo v enaki organizaciji izobraževanja. Večji del vajencev (okrog 73 odstotkov) bi ostal v dualni organizaciji, tudi če bi se ponovno vpisali. Dijakov, ki bi se ponovno vpisali v izobraževalni program v šolski organizaciji, po katerem so se izobraževali, je nekoliko manj (62,7 odstotka dijakov navaja, da bi se ponovno odločili za enak način izobraževanja).

2. Poklicno svetovanje

Vajence in dijake smo vprašali, **kaj je najbolj vplivalo na njihovo odločitev za vpis v posamezni izobraževalni program**. Med vnaprej določenimi postavkami so z ocenami od 5 »Zelo velik vpliv« do 1 »Sploh ni imelo vpliva« ocenili, kako je posamezna postavka vplivala na njihovo odločitev za vpis v izobraževalni program. Podrobneje so rezultati predstavljeni v tabeli spodaj.

Tabela 7: Kdo in v kolikšni meri je vplival na odločitev vajencev za vpis v dualno organizacijo (v odstotkih)

NA MOJO ODLOČITEV SO VPLIVALI (REZULTATI izraženi v odstotkih):	ZELO VELIK ALI VELIK VPLIV, 5 IN 4	3	1 SPLOH NI ALI NI IMEL VPLIVA, 1 IN 2
Nasvet in želja staršev	20,9	20,4	58,7
Nasvet prijateljev	8,7	22,3	69,1
Nasvet šolske svetovalne službe v osnovni šoli	15,3	19	65,7
Zgled sošolcev, ki so se vpisali v ta program	11,5	18,6	69,9
Moj poklicni interes	72,1	13,4	14,5
Vpisal sem se, ker nisem vedel, kam	11,4	8	80,6
Rezultat zunanjšega preverjanja znanja v OŠ, s katerim se nisem mogel vpisati v zeleno šolo	7,3	9,2	83,5
Informativni dan na srednji šoli	35,2	24,2	40,5
Delodajalec, s katerim imam sklenjeno učno pogodbo	28,9	16,7	54,5
Mediji (časopisi in revije, radio, TV, internet)	9	9,4	81,6

Če združimo oceni 5 in 4, dobimo naslednji vrstni red vplivov na odločitev:

- največ, 72,1 odstotka, vajencev je odgovorilo, da je na njihovo odločitev vplival njihov **poklicni interes**;
- na odločitev 35,2 odstotka vajencev je vplival **informativni dan na srednji šoli**;
- 28,9 odstotka vajencev navaja, da je na njihovo odločitev vplival **delodajalec, s katerim so sklenili učno pogodbo**;
- pri 20,9 odstotka vajencev sta imela velik vpliv **nasvet in želja staršev**;
- 15,3 odstotka vajencev pove, da jim je pri odločitvi pomagal **nasvet šolske svetovalne službe**;
- na 11,5 odstotka vajencev je vplival **zgled sošolcev, ki so se vpisali v ta izobraževalni program**, enako močno je vplivalo tudi to, da **niso vedeli, kam bi se vpisali**;
- na 9 odstotkov vajencev so imeli velik vpliv **mediji**;
- na odločitev 8,7 odstotka vajencev je v veliki meri vplival **nasvet prijateljev**;
- na 7,3 odstotka vajencev je imel velik vpliv na vpis v posamezni izobraževalni program **rezultat zunanjšega preverjanja znanja v osnovni šoli**.

Za dijake, ki so odgovarjali na enako vprašanje in so zanje rezultati tudi enako obdelani, velja:

- 66,5 odstotka dijakov je odgovorilo, da je na njihovo odločitev najbolj vplival njihov **poklicni interes**;
- na 36,5 odstotka dijakov je v veliki meri vplival **informativni dan na srednji šoli**;
- 19,8 odstotka dijakov pravi, da je na njihovo odločitev pomembno vplival **nasvet šolske svetovalne službe**;
- na 18,1 odstotka dijakov je v veliki meri vplival **zgled sošolcev, ki so se tudi vpisali v ta izobraževalni program**;
- na 17,8 odstotka dijakov sta v veliki meri vplivala **nasvet in želja staršev**;
- na 17,7 odstotka dijakov je v veliki meri vplivalo to, da **niso vedeli, kam bi se vpisali**;
- na 13 odstotkov dijakov so vplivali **rezultati zunanjega preverjanja v osnovni šoli**;
- 12,2 odstotka dijakov pravi, da jim je v veliki meri pomagal **nasvet prijateljev**;
- na 10,9 odstotka dijakov so v veliki meri vplivali mediji.

Ob primerjavi odgovorov vajencev in dijakov opazimo, da sta dva najpomembnejša vpliva na odločitev za vpis v izobraževalni program na istem mestu na lestvici. **Največji vpliv na izbiro izobraževalnega programa imata poklicni interes in informativni dan na srednji šoli**, vendar je pri tem poklicni interes zastopan v veliko večji meri. Nizek je tudi odstotek vajencev oziroma dijakov, ki navajajo, da so na njihovo odločitev vplivali rezultati zunanjega preverjanja znanja v OŠ. Takšni rezultati so spodbudni, saj iz njih lahko sklepamo, da se večina vajencev oziroma dijakov vpisuje v poklicno izobraževanje v skladu s poklicnim interesom.

Žal pri spremljanju zaključnih izpitov že drugo leto ugotavljamo, da mediji zelo malo prispevajo k razpoznavnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja, in prav mediji imajo lahko velik vpliv na obe veliki ciljni skupini, na starše in na delodajalce.

3. Uspeh vajencev in dijakov v osnovni šoli in v poklicnem izobraževanju

Glede na spremljanje uspešnosti vajencev in dijakov pri dokončevanju poklicnega izobraževanja smo že ugotovili, da so vajenci nekoliko uspešnejši, tako glede splošnega uspeha na zaključnem izpitu kakor glede osipa. Takšne so bile tudi ugotovitve lanskoletnega spremljanja zaključnih izpitov. Pri vajencih in dijakih smo se zato v anketnem vprašalniku pozanimali o njihovem uspehu od konca osnovnošolskega izobraževanja dalje in v vseh treh letnikih poklicnega izobraževanja. Njihovi odgovori so prikazani spodaj v tabelah in v primerjalnem grafu.

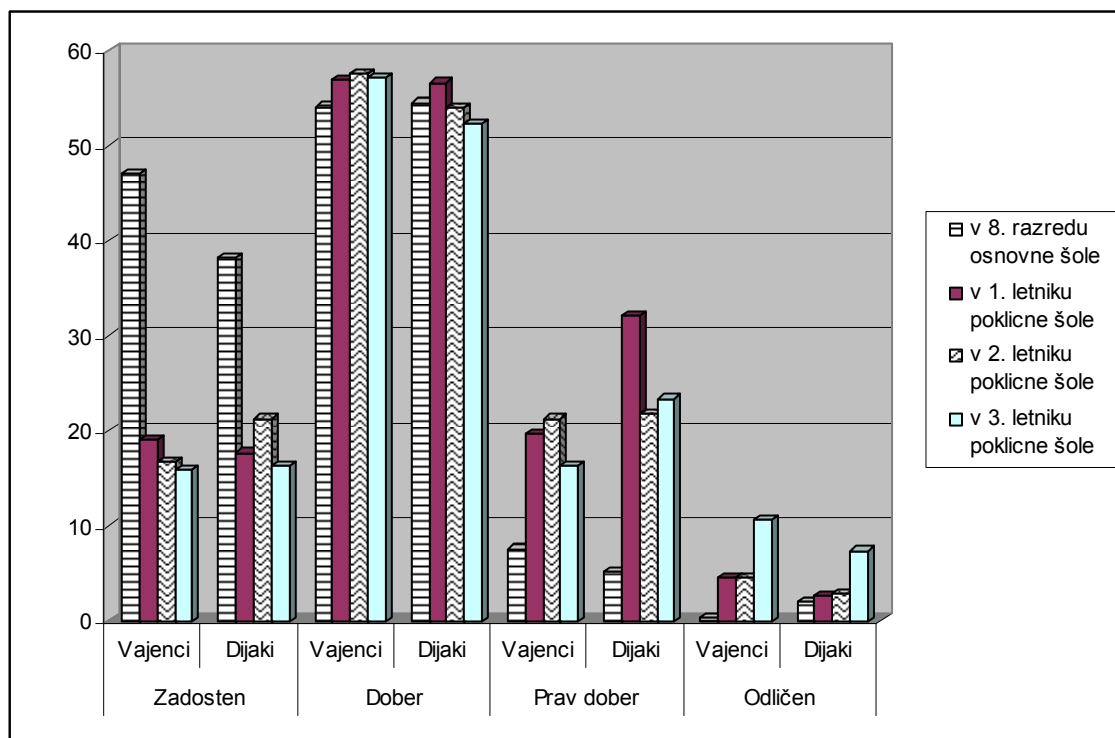
Tabela 8: Splošni učni uspeh vajencev

UČNI USPEH	ZADOSTEN		DOBER		PRAV DOBER		ODLIČEN		SKUPAJ	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
V 8. razredu osnovne šole	124	47,0	119	54,1	20	7,6	1	0,4	264	100
V 1. letniku poklicne šole	51	19,0	153	56,9	53	19,7	12	4,5	269	100
V 2. letniku poklicne šole	54	16,8	154	57,5	57	21,3	12	4,5	268	100
V 3. letniku poklicne šole	42	15,9	151	57,2	43	16,3	28	10,6	264	100

Tabela 9: Splošni učni uspeh dijakov

UČNI USPEH	ZADOSTEN		DOBER		PRAV DOBER		ODLIČEN		SKUPAJ	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
V 8. razredu osnovne šole	133	38,2	189	54,5	18	5,2	7	2,0	347	100
V 1. letniku poklicne šole	62	17,7	198	56,6	81	32,1	9	2,6	350	100
V 2. letniku poklicne šole	74	21,3	188	54,0	76	21,8	10	2,9	348	100
V 3. letniku poklicne šole	57	16,3	183	52,3	82	23,4	26	7,4	350	100

Graf 9: Primerjava uspeha vajencev in dijakov (v odstotkih)

V izobraževalne programe šolske in dualne organizacije poklicnega izobraževanja se večinoma vpisujejo učenci, ki so osnovno šolo končali z dobrim in z zadostnim učnim uspehom. V dualno organizacijo poklicnega izobraževanja se je vpisal 1 učenec z odličnim učnim uspehom v osnovni šoli, v šolsko organizacijo se je vpisalo 7 učencev z odličnim učnim uspehom v osnovni šoli. Po prvem letniku poklicnega izobraževanja se je v povprečju vajencem in dijakom učni uspeh izboljšal, saj 32,1 odstotka dijakov in 19,7 odstotka vajencev navaja, da so letnik končali s prav dobrim uspehom, 56,6 odstotka dijakov in 56,9 odstotka vajencev navaja, da so letnik končali z dobrim uspehom, 17,7 odstotka dijakov in 19 odstotkov vajencev pa z zadostnim uspehom. Trend uspešnosti vajencev in dijakov se nadaljuje do tretjega letnika, ko 23,4 odstotka dijakov in 16,3 odstotka vajencev navaja, da so letnik končali s prav dobrim uspehom, 52,3 odstotka dijakov in 57,2 odstotka vajencev navaja, da so letnik končali z dobrim uspehom, 16,3 odstotka dijakov in 15,9 odstotka vajencev pa z zadostnim uspehom.

Ugotavljamo, da se v dualno in v šolsko organizacijo poklicnega izobraževanja vpisujejo bolj ali manj enako uspešni vajenci in dijaki, lahko celo rečemo, da se v šolsko organizacijo vpisujejo za malenkost uspešnejši dijaki. Manjše razlike v uspehu v prid vajencev nastopijo po končanem prvem letniku poklicnega izobraževanja. Vzrok za to bi bila lahko večja motivacija vajencev za poklicno izobraževanje, ki je že v izhodišču naravnano na povezovanje šolske in delovne sfere, lahko pa so vzrok tudi različni kriteriji ocenjevanja v šolski in v dualni obliki, narava pouka idr.

4. Štipendiranje in izplačevanje nagrad med izobraževanjem

4.1 Štipendiranje

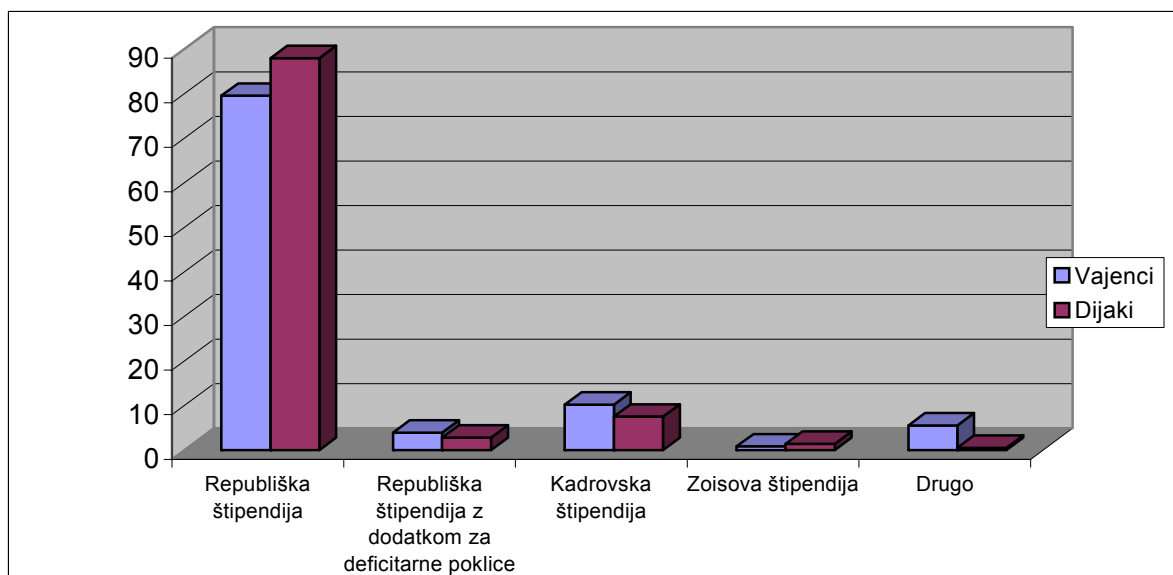
Med izobraževanjem je približno polovica anketiranih vajencev (127 ali 45,5 odstotka) prejela štipendijo, od teh je:

- 101 vajenec (79,5 odstotka) prejemal republiško štipendijo,
- 5 vajencev (3,9 odstotka) je prejemalo republiško štipendijo z dodatkom za deficitarne poklice,
- 13 vajencev (10,2 odstotka) je prejemalo kadrovske štipendije,
- 1 vajenec (0,8 odstotka) je prejemal Zoisovo štipendijo,
- 7 vajencev (5,5 odstotka) pa se ni opredelilo.

Med dijaki je nekaj več kakor polovica anketiranih dijakov (214 ali 59,8 odstotka) prejela štipendijo, od teh je:

- 188 dijakov (87,9 odstotka) prejemalo republiško štipendijo,
- 6 dijakov (2,8 odstotka) je prejemalo republiško štipendijo z dodatkom za deficitarne poklice,
- 16 dijakov (7,5 odstotka) je prejemalo kadrovske štipendije,
- 3 dijaki (1,4 odstotka) so prejeli Zoisovo štipendijo,
- 1 dijak pa se ni opredelil.

Graf 10: Štipendije vajencev in dijakov (v odstotkih)

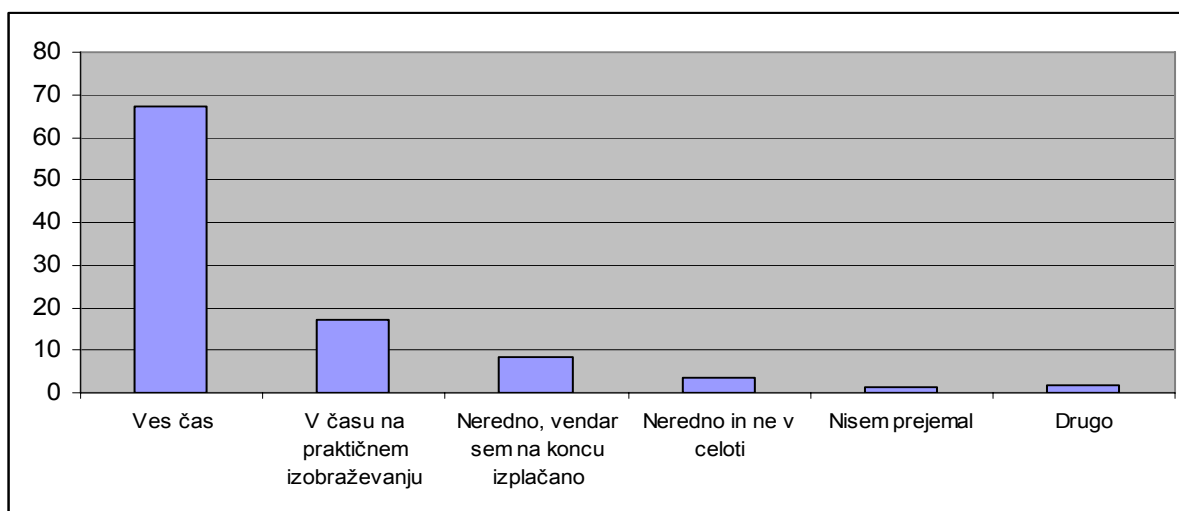

4.2 Izplačevanje nagrad vajencem

V skladu z zakonom je po navedbah **89,5** odstotka vajencev delodajalec redno izplačeval nagrado. Na dodatno vprašanje, kako oziroma kdaj jim je delodajalec izplačeval nagrado, je odgovorilo 272 oziroma 97,5 odstotka vajencev. Od tega:

- 183 ali 67,3 odstotka vajencev navaja, da jim je delodajalec izplačeval nagrado ves čas, kakor je določeno s pogodbo,
- 47 ali 17,3 odstotka vajencev je prejelo nagrado, ko so bili pri delodajalcu na praktičnem izobraževanju,
- 23 ali 8,5 odstotka vajencev pravi, da jim je delodajalec nagrado izplačeval neredno, vendar jim jo je na koncu izplačal v celoti,
- 10 ali 3,7 odstotka vajencev je navedlo, da niso redno prejeli nagrade niti jim je ni delodajalec na koncu v celoti izplačal,
- 4 ali 1,5 odstotka vajencev sploh ni prejelo nagrade.

Graf 11: Izplačevanje nagrad vajencem (v odstotkih)

5. Načrti vajencev in dijakov po koncu izobraževanja

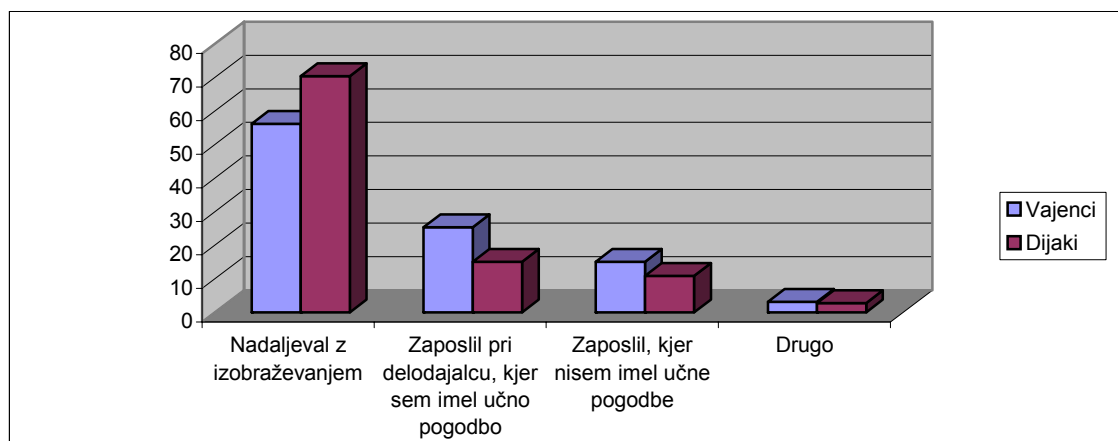
Eno od vprašanj, ki se izpostavlja glede poklicnega izobraževanja, je njegova funkcija: ali naj bo usmerjeno v pripravo na poklic in na vstop na trg dela ali pa naj bo bolj usmerjeno v vertikalno prehodnost (strokovno izobraževanje). Zato smo tudi vajence in dijake vprašali, ali se nameravajo po koncu izobraževanja zaposliti ali nadaljevati šolanje. Na vprašanje je odgovorilo 176 oziroma 98,9 odstotka vajencev:

- 155 ali 56,2 odstotka vajencev se ne bo zaposlilo, ker bodo nadaljevali izobraževanje,
- 70 ali 25,4 odstotka vajencev se bo zaposlilo pri delodajalcu, s katerim so imeli sklenjeno učno pogodbo,
- 42 ali 15,1 odstotka vajencev se bo zaposlilo, vendar ne pri delodajalcu, s katerim so imeli sklenjeno učno pogodbo,
- 9 ali 3,2 odstotka vajencev pa se ni opredelilo za nobenega od teh odgovorov.

Od 335 dijakov je 99,2 odstotka dijakov odgovorilo na isto vprašanje:

- 252 ali 70,4 odstotka dijakov se ne bo zaposlilo, ker bodo nadaljevali izobraževanje,
- 54 ali 15,1 odstotka dijakov se bo zaposlilo, vendar ne pri delodajalcu, pri katerem so bili na praktičnem izobraževanju,
- 39 ali 10,9 odstotka dijakov se bo zaposlilo pri delodajalcu, pri katerem so bili na praktičnem izobraževanju,
- 10 ali 2,8 odstotka dijakov pa se ni opredelila za nobenega od teh odgovorov.

Graf 12: Načrti vajencev in dijakov po koncu izobraževanja (v odstotkih)

Med dijaki se kar 70,4 odstotka dijakov ne namerava zaposliti, ampak bodo nadaljevali izobraževanje. Pri vajencih pa je število vajencev, ki se ne bodo zaposlili, manjše – 56,2 odstotka. Tudi glede na spremljanje zaključnih izpitov v šolskem letu 2004/2005 je trend vajencev in dijakov, ki se ne nameravajo zaposliti, temveč nadaljevati izobraževanje, podoben. Pri lanskoletnem spremljanju je bilo med dijaki 79,4 odstotka, med vajenci pa 57,9 odstotka tistih, ki so izrazili namero o nadaljevanju izobraževanja.

V namenu, da se bodo po končanem izobraževanju zaposlili, se vajenci in dijaki bistveno razlikujejo: 40,5 odstotka vajencev je izrazilo namen, da se bodo po končanem izobraževanju zaposlili, med dijaki ima takšen namen 26,0 odstotka dijakov. V primerjavi z ugotovitvami iz lanskoletnega spremljanja se je odstotek dijakov, ki se nameravajo po končanem izobraževanju zaposliti, povečal. Lansko leto je izrazilo namero o zaposlitvi 16,2 odstotka dijakov in 38,3 odstotka vajencev.

V. DELODAJALCI O DUALNI ORGANIZACIJI POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

V nadaljevanju predstavljamo stališča delodajalcev, ki so odgovorili na vprašalnike (99 delodajalcev). Med delodajalci, ki so odgovarjali na vprašalnik, je 59,5 odstotka delodajalcev registriranih pri Obrtni zbornici Slovenije, 40,5 odstotka delodajalcev pa pri Gospodarski zbornici Slovenije, tako da odgovori delodajalcev pomenijo ključna sporočila tistim, ki načrtujejo in izvajajo poklicno izobraževanje.

1. Razpisovanje učnih mest in zaposlovanje vajencev

Uvodoma smo delodajalce vprašali, **ali so zadovoljni z odločitvijo, da so razpisali vajeniška učna mesta, in ali jih bodo razpisali tudi v prihodnjem letu.**³ Večina delodajalcev je s tem, da so razpisali učno mesto, zadovoljnih (73,2 odstotka) ali deloma zadovoljnih (24,7 odstotka). V šolskem letu 2006/2007 namerava 74,4 odstotka delodajalcev zopet razpisati učno mesto, 18,2 odstotka jih še ni odločenih, 7,23 odstotka delodajalcev pa ne bo več razpisalo učnih mest.

Glede sodelovanja pri urejanju izvajanja praktičnega izobraževanja je s sodelovanjem z Obrtno oziroma Gospodarsko zbornico zelo zadovoljnih ali zadovoljnih 52,5 odstotka delodajalcev, 33 odstotkov delodajalcev je deloma zadovoljnih, 14,5 odstotka delodajalcev s sodelovanjem ni zadovoljnih.

Podobna stališča izražajo delodajalci tudi glede sodelovanja s šolo: 48 odstotkov delodajalcev je s sodelovanjem s šolo zelo zadovoljnih oziroma zadovoljnih, 33,7 odstotka jih je s sodelovanjem deloma zadovoljnih, 18,3 odstotka delodajalcev pa s sodelovanjem s šolo ni zadovoljnih.

Poleg tega 71,7 odstotka delodajalcev navaja, da so pri načrtovanju in izvajanju praktičnega izobraževanja v delovnem procesu sodelovali tudi s starši. 28,3 odstotka delodajalcev sodelovanja s starši ne potrjuje.

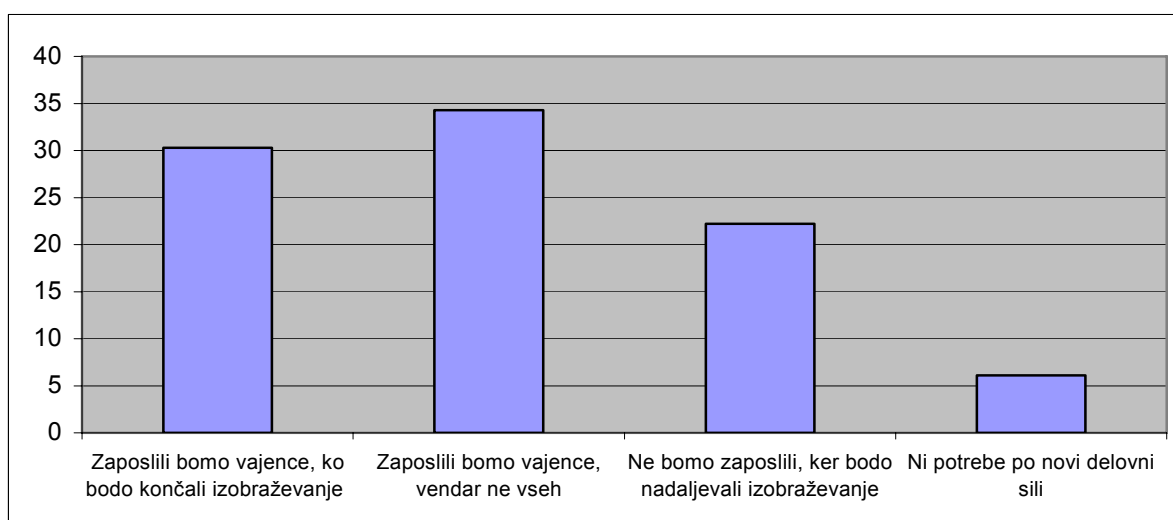
1.1 Zaposlovanje vajencev

Eden od temeljnih ciljev dualne organizacije poklicnega izobraževanja je, da delodajalec glede na potrebe po zaposlitvi sklene učno pogodbo z enim ali več vajenci. Delodajalci so takole odgovorili na vprašanje, **ali bodo vajence po koncu izobraževanja zaposlili** (izbrali so lahko več odgovorov):

- prvi možni odgovor: **»V podjetju bomo zaposlili vajence, ko bodo končali izobraževanje«** je izbralo **30,3 odstotka delodajalcev**;
- drugi možni odgovor **»Vajence bomo zaposlili, vendar ne vseh, ki so se izobraževali v podjetju«** je izbralo **34,3 odstotka delodajalcev**;
- tretji možni odgovor: **»Po končanem izobraževanju vajencev ne bomo zaposlili, ker bodo nadaljevali izobraževanje«** je izbralo **22,2 odstotka delodajalcev**;
- četrti možni odgovor: **»V našem podjetju ni potrebe po novi delovni sili«** je izbralo **6,1 odstotka delodajalcev**.

³ Glej tudi prilogo: Razpisana in zasedena učna mesta.

Graf 13: Zaposlovanje vajencev po koncu izobraževanja (v odstotkih)

2. Načrtovanje in izvajanje praktičnega izobraževanja v delovnem procesu

Delodajalce oziroma mentorje praktičnega izobraževanja v delovnem procesu smo vprašali, ali si pred začetkom izobraževanja pripravijo načrt za delo z vajencem. 28,9 odstotka delodajalcev si načrt dela pripravi vnaprej, 66 odstotkov delodajalcev navaja, da delo načrtujejo sproti, 5,2 odstotka delodajalcev ne načrtuje praktičnega izobraževanja. Tabela spodaj pa prikazuje vire, na podlagi katerih delodajalci načrtujejo delo z vajenci.

Tabela 10: Načrtovanje praktičnega izobraževanja

PRI NAČRTOVANJU DELA Z VAJENCI JE MOJA OPORA:	DA (f %)	VČASIH (f %)	NE (f %)
Katalog znanja za praktični pouk	47,3	41,8	11,0
Izpitni katalog za praktični del zaključnega izpita	39,3	41,6	19,1
Načrti, ki sem jih pripravil/a v preteklih letih	37,9	33,3	19,1
Strokovna literatura	45,1	41,8	13,2
Izkušnje, ki sem jih pridobil/a v delovnem procesu	92,9	7,1	0,0
Znanje, ki sem ga pridobil/a na strokovnih usposabljanjih, povezanih z izobraževanjem v delovnem procesu	77,4	18,3	4,3
Priporočila oziroma smernice šole	50,0	41,5	8,5
Priporočila oziroma smernice Obrtne oziroma Gospodarske zbornice	38,9	42,2	18,9
Nasveti vodja in drugih kolegov	40,0	40,0	20,0

Kakor kažejo rezultati, pri načrtovanju praktičnega izobraževanja v delovnem procesu redno izhaja iz kataloga znanja za praktični del zaključnega izpita (ki je temelj za izvajanje praktičnega izobraževanja) **47,3** odstotka delodajalcev (ugotovitve lanskoletne spremljave: 38,1 odstotka delodajalcev), **11** odstotkov delodajalcev pri načrtovanju praktičnega izobraževanja ne upošteva izpitnega kataloga. Rezultat lahko razumemo tudi tako, da 89,1 odstotka delodajalcev (če seštejemo odgovore »Da« in »Včasih«) pozna izpitni katalog, ki jim pomeni izhodišče praktičnega izobraževanja v delovnem procesu. Pri tem pa je treba upoštevati, da poteka praktično izobraževanje neposredno v delovnem procesu, kjer

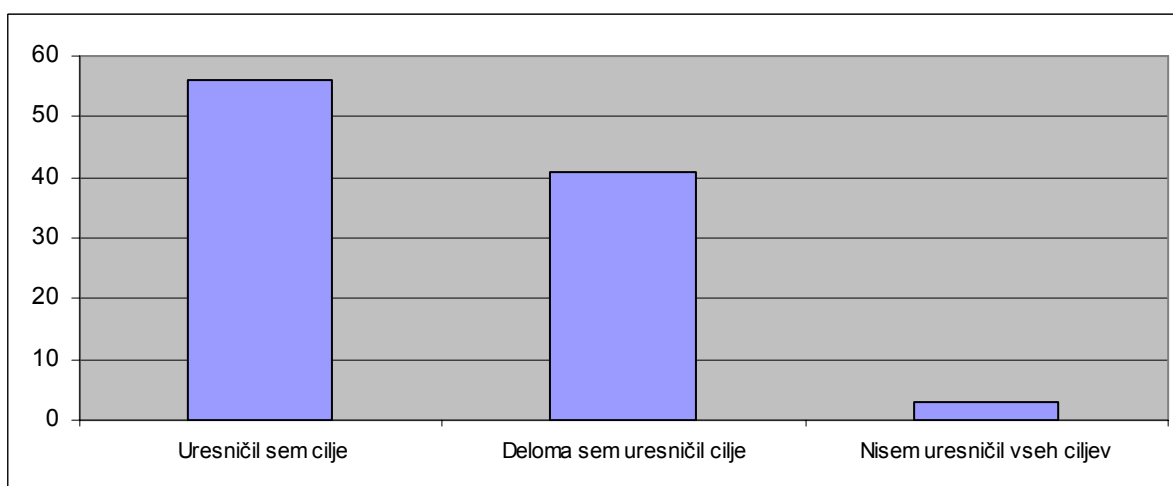
izobraževalnih situacij ni mogoče natančno predvideti in je treba slediti dinamiki dela v podjetju oziroma obratovalnici.

Pri izvajanju izobraževanja so zato bistvenega pomena izkušnje delodajalcev, kakor kažejo tudi rezultati, saj kar 93,9 odstotka delodajalcev navaja, da se pri načrtovanju praktičnega izobraževanja opirajo na lastne izkušnje. Vendar je kljub temu zaskrbljujoč podatek, da je samo za 38,1 odstotka delodajalcev katalog znanja redno izhodišče načrtovanja praktičnega izobraževanja v delovnem procesu in da 11 odstotkov delodajalcev pri praktičnem izobraževanju ne izhaja iz kataloga znanja.

Delodajalci so odgovarjali tudi na vprašanje, **ali so v času praktičnega izobraževanja predelali vse vsebine in uresničili vse navedene cilje, opredeljene v katalogu znanja in v izpitnem katalogu za praktični del zaključnega izpita.** Rezultati:

- 56,1 odstotka delodajalcev odgovarja pritrdilno;
- 40,8 odstotka delodajalcev je navedlo, da so deloma uresničili cilje;
- 3,1 odstotka delodajalcev navaja, da niso uresničili vseh ciljev.

Graf 14: Uresničevanje ciljev, opredeljenih v katalogu znanja in v izpitnem katalogu za praktični del zaključnega izpita (v odstotkih)

Tisti delodajalci, ki niso uresničili vseh ciljev ali so jih uresničili deloma, so odgovor utemeljili (izbirali so med tremi vnaprej danimi odgovori):

- podjetje oziroma obratovalnica nima možnosti za opravljanje vseh nalog, ki so opredeljene v katalogu znanja in v izpitnem katalogu – to je stališče 28,3 odstotka delodajalcev;
- 50 odstotkov delodajalcev ni imelo dovolj časa za uresničenje vseh ciljev;
- 21,7 odstotka delodajalcev je izbralo rubriko »Drugo«, kjer so pojasnili, da vajenci niso bili zainteresirani za praktično izobraževanje, da narava dela v njihovi obratovalnici ne omogoča uresničevanja vseh ciljev, da so vajenci premalo časa na praktičnem izobraževanju ...).

Zlasti glede odgovorov delodajalcev, da nimajo možnosti za opravljanje vseh nalog iz kataloga znanja in iz izpitnega kataloga, je treba pojasniti, da se učno mesto verificira tudi, kadar podjetje oziroma obratovalnica ne razpolaga z vso potrebno specialno opremo; tisti del nalog, ki so vezane na specialno opremo, se po dogovoru izvede v šoli, v medpodjetniškem centru ali pri delodajalcu, ki to opremo ima. To je navedeno tudi v zapisniku o verifikaciji.

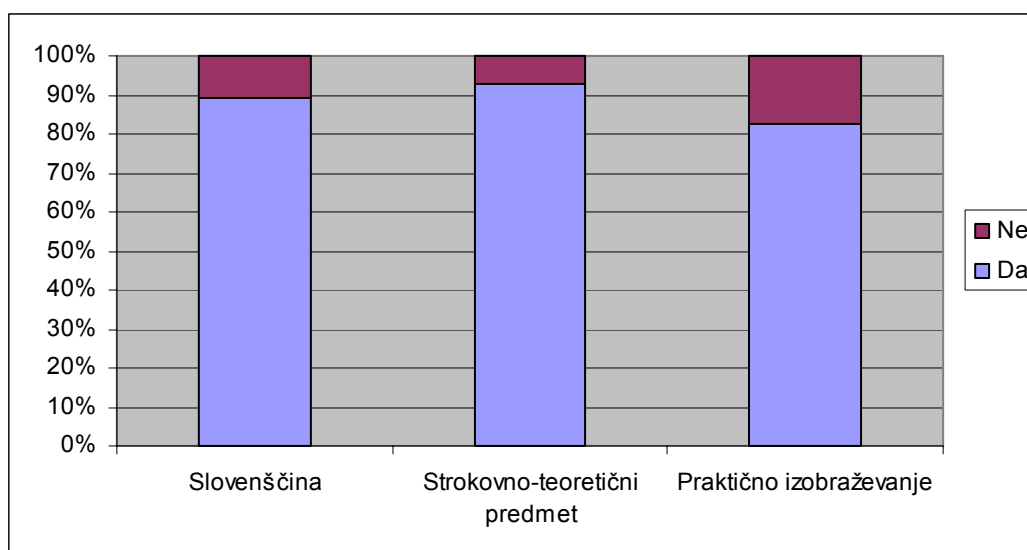
VI. PRIPRAVE NA ZAKLJUČNI IZPIT

1. Priprave na zaključni izpit – vajenci

1.1 Časovna ustreznost priprav na zaključni izpit

Vajence smo vprašali, ali menijo, da so učitelji slovenščine, učitelji strokovnoteoretičnih predmetov in mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit. Odgovori vajencev so predstavljeni v grafu spodaj.

Graf 15: Časovna ustreznost priprav vajencev na zaključni izpit

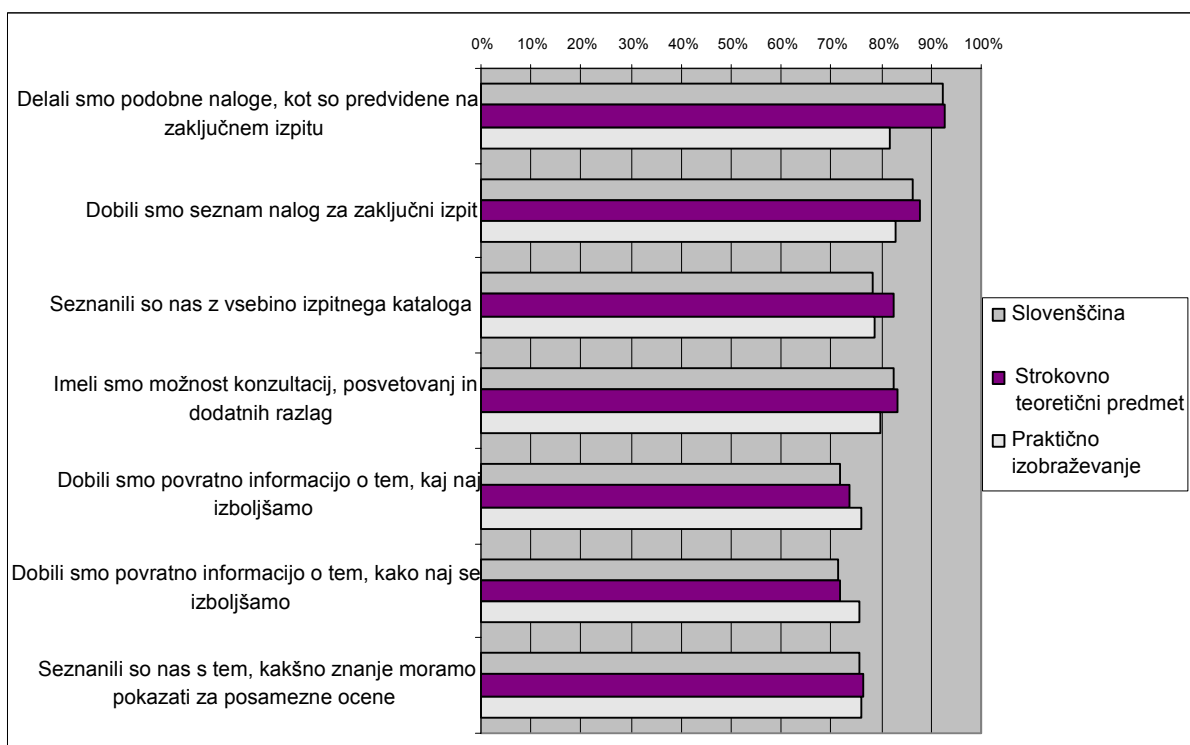

Ocena vajencev je, da so učitelji večinoma (okrog 85–90 odstotkov) namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit; najnižje so ocenili prizadevanja delodajalcev oziroma mentorjev na praktičnem izobraževanju.

1.2 Potek priprav na zaključni izpit

Zanimalo nas je, kako so potekale priprave na zaključni izpit pri slovenščini, pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri praktičnem izobraževanju v delovnem procesu. Vajenci so glede na vnaprej dane izjave ugotavljali njihovo resničnost z odgovori »DA« in »NE«. Pritrdilne odgovore vajencev smo ponazorili v obliki grafa.

Graf 16: Potek priprav na zaključni izpit

Iz odgovorov vajencev razberemo:

- da so delali podobne naloge kakor na zaključnem izpitu, ocenjuje za strokovnoteoretični predmet in za slovenščino 92 odstotkov vajencev, za praktično izobraževanje pa tako ocenjuje 82 odstotkov vajencev,
- da so prejeli seznam nalog za zaključni izpit, zatrjuje za strokovnoteoretični predmet 88 odstotkov, za slovenščino 86 odstotkov in za praktični del zaključnega izpita 83 odstotkov vajencev,
- da so jih seznanili z vsebino izpitnega kataloga pri strokovnoteoretičnem predmetu, zatrjuje 82,4 odstotka vajencev, pri slovenščini in pri praktičnem izobraževanju v delovnem procesu pa 78 odstotkov vajencev,
- da so imeli možnost konzultacij in dodatnih razlag pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri slovenščini, zatrjuje 83 odstotkov vajencev, za praktično izobraževanje pa 80 odstotkov vajencev,
- glede prejemanja povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo, je največ vajencev pritrdilno odgovorilo za praktično izobraževanje – 76 odstotkov, za strokovni predmet 74 odstotkov in za slovenščino 72 odstotkov vajencev,
- glede prejemanja povratne informacije o tem, kako naj se izboljšajo, pa je spet največ pritrdilnih odgovorov za priprave na praktični del zaključnega izpita – 76 odstotkov, za strokovnoteoretični predmet 72 odstotkov in za slovenščino 71 odstotkov,
- glede seznanja s kriteriji ocenjevanja je največ pritrdilnih odgovorov za strokovnoteoretični predmet – 62 odstotkov, za slovenščino in za praktični del zaključnega izpita pa 58 odstotkov.

Če povzamemo: iz odgovorov vajencev je možno razbrati, da so pri pripravah na zaključni izpit najbolj navzoči tisti načini priprav, ki zadevajo **seznanjenost z nalogami na zaključnem izpitu, izvajanje podobnih nalog kakor na zaključnem izpitu in seznanjenost z izpitnim katalogom** (pritrtilni odgovori se gibljejo med 80 in 95 odstotki). V teh primerih je **največkrat najvišji odstotek strinjanja pri pripravah na strokovnoteoretični predmet, najmanjši pa pri pripravah na praktični del zaključnega izpita**. Najšibkejša pri sklopu prvih treh vprašanj je seznanjenost z vsebino izpitnega kataloga (kjer se odstotek strinjanja giblje okrog 80 odstotkov), najmočnejša pa seznanjenost s podobnimi nalogami (strinjanje prek 90 odstotkov).

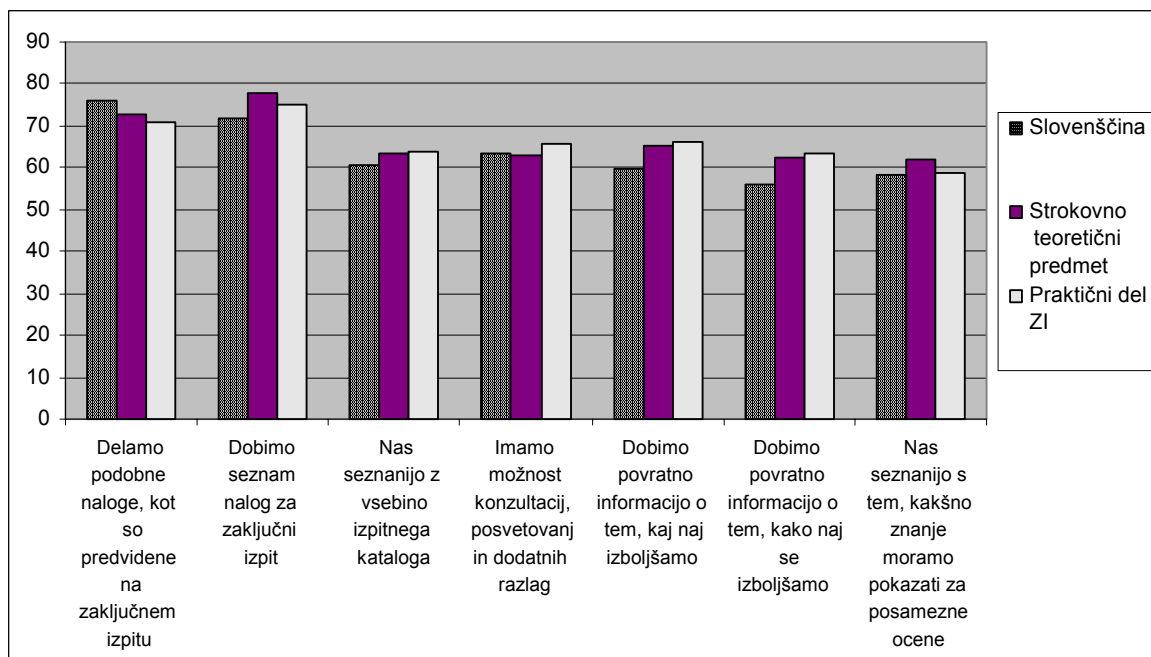
Najnižji odstotek strinjanja vajencev nasploh je glede **prejemanja povratne informacije**; vrednosti se gibljejo med 71 odstotki in 76 odstotki, vendar pa **ta praksa najbolj poteka pri praktičnem izobraževanju**. To bi si lahko razložili z naravo praktičnega izobraževanja, ki poteka v naravnem delovnem okolju, kjer je sprotna povratna informacija (v smislu: kaj je moč izboljšati in kako) samoumevni del procesa.

Nekoliko nižji (in pri vseh treh področjih podoben) je tudi odstotek strinjanja glede seznanjenosti s **kriteriji za ocenjevanje**, saj le okrog tri četrtine vajencev ocenjujejo, da so bili seznanjeni s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene. To verjetno kaže prevladujočo prakso (tudi pri pouku), za katero ugotavljamo, da ozaveščenost za seznanjanje vajencev s kriteriji ocenjevanja (s pričakovanim znanjem in dosežki) ni dovolj navzoče. Morda je še najbolj indikativno, da je strinjanje vajencev najnižje glede postavk, ki zadevajo prejetje povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo in kako, in glede kriterijev za ocenjevanje. Temu dvojemu bi torej kazalo posvetiti več pozornosti, to pa bi bila lahko tudi ena od sugestij za izpopolnjevanje izvajalcev izpitov.

1.3 Priprave, ki prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu

Vajenci so ocenjevali seznam aktivnosti oziroma priprav na zaključni izpit, ki smo jih predstavili že pri prejšnjem vprašanju in za katere predpostavljamo, da pomembno prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu. Kako posamezni način priprav prispeva k uspešnosti pri posameznem delu zaključnega izpita (pri izpitnih enotah zaključnega izpita), so ocenili vajenci z ocenami od 5: »Zelo pomaga« do 1: »Sploh ne pomaga«.

Graf 17: Priprave, ki prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu, primerjalno za vse 3 izpitne enote, združene ocene 4 in 5 (v odstotkih)

Za vse že omenjene aktivnosti več kakor polovica vajencev ocenjuje, da precej ali zelo prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu. Oceno uspešnosti posameznih aktivnosti navajamo po vrstnem redu, kakršnega so jim pripisali vajenci, pri tem pa smo združili vse njihove ocene 5: »Zelo pomaga« in ocene 4, ki smo jih prevedli v: »Precej pomaga«:

- glede na ocene vajencev jim najbolj pomaga, če dobijo seznam nalog za zaključni izpit; tako meni 76 odstotkov vajencev za strokovnoteoretični predmet, 74 odstotkov za praktični del zaključnega izpita in 70 odstotkov za slovenščino;⁴
- kot naslednje najbolj koristno doživljajo, da delajo podobne naloge, kakor so predvidene na zaključnem izpitu; tako meni 70 odstotkov vajencev za praktični del zaključnega izpita in za strokovnoteoretični predmet in 67 odstotkov za slovenščino;⁵
- možnost konzultacij prispeva k večji uspešnosti na zaključnem izpitu, meni 65,9 odstotka vajencev za praktični del zaključnega izpita, 63,5 odstotka vajencev za slovenščino in 62,9 odstotka vajencev za strokovnoteoretični predmet;
- tudi glede drugih možnosti se odstotek strinjanja giblje okrog 60 odstotkov, vendar se za posamezna področja nekoliko razlikuje:

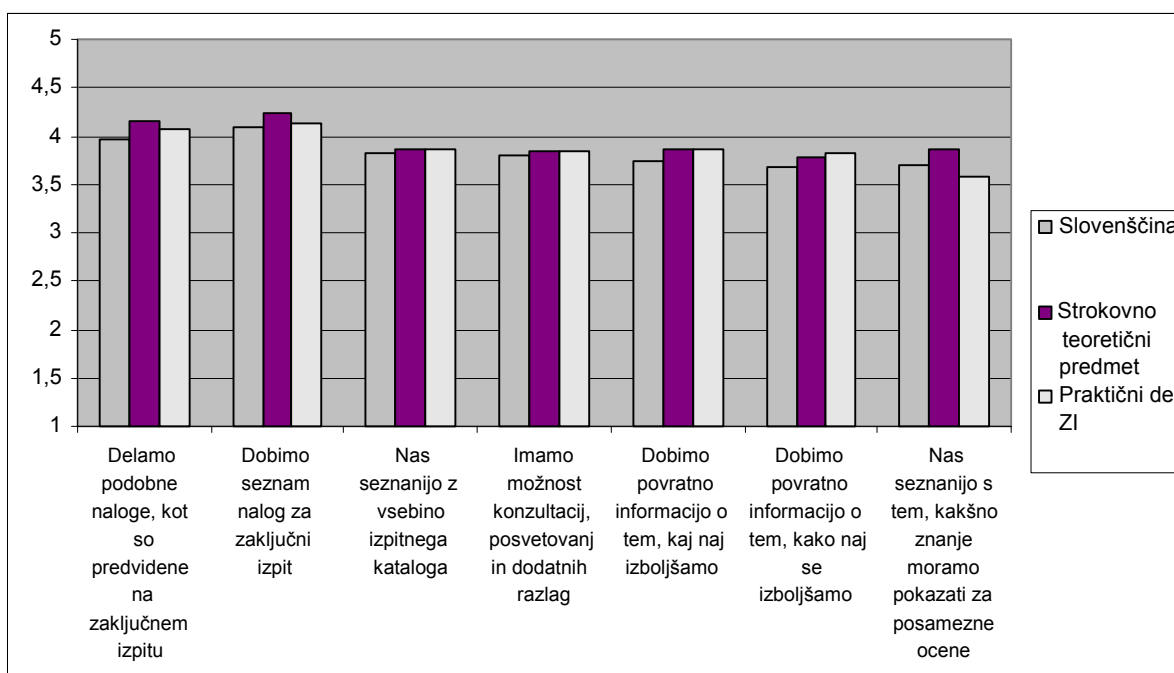
⁴ Statistično pomembna razlika med slovenščino in strokovnoteoretičnim predmetom: $I_{H1} = 2,877$ ($g = 231$; $\alpha = 0,004$).

⁵ Statistično pomembna razlika med slovenščino in strokovnoteoretičnim predmetom: $I_{H1} = 3,343$ ($g = 230$; $\alpha = 0,001$).

- glede seznanjenosti z vsebino kataloga 63 odstotkov vajencev meni, da pomaga pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri praktičnem delu zaključnega izpita, 60 odstotkov vajencev pa pri slovenščini;
- glede povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo, jih 64 odstotkov meni, da pomaga pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri praktičnem delu, 59 odstotkov pa pri slovenščini;
- glede povratne informacije o tem, kako naj se izboljšajo, jih 62 odstotkov meni, da pomaga pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri praktičnem delu in 55 odstotkov pri slovenščini;⁶
- glede seznanjenosti s tem, kakšno znanje morajo pokazati, pa jih meni, da pomaga, 58 odstotkov pri slovenščini in pri praktičnem delu in 62 odstotkov pri strokovnoteoretičnem predmetu.⁷

Trikrat se torej slovenščina pokaže kot tista, kjer vajenci doživljajo, da jim priprave na zaključni izpit (npr. vaje iz podobnih nalog, seznam nalog ...) pomagajo manj kakor pri drugih dveh področjih. Morda to kaže na nekoliko večjo abstraktnost pouka slovenščine, drugače kakor pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri praktičnem delu zaključnega izpita.

Graf 18: Priprave, ki prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu, primerjalno za vse 3 izpitne enote (aritmetična sredina)

Tudi če upoštevamo aritmetično sredino vseh ocen vajencev, dobimo podobno razporeditev na vrhu (seznanjenost s seznamom nalog in izdelovanje podobnih nalog ima aritmetične sredine prek 4), nekoliko više pa se znajdetata tudi dve oceni: koristnost povratne informacije (za praktični del zaključnega izpita) in seznanjenost s kriteriji (za praktični del zaključnega izpita).

⁶ Statistično pomembna razlika med slovenščino in praktičnim delom: $ItI = 2,186$ ($g = 226$; $\alpha = 0,030$).

⁷ Statistično pomembna razlika med slovenščino in strokovnoteoretičnim predmetom: $ItI = 2,530$ ($g = 228$; $\alpha = 0,012$) in med strokovnoteoretičnim predmetom in praktičnim delom: $ItI = 2,612$ ($g = 226$; $\alpha = 0,010$).

Izračun z aritmetičnimi sredinami nam v celoti ponuja nekoliko bolj intenzivno strinjanje vajencev s koristnostjo različnih vrst priprav (kakor nam jo je pokazal izračun z odstotki najvišjih dveh ocen), saj ima večina priprav oceno višjo kakor 3,8, torej blizu oceni, da posamezni način priprav »Precej pomaga« (4) k uspešnosti na zaključnem izpitu. Pod to oceno (ocena 4) so le štiri postavke. Kakor rečeno, med področji na večini postavk pa so statistično pomembne razlike.

Ugotavljamo torej, da vajenci vse našteje priprave doživljajo kot uporabne. Kot najbolj uporabno pa doživljajo to, da dobijo seznam nalog za zaključni izpit in da se pripravljajo na podobnih nalogah. Vse drugo, za kar strokovnjaki menimo, da naj bi imelo večji potencial za pripravo, ocenjujejo kot resda uporabno, vendar nekoliko manj kakor neposredno pripravo v smislu seznanjenosti z nalogami in vajami. To velja tudi za prejemanje povratne informacije in za seznanjenost s kriteriji za ocenjevanje, ki jima didaktiki pripisujejo zelo velik pomen. Prav za prejemanje povratne informacije in za seznanjenost s kriteriji za ocenjevanje smo ugotovili, da ju je najmanj od vseh pripravljalnih aktivnosti. Če je neke aktivnosti manj kakor drugih, pa vajenci težko ocenijo njeno vrednost (tisto, česar je več, bolje zaznajo). Morda prav zato tega tudi ne pogrešajo.

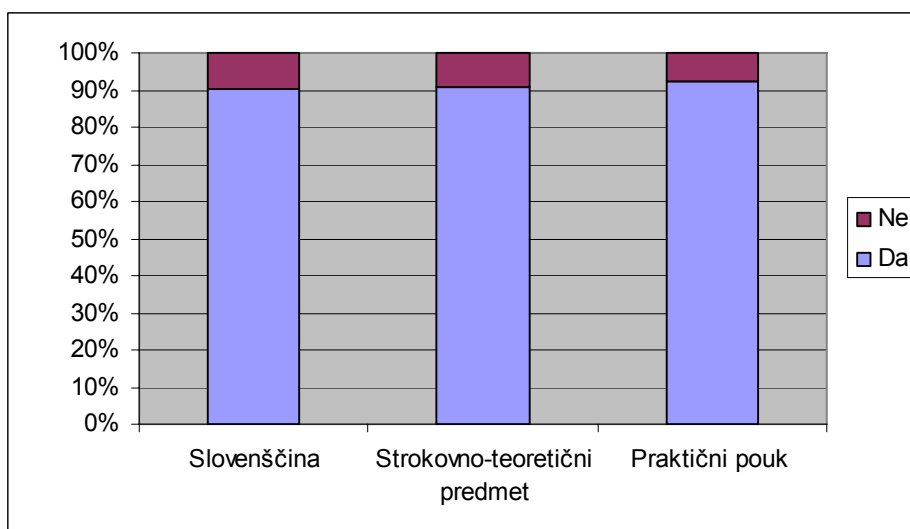
Glede na to, da vajenci največji pomen pripisujejo neposredni pripravi in da je ta po njihovi oceni navzoča v veliki meri (glej interpretacijo pri odgovorih na prejšnje vprašanje), lahko sklepamo, da priprave na zaključni izpit večinoma izpolnjujejo njihove potrebe in pričakovanja. Sklepamo torej lahko, da so vajenci glede priprav na zaključne izpite zelo pragmatični in da si najbolj pomagajo z najbolj neposredno pripravo, nekoliko manj pa z aktivnostmi, ki od njih zahtevajo neko mero posploševanja.

2. Priprave na zaključni izpit – dijaki

2.1 Časovna ustreznost priprav na zaključni izpit

Tudi dijake smo vprašali, ali menijo, da so učitelji slovenščine, učitelji strokovnoteoretičnih predmetov in učitelji praktičnega pouka namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit. Odgovori dijakov so predstavljeni v grafu spodaj.

Graf 19: Časovna ustreznost priprav dijakov na zaključni izpit

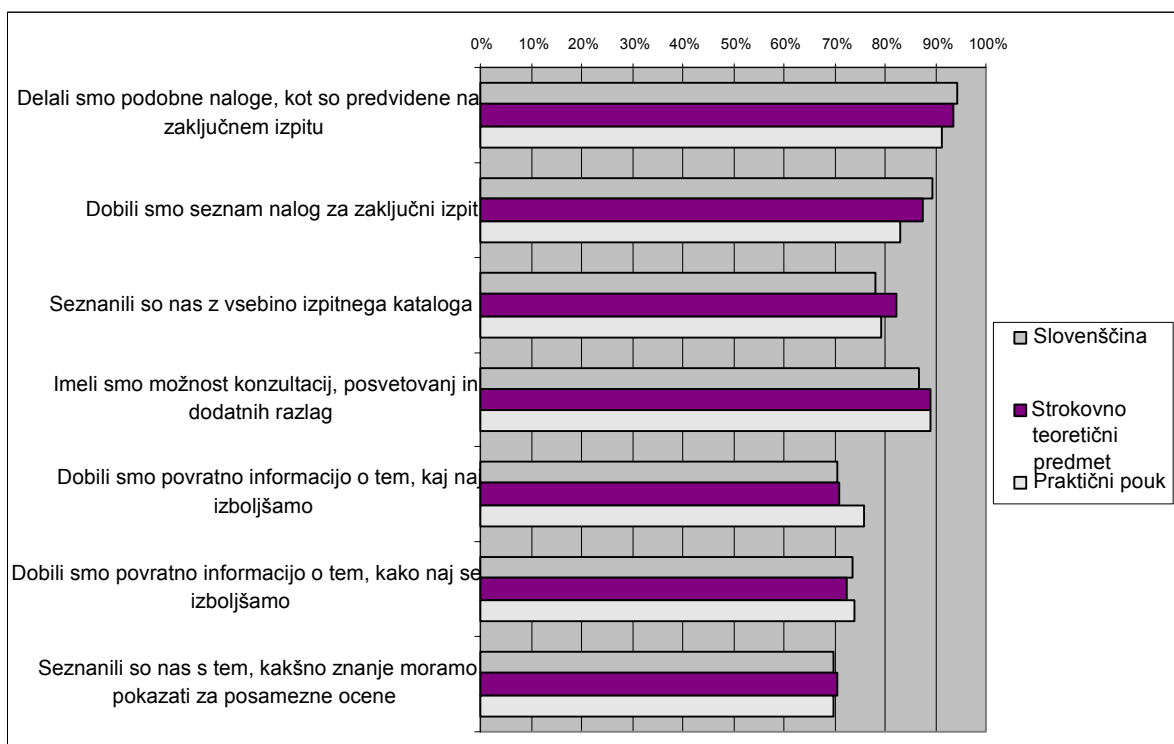

Ocena dijakov je, da so učitelji večinoma (okrog 90 odstotkov) namenili dovolj časa pripravam na zaključni izpit. Kakor smo videli, se ocena vajencev glede te postavke vrti okrog 85–90 odstotkov.

2.2 Potek priprav na zaključni izpit

Tudi pri dijakih nas je zanimalo, kako so potekale priprave na zaključni izpit. Dijaki so glede na vnaprej dane izjave ugotavljali njihovo resničnost z odgovori »DA« in »NE«. Izjave in pritrdilne odgovore dijakov smo ponazorili v obliki grafa.

Graf 20: Potek priprav dijakov na zaključni izpit pri dijakih

Interpretacija rezultatov načina priprav na zaključne izpite pri dijakih in primerjava z vajenci:

- da so pri slovenščini delali podobne naloge kakor na zaključnem izpitu, meni 94 odstotkov dijakov (92 odstotkov vajencev), pri strokovnoteoretičnem predmetu 93 odstotkov dijakov (92 odstotkov vajencev), pri praktičnem pouku pa 91 odstotkov dijakov (pri praktičnem izobraževanju 82 odstotkov vajencev),
- da so prejeli seznam nalog za zaključni izpit, zatrjuje za slovenščino 90 odstotkov dijakov (86 odstotkov vajencev), za strokovnoteoretični predmet 88 odstotkov dijakov (enak odstotek vajencev) in za praktični del zaključnega izpita 83 odstotkov dijakov (enak odstotek vajencev),
- da so jih učitelji seznanili z vsebino izpitnega kataloga, zatrjuje pri slovenščini 78 odstotkov dijakov (enak odstotek vajencev), pri strokovnoteoretičnem predmetu 82 odstotkov dijakov (enako vajencev), pri praktičnem pouku 79 odstotkov dijakov (pri praktičnem izobraževanju 78 odstotkov vajencev),
- da so imeli možnost konzultacij in dodatnih razlag za strokovnoteoretični predmet, zatrjuje 89 odstotkov dijakov (83 odstotkov vajencev), za praktični del zaključnega izpita 89 odstotkov dijakov (80 odstotkov vajencev) in za slovenščino 87 odstotkov dijakov (83 odstotkov vajencev),
- glede prejetja povratne informacije, kaj naj izboljšajo, je največ dijakov pritrdilo, da so te informacije dobili pri praktičnem pouku – 76 odstotkov dijakov (enako vajencev pri praktičnem izobraževanju), za strokovnoteoretični predmet 76 odstotkov dijakov (74 odstotkov vajencev) in za slovenščino 71 odstotkov dijakov (72 odstotkov vajencev),
- glede prejetja povratne informacije, kako naj se izboljšajo, pa je po 73 odstotkov dijakov odgovorilo pritrdilno za vsa tri področja (vajenci za praktični del 76 odstotkov, za strokovnoteoretični predmet 72 odstotkov in za slovenščino 71 odstotkov),
- glede seznanjenosti s kriteriji je 60 odstotkov dijakov – in enak odstotek vajencev – pritrdilno odgovorilo pri vseh treh področjih.

Če povzamemo, so torej dijaki za tiste načine priprav, ki zadevajo izvajanje podobnih nalog, seznanjenost s katalogi in seznanjenost z nalogami, večinoma ugotavljali, da so navzoče v veliki meri (med 80 in 95 odstotki). Najmanjši delež dijakov se je glede izvajanja gornjih praks strinjal za praktični pouk (podobno kakor pri vajencih za praktično izobraževanje). Najšibkejša v sklopu prvih treh postavk je seznanjenost z vsebino izpitnega kataloga (kjer se odstotek strinjanja giblje okrog 80 odstotkov), najmočnejša pa seznanjenost s podobnimi nalogami, kakor so na zaključnem izpitu (strinjanje prek 90 odstotkov), tako kakor pri vajencih.

Najnižji odstotek strinjanja nasploh je glede **prejetja povratne informacije**: vrednosti so med 71 in 76 odstotki, vendar pa ta praksa – tako kakor navajajo tudi vajenci – najboljše poteka pri praktičnem pouku oziroma praktičnem izobraževanju (glede povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo).

Nekoliko nižji (in pri vseh treh področjih podoben) je tudi odstotek strinjanja glede seznanjenosti s **kriteriji za ocenjevanje**, saj manj kakor tri četrtine dijakov (drugače kakor 75 odstotkov vajencev) ocenjujejo, da so bili seznanjeni s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene.

Morda je še najbolj indikativno to, da je strinjanje dijakov – podobno kakor pri vajencih – najnižje glede postavk, ki zadevajo prejetje povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo in kako, in glede kriterijev za ocenjevanje. Temu dvojemu bi torej kazalo posvetiti več pozornosti, to pa bi bila lahko tudi ena od sugestij za izpopolnjevanje izvajalcev izpitov.

2.3 Priprave, ki prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu

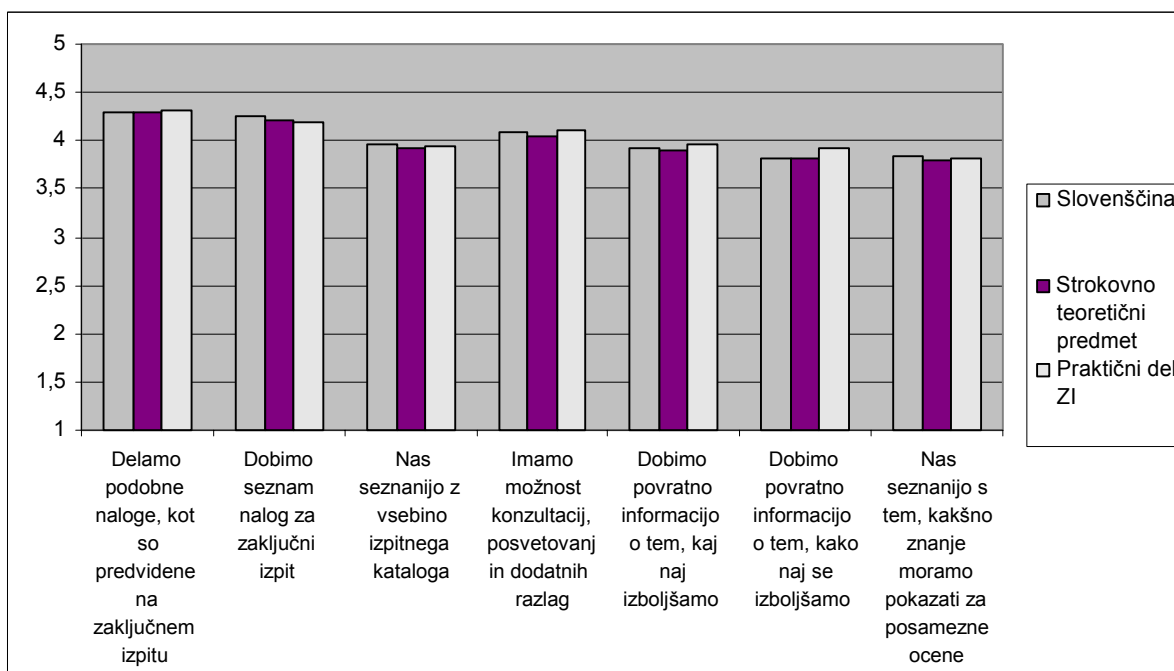
Tako kakor vajenci so tudi dijaki ocenjevali seznam aktivnosti oziroma priprav na zaključni izpit, ki smo jih že predstavili in za katere predpostavljamo, da pomembno prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu.

Kako način priprav prispeva k uspešnosti na posameznem delu zaključnega izpita, so dijaki ocenjevali z ocenami od 5: »Zelo pomaga« do 1: »Sploh ne pomaga«.

Za vse aktivnosti več kakor polovica dijakov ocenjuje, da precej ali zelo pomagajo za uspešnost pri zaključnem izpitu. Oceno uspešnosti posameznih aktivnosti navajamo po vrstnem redu, kakršnega so jim pripisali dijaki. Tudi pri dijakih smo združili ocene 5: »Zelo pomaga« in ocene 4, ki smo jo prevedli v: »Precej pomaga«:

- tako kakor pri vajencih tudi po oceni dijakov najbolj prispeva k uspešnosti na zaključnem izpitu to, **da delajo podobne naloge, kakor so predvidene na zaključnem izpitu**; tako ocenjuje 80 odstotkov dijakov za slovenščino, za strokovnoteoretični predmet in za praktični pouk (70 odstotkov vajencev za praktično izobraževanje in za strokovnoteoretični predmet in 67 odstotkov vajencev za slovenski jezik);
- kot drugo po oceni dijakov najbolj prispeva k uspešnosti na zaključnem izpitu to, **da dobijo seznam nalog za zaključni izpit**; tako meni 80 odstotkov dijakov za slovenščino in za strokovnoteoretični predmet in 75 odstotkov dijakov za praktični pouk (med vajenci so ti odstotki med 70 in 76 odstotki); najmanj se rezultati razlikujejo pri praktičnem izobraževanju oziroma pouku: dijaki – 75 odstotkov, vajenci – 74 odstotkov, najbolj pa pri slovenščini: dijaki – 80 odstotkov, vajenci – 70 odstotkov;
- glede možnosti konzultacij 70 odstotkov dijakov meni, da prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu (tako meni 63 odstotkov vajencev);
- tudi glede drugih možnosti se odstotek strinjanja dijakov giblje okrog 60–65 odstotkov (okoli 60 odstotkov pri vajencih), vendar se za posamezna področja nekoliko razlikuje:
 - glede seznanjenosti z vsebino kataloga 70 odstotkov dijakov meni, da pripomore k uspešnosti na zaključnem izpitu pri slovenščini (vajenci pa si najmanj pomagajo s seznanjenostjo s katalogom prav pri slovenščini, in to le 60 odstotkov), pri strokovnoteoretičnem predmetu in pri praktičnem delu zaključnega izpita pa je o uspešnosti prepričanih 63 odstotkov dijakov;
 - glede povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo, za vsa tri področja 65 odstotkov dijakov meni, da prispeva k uspešnosti (64 odstotkov vajencev za strokovnoteoretični del in za praktični del zaključnega izpita, 59 odstotkov vajencev pa za slovenščino);
 - glede povratne informacije o tem, kako naj se izboljšajo, se odstotek odgovorov dijakov giblje med 60 in 63 odstotki (med vajenci pa 62 odstotkov pri strokovnoteoretičnem in pri praktičnem delu zaključnega izpita in 55 odstotkov za slovenščino);
 - glede seznanjenosti s tem, kakšno znanje morajo pokazati, 60 odstotkov dijakov meni, da to prispeva k uspešnosti (58 odstotkov vajencev za slovenščino in za praktični del zaključnega izpita in 62 odstotkov vajencev za strokovnoteoretični del zaključnega izpita).

Graf 21: Priprave, ki prispevajo k uspešnosti na zaključnem izpitu, primerjalno vse tri izpitne enote (aritmetična sredina)

Tudi če upoštevamo aritmetično sredino vseh ocen, dobimo podobno razporeditev na vrhu (v celoti sta na vrhu izdelovanje podobnih nalog in seznanjenost s seznamom nalog, to ima aritmetično sredino prek 4,2), sledijo konzultacije, nato pa mešano – odvisno od področja – seznanjenost z vsebino kataloga in povratna informacija.

Izračun z aritmetičnimi sredinami nam tudi pri dijakih v celoti ponuja nekoliko bolj intenzivno strinjanje dijakov (podobno kakor smo to ugotovili tudi pri vajencih) s koristnostjo različnih vrst priprav, kakor nam jo je to pokazal izračun z odstotki, saj imajo prav vse priprave oceno višjo od 3,8, torej blizu oceni, da »precej pomaga« (4). Toda tudi tu dijaki najnižje ocenjujejo možnost seznanjanja s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene (seznanjenost s kriteriji).

Ugotavljamo torej, da dijaki prav vse vrste priprav doživljajo kot uporabne. Kot najbolj uporabno pa (tako kakor vajenci) doživljajo to, da dobijo seznam nalog za zaključni izpit in da se pripravljajo ob podobnih nalogah. Vse drugo, za kar strokovnjaki menimo, da naj bi imelo večji potencial za pripravo, tudi dijaki (podobno kakor vajenci) ocenjujejo kot resda uporabno, vendar nekoliko manj kakor neposredno pripravo v smislu seznanjenosti z nalogami in vajami. To velja tudi za prejemanje povratne informacije in za seznanjenost s kriteriji za ocenjevanje, ki jima – kakor že rečeno – didaktiki pripisujejo zelo velik pomen. Morda prav zato tudi ne pogrešajo, da je tega dvojega od pripravljalnih aktivnosti še najmanj (kakor smo ugotovili pri prejšnji postavki).

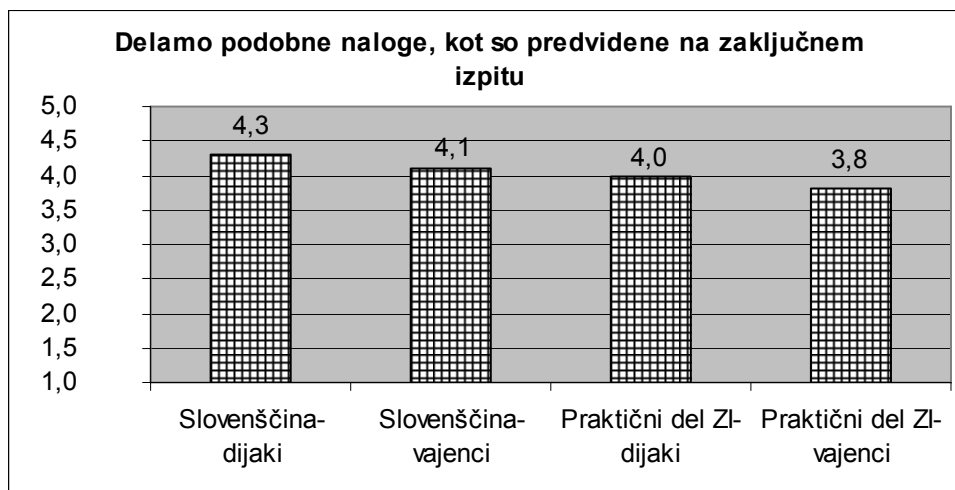
Sklepamo torej lahko, da so tudi dijaki glede priprav na zaključne izpite pragmatični in da si najbolj pomagajo z najbolj neposredno pripravo, manj pa z aktivnostmi, ki od njih zahtevajo neko mero posploševanja. Kljub temu je pri njih izkazana nekoliko večja naklonjenost tudi seznanjenosti s kriteriji in prejemanju povratne informacije.

Glede na to, da tudi dijaki največji pomen pripisujejo neposredni pripravi in da je ta po njihovi oceni močno navzoča (glej interpretacijo pri odgovorih na prejšnje vprašanje), lahko sklepamo, da priprave na zaključni izpit v veliki meri izpolnjujejo njihove potrebe in pričakovanja. Vendar pa bi tudi pri njih tako kakor pri vajencih prihodnje leto kazalo dodati še neposredno vprašanje o zadovoljstvu s pripravami in o morebitnih predlogih.

3. Primerjava med vajenci in dijaki

Zanimivo je, da drugače od vajencev vidijo dijaki več koristi v izvajanju podobnih nalog pri slovenščini⁸ (dijaki 4,3, vajenci 4,0) in pri praktičnem pouku⁹ (4,1 dijaki in 3,8 vajenci pri praktičnem izobraževanju).

Graf 22: Primerjava vajencev in dijakov glede priprav na zaključni izpit – priprava podobnih nalog, kakor so predvidene na zaključnem izpitu (aritmetična sredina)

Podobno dijaki ocenjujejo, da bolje izkoristijo konzultacije za vsa tri področja zaključnega izpita¹⁰ in seznanjanje s kriteriji pri praktičnem pouku.¹¹ Odprto ostaja vprašanje, ali je to tako zato, ker dijakom uspe bolje »iztržiti« uporabno vrednost teh praks, ali pa morda zato, ker učitelji v šolski organizaciji oziroma pri delu z dijaki to izvajajo toliko bolj kakovostno, da dijaki lahko vidijo v tem prednost.

⁸ Statistično pomembna razlika: $ItI = 3,673$ ($g = 562$; $\alpha = 0,000$).

⁹ Statistično pomembna razlika: $ItI = 2,676$ ($g = 566$; $\alpha = 0,008$).

¹⁰ Statistično pomembna razlika pri slovenščini: $ItI = 2,801$ ($g = 553$; $\alpha = 0,005$), pri strokovnoteoretičnem predmetu: $ItI = 2,171$ ($g = 556$; $\alpha = 0,030$), pri praktičnem delu zaključnega izpita: $ItI = 2,625$ ($g = 565$; $\alpha = 0,009$).

¹¹ Statistično pomembna razlika: $ItI = 2,071$ ($g = 567$; $\alpha = 0,039$).

4. Priprave na zaključni izpit – člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski in v dualni organizaciji

4.1 Člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v dualni organizaciji

Učitelje, člane izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita, smo vprašali, kako so pripravljali vajence na ta del zaključnega izpita. Tudi njim smo vnaprej ponudili načine priprav na zaključni izpit, ki so jih ocenjevali z ocenami od 5 – »To obliko sem najpogosteje uporabil« do 1 – »Te oblike sploh nisem uporabil«. Predstavljamo, kako so člani izpitnih komisij ocenili posamezne priprave, pri tem smo združili ocene 5 – »To obliko sem najpogosteje uporabil« in ocene 4, ki smo jih prevedli v »To obliko sem pogosto uporabil«.

Učitelji, člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v dualni organizaciji, so najbolj pogosto oziroma pogosto z vajenci:

- delali podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu; tako ocenjuje 71 odstotkov članov izpitnih komisij,
- posredovali seznam nalog za zaključni izpit; tako ocenjuje 65 odstotkov članov izpitnih komisij,
- seznanili dijake z vsebino izpitnega kataloga; tako navaja 58 odstotkov članov izpitnih komisij,
- ponavljali in utrjevali naloge; tako navaja 71 odstotkov članov izpitnih komisij,
- zagotavljali dodatno razlago ali pojasnila; s tem se strinja 55 odstotkov članov izpitnih komisij,
- ponudili konzultacije; tako navaja 38 odstotkov članov izpitnih komisij,
- dajali povratno informacijo o tem, kaj naj vajenci izboljšajo; tako pravi 55 odstotkov članov izpitnih komisij,
- dajali povratno informacijo vajencem o tem, kako naj se izboljšajo; to navaja 52 odstotkov članov izpitnih komisij,
- seznanili vajence s kriteriji ocenjevanja (s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene); tako navaja 67 odstotkov članov izpitnih komisij.

Največ – dobri dve tretjini (71 odstotkov) – članov izpitnih komisij torej ocenjuje, da so pogosto ali najpogosteje delali podobne naloge kakor na zaključnem izpitu oziroma jih ponavljali in utrjevali (kontrolna vprašanja vajencem, ki potrjujejo zanesljivost odgovorov). Naslednji najbolj pogosto izbrani dejavnosti sta seznanjanje s kriteriji in posredovanje seznama nalog za zaključni izpit, sledijo pa (dobra polovica odgovorov članov izpitnih komisij) odgovori o posredovanju izpitnega kataloga, nato pa še o zagotavljanju povratne informacije in dodatnih razlag in pojasnil. Enako kakor v šolski organizaciji (prim. naprej) je tudi v dualni pričakovano najšibkeje zastopano zagotavljanje konzultacij (ki jih je verjetno treba razumeti kot bolj interventne in manj kot redne dejavnosti); od dejavnosti, katerih navzočnost pa bi pričakovali v večji meri, je najšibkejša navzočnost obeh oblik povratne informacije.

Če upoštevamo aritmetično sredino odgovorov, dobimo podoben trend. Trend odgovorov učiteljev se ujema s trendom odgovorov vajencev, le da so bile ocene vajencev manj stroge; izvajanju omenjenih praks so večinoma pripisali celo višjo pogostost kakor učitelji.

4.2 Člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji

Tudi člane izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji smo vprašali, kako so pripravljali dijake na ta del zaključnega izpita. Praksa je bila enaka: vnaprej smo jim ponudili načine priprav na zaključni izpit, ki so jih ocenjevali z ocenami od 5 – »To obliko sem najpogosteje uporabljal« do 1 – »Te oblike sploh nisem uporabil«. Predstavljamo, kako so člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji ocenili navzočnost posameznih priprav; pri tem smo združili ocene 5 – »To obliko sem najpogosteje uporabil« in ocene 4, ki smo jih prevedli v »To obliko sem pogosto uporabil«.

Da so učitelji, člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji, najbolj pogosto oziroma pogosto:

- delali podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu, navaja 86 odstotkov učiteljev, članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji članov (71 odstotkov učiteljev, članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v dualni organizaciji),
- posredovali seznam nalog za zaključni izpit, ocenjuje 81 odstotkov učiteljev (65 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- seznanili dijake z vsebino izpitnega kataloga, ocenjuje 74 odstotkov učiteljev (58 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- ponavljali in utrjevali naloge, ocenjuje 86 odstotkov učiteljev (71 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- zagotovili dodatno razlago ali pojasnila, ocenjuje 77 odstotkov učiteljev (55 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- zagotovili konzultacije, ocenjuje 42 odstotkov učiteljev (38 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- dali povratno informacijo o tem, kaj naj dijaki izboljšajo, ocenjuje 57 odstotkov učiteljev (55 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- dali povratno informacijo o tem, kako naj se dijaki izboljšajo, ocenjuje 54 odstotkov učiteljev (52 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji),
- seznanili učence s kriteriji (s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene), navaja 73 odstotkov učiteljev (67 odstotkov učiteljev v dualni organizaciji).

Največ, 86 odstotkov, članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja torej ocenjuje, da so pogosto ali najpogosteje delali podobne naloge kakor na zaključnem izpitu oziroma jih ponavljali in utrjevali (kontrolna vprašanja dijakom, ki potrjujejo zanesljivost odgovorov). Veliko učiteljev (81 odstotkov) je dijakom tudi posredovalo seznam nalog za zaključni izpit, okrog tri četrtine učiteljev pa so dijakom posredovale izpitni katalog, zagotovile dodatno razlago in jih seznanile s kriteriji. Povratno informacijo jih je zagotovila dobra polovica učiteljev, najmanj pa jih je pogosto ponudilo konzultacije (42 odstotkov).

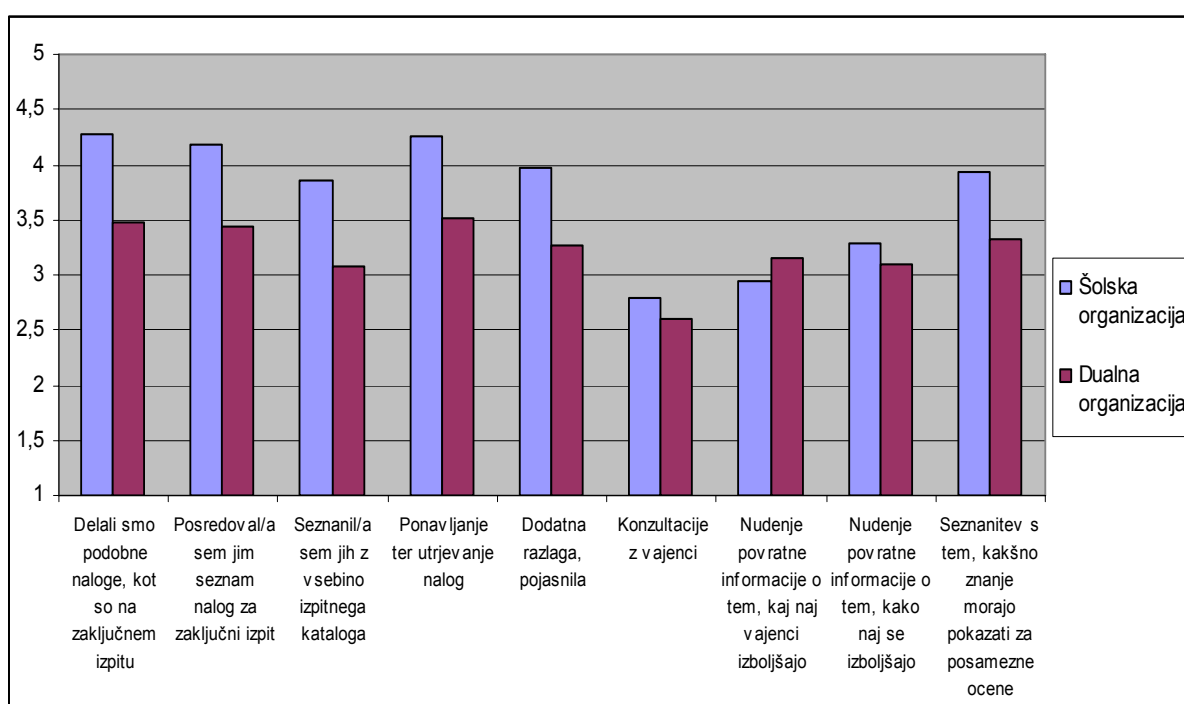
Če upoštevamo aritmetično sredino, dobimo podoben trend. Trend odgovorov učiteljev se ujema s trendom odgovorov vajencev, vendar pa so bile ocene vajencev manj stroge: izvajanju omenjenih praks so večinoma pripisali celo višjo pogostost kakor učitelji.

Morda je zaskrbljujoče, da učitelji tako malo pozornosti posvečajo zagotavljanju povratne informacije (čeprav dijaki tej dejavnosti pripisujejo še najmanjšo težo – morda tudi zato, ker se ne izvaja pogosto in ker ni tako kakovostna, da bi bila bolj učinkovita). Tudi seznanjanja s kriteriji bi si želeli več.

4.3 Primerjava stališč učiteljev strokovnoteoretičnih predmetov v šolski in v dualni organizaciji

Glede priprav na zaključni izpit se trend odgovorov učiteljev v dualni organizaciji ujema s trendom odgovorov učiteljev v šolski organizaciji, vendar pa so učitelji v šolski organizaciji v povprečju prisodili višjo oceno navzočnosti priprav (razlike so statistično pomembne pri postavkah: delali smo podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu,¹² seznanil/a sem jih z vsebino izpitnega kataloga,¹³ ponavljanje in utrjevanje nalog¹⁴ in dodatne razlage in pojasnila¹⁵). To pomeni, da je **ocena učiteljev v šolski organizaciji glede izvajanja različnih dejavnosti pri pripravi na zaključni izpit v povprečju višja kakor ocena učiteljev v dualni organizaciji.**

Graf 23: Priprave na zaključni izpit – primerjava med učitelji v šolski in v dualni organizaciji (aritmetična sredina)

Ker veljajo razlike ocen priprav na zaključni izpit med člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski in v dualni organizaciji za več postavk, so to morda le drugačna notranja merila obeh skupin učiteljev in ne dejansko šibkejše izvajanje teh praks, še posebno zato, ker med ocenami dijakov in vajencev glede te postavke ni velikih razlik.

Morda je zaskrbljujoče, da učitelji tako malo pozornosti posvečajo zagotavljanju povratne informacije (čeprav vajenci tej dejavnosti pripisujejo še najmanjšo težo – verjetno tudi zato, ker se ne izvaja pogosto in ker ni tako kakovostna, da bi bila bolj učinkovita). Tudi seznanjanja s kriteriji bi si želeli več.

¹² Statistično pomembna razlika: ItI = 2,197 (g = 91; $\alpha = 0,031$).

¹³ Statistično pomembna razlika: ItI = 1,987 (g = 88; $\alpha = 0,050$).

¹⁴ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,040 (g = 90; $\alpha = 0,044$).

¹⁵ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,066 (g = 91; $\alpha = 0,042$).

5. Priprave na zaključni izpit – učitelji praktičnega pouka in mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu

5.1 Učitelji praktičnega pouka, člani izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita v šolski organizaciji

Na vprašanje, kako so dijake pripravljali na praktični del zaključnega izpita, so člani izpitnih odborov v dualni organizaciji odgovarjali:

- 91 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje delali podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu,
- 93 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijakom posredovali seznam nalog za zaključni izpit,
- 86 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijake seznanili z vsebino izpitnega kataloga,
- 93 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje z dijaki ponavljali in utrjevali naloge,
- 89 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijakom zagotovili dodatno razlago ali pojasnila,
- 80 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijakom zagotovili konzultacije,
- 84 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijakom zagotovili povratno informacijo o tem, kaj naj dijaki izboljšajo,
- 82 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijakom zagotovili povratno informacijo o tem, kako naj se izboljšajo,
- 93 odstotkov članov izpitnih odborov odgovarja, da so pogosto ali najpogosteje dijake seznanili s kriteriji ocenjevanja (s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene).

Največ (93 odstotkov) članov izpitnih odborov v šolski organizaciji torej ocenjuje, da so pogosto ali najpogosteje dijakom posredovali seznam nalog za zaključni izpit in z dijaki ponavljali in utrjevali naloge. Veliko (91 odstotkov) jih je z dijaki delalo tudi podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu. Tudi vse druge dejavnosti so bile zastopane v veliki količini (vse pri več kakor 80 odstotkih učiteljev pogosto ali najpogosteje).

Če upoštevamo aritmetično sredino, dobimo podoben trend, le da se najvišje uvrsti dodatna razlaga s pojasnili (4,64), sledijo posredovanje nalog za zaključni izpit in podobne naloge (oboje 4,58). Tudi vse drugo je vsaj nad 4,0.

Po tem rezultatu sodeč, naj bi po lastnih sodbah učitelji praktičnega pouka izkoristili največ različnih oblik priprav. Vendar pa odgovori dijakov tega ne podpirajo: za polovico dejavnosti več dijakov navaja, da je bilo več podpore pri drugih dveh področjih. Zato menimo, da bi utegnili imeti učitelji praktičnega pouka manj realno podobo o tem, koliko katero od priprav dejansko izvajajo.

5.2 Mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu

Vprašanja in obdelava podatkov so enaki kakor v prejšnjih primerih. Da so mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu najbolj pogosto oziroma pogosto:

- delali podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu, navaja 74 odstotkov mentorjev,
- posredovali seznam nalog za zaključni izpit, navaja 66 odstotkov mentorjev,
- seznanili dijake z vsebino izpitnega kataloga, navaja 72 odstotkov mentorjev,
- ponavljali in utrjevali naloge, navaja 76 odstotkov mentorjev,
- zagotavljali dodatno razlago ali pojasnila, ocenjuje 85 odstotkov mentorjev,
- zagotavljali vajencem konzultacije, meni 73 odstotkov mentorjev,
- zagotavljali vajencem povratno informacijo o tem, **kaj** naj vajenci izboljšajo, meni 82 odstotkov mentorjev,
- zagotavljali vajencem povratno informacijo o tem, **kako** naj se izboljšajo, navaja 85 odstotkov mentorjev,
- vajence seznanili s kriteriji (s tem, kakšno znanje morajo pokazati za posamezne ocene), meni 79 odstotkov mentorjev.

Največ (85 odstotkov) mentorjev torej ocenjuje, da so najpogosteje ali pogosto zagotavljali dodatno razlago ali pojasnila in povratno informacijo o tem, kako naj se vajenci izboljšajo, in 82 odstotkov, kaj naj vajenci izboljšajo. 79 odstotkov jih tudi meni, da so pogosto ali najpogosteje seznanjali vajence s kriteriji, in 76 odstotkov, da so utrjevali in ponavljali naloge (kontrola: 74 odstotkov – da so delali podobne naloge kakor na zaključnem izpitu). Najmanj pa so se ukvarjali s posredovanjem nalog za izpit (66 odstotkov) in s seznanjanjem z vsebino izpitnega kataloga (72 odstotkov).

Če upoštevamo aritmetično sredino, dobimo podoben trend, le da je seznanitev s kriteriji izenačena s ponavljanjem in utrjevanjem in s podobnimi nalogami.

Po tem rezultatu sodeč, je struktura priprav pri mentorjih natanko nasprotna kakor drugod: največji poudarek je na dodatnih pojasnilih in razlagah, na povratni informaciji in na zagotavljanju kriterijev, medtem ko je manj poudarka na delu s podobnimi nalogami oziroma na seznamu nalog. Razlog za to bi utegnilo biti to, da imajo morda delodajalci drugačne izkušnje in pogled na praktično izobraževanje v delovnem procesu in na njegovo vlogo pri dokončevanju izobraževanja.

Po sodbah mentorjev so izkoristili največ različnih oblik priprav (v primerjavi s pripravami na slovenščino in na strokovnoteoretični del zaključnega izpita). Vendar so odgovori vajencev natanko nasprotni: razen za prejemanje povratne informacije, ki ga je tudi po oceni vajencev res največ pri praktičnem pouku, za preostale dejavnosti vajenci ocenjujejo, da se v večji meri izvajajo pri pripravah na druga dva dela zaključnega izpita. Zato menimo, da bi utegnili imeti mentorji manj realno podobo o tem, koliko katero od priprav dejansko izvajajo.

6. Dnevnik praktičnega izobraževanja

6.1 Mentorji in člani izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita o dnevniku praktičnega izobraževanja

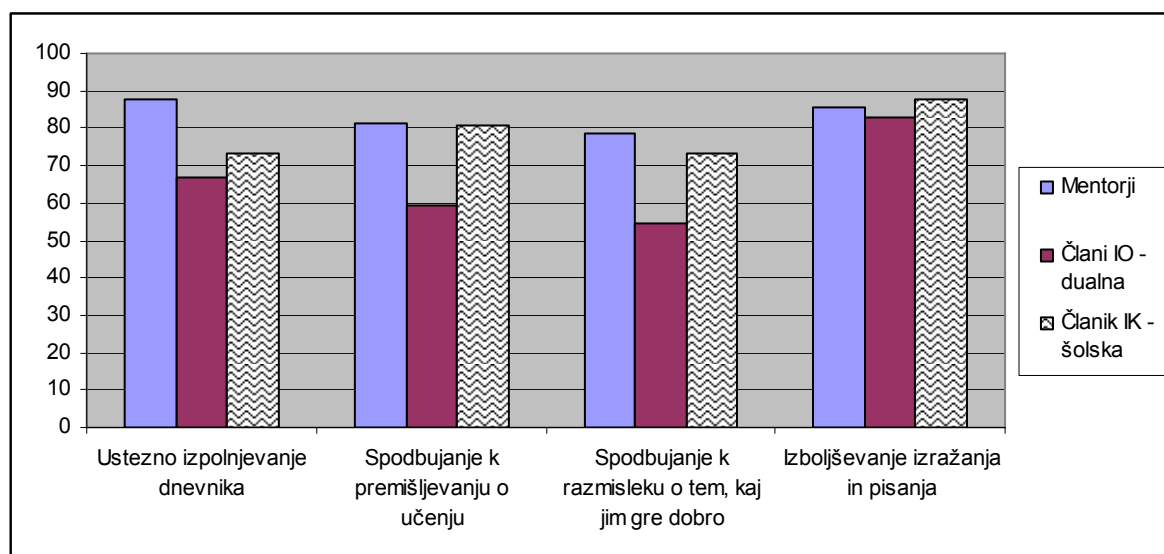
Pri spremljanju dnevnikov praktičnega izobraževanja smo upoštevali ugotovitve lanskoletnega spremljanja zaključnih izpitov, v katerem smo z rezultati potrdili predpostavko, da dijaki in vajenci izpolnjujejo dnevnik večinoma v skladu s tem, kdaj jih učitelji praktičnega pouka (v šolski organizaciji poklicnega izobraževanja) in mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu (v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja) pregledujejo. Izkazalo se je, da učitelji praktičnega pouka pogosteje spremljajo in pregledujejo dnevnik praktičnega izobraževanja kakor mentorji in da tako dijaki v večji meri kakor vajenci redno izpolnjujejo dnevnik praktičnega izobraževanja.

Pri letošnjem spremljanju zaključnih izpitov smo delodajalcem in članom izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita v šolski in v dualni organizaciji zastavili vprašanje glede vloge dnevnikov praktičnega izobraževanja pri osmišljanju praktičnega izobraževanja. Rezultati so predstavljeni v tabeli spodaj.

Tabela 11: Vloga dnevnika praktičnega izobraževanja

VPRAŠANJE	MENTORJI (f %)		ČLANI IO – DUALNA ORG. (f %)		ČLANI IK – ŠOLSKA ORG. (f %)	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Ali vajenci/dijaki ustrezno izpolnjujejo dnevnik praktičnega izobraževanja?	87,6	12,4	66,7	33,3	73,2	26,8
Ali dnevnik praktičnega izobraževanja vajence/dijake spodbuja k premišljevanju o lastnem izobraževanju in učenju?	81,4	18,6	59,5	40,5	81	19
Ali vajence/dijake izpolnjevanje spodbuja k premišljevanju o tem, kaj jim gre dobro, kaj bi morali še izboljšati?	78,7	21,3	54,8	45,2	73,2	26,8
Ali vajenci/dijaki z izpolnjevanjem dnevnika izboljšujejo pisno izražanje?	85,3	14,7	82,9	17,1	87,8	12,2

Graf 24: Vloga dnevnika praktičnega izobraževanja (v odstotkih)

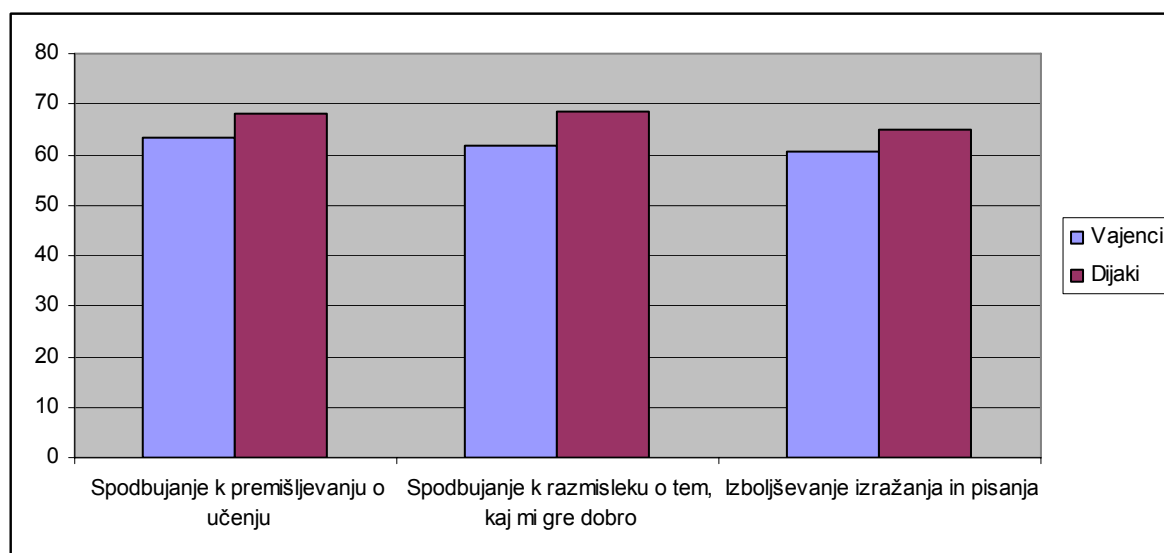
6.2 Vajenci in dijaki o dnevniku praktičnega izobraževanja

Vajenci so o funkciji dnevnika o praktičnem izobraževanju odgovarjali na vprašanja, prikazana v tabeli.

Tabela 12: Funkcija dnevnika o praktičnem izobraževanju

VPRAŠANJE	VAJENCI (f %)		DIJAKI (f %)	
	DA	NE	DA	NE
Ali ti je izpolnjevanje dnevnika pomagalo pri preišljevanju o lastnem izobraževanju in učenju?	63,3	36,7	68,2	31,8
Ali ti je izpolnjevanje dnevnika pomagalo premisliti, kaj ti gre dobro, kaj pa bi moral še izboljšati?	61,8	38,2	68,6	31,4
Ali je izpolnjevanje dnevnika pripomoglo k izboljšanju pisnega izražanja?	60,5	39,5	65,0	35

Graf 25: Funkcija dnevnika o praktičnem izobraževanju (v odstotkih)

Kakor kažejo rezultati, je izpolnjevanje dnevnika večini vajencev (okrog 60–63 odstotkov) in večini dijakov (okrog 65–68 odstotkov) pomagalo pri **preišljevanju o lastnem izobraževanju in učenju**, pri **premisleku, kaj jim gre dobro, kaj pa bi morali še izboljšati**, in pri **izboljševanju njihovega pisnega izražanja**. Odgovori nam pokažejo, da je več dijakov kakor pa vajencev menilo, da je dnevnik pomemben.

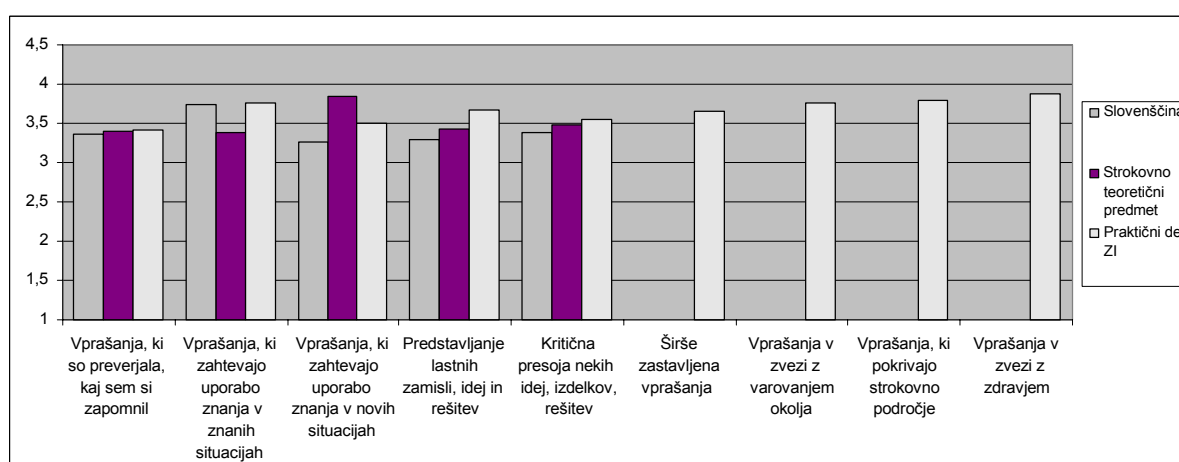
VII. IZVEDBA IN POTEK ZAKLJUČNIH IZPITOV

1. Prevladujoči tip vprašanj oziroma nalog pri posamezni izpitni enoti zaključnega izpita – vajenci in dijaki

1.1 Stališča oziroma ocene vajencev

Vajencem smo vnaprej opredelili tipe vprašanj oziroma nalog, za katere smo predvidevali, da nastopajo pri posamezni izpitni enoti na zaključnem izpitu. Vajenci so z ocenami od 5 – »Tovrstna vprašanja oziroma naloge so bile zelo pogoste« do 1 – »Takšnih vprašanj oziroma nalog sploh ni« ocenjevali, koliko je bil neki tip vprašanj oziroma nalog navzoč na posameznem delu zaključnega izpita. Rezultati so prikazani v grafu spodaj.

Graf 26: Vprašanja, ki so prevladovala pri posamezni izpitni enoti (aritmetična sredina)

Po oceni vajencev so na praktičnem delu zaključnega izpita v največji meri navzoča vprašanja v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu (3,9), pri strokovnoteoretičnem delu vprašanja oziroma naloge, ki zahtevajo uporabo znanja v novih situacijah (3,85), pri slovenščini pa vprašanja, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah. Tudi pri praktičnem delu je vprašanj, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah, veliko; v veliki meri so navzoča tudi vprašanja oziroma naloge, ki zadevajo strokovno področje pri zagovoru praktičnega dela (3,8), in vprašanja oziroma naloge v zvezi z varovanjem okolja (3,8).

Med odgovori z najvišjo navzočnostjo (nad 3,5) pa so tudi odgovori na vprašanja oziroma naloge: predstavljanje lastnih zamisli, idej in rešitev pri zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita (3,7), širše zastavljena vprašanja oziroma naloge, ki pokrivajo strokovno področje in ne zadevajo le izpitnih nalog (3,7), in ocena oziroma kritična presoja nekih idej, izdelkov in rešitev pri zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita (3,6).

Sklepamo torej lahko, da prav zagovor praktičnega dela zaključnega izpita zajema najširšo paleto različnih vprašanj in nalog, od uporabe v novih situacijah prek predstavljanja lastnih zamisli do kritičnih presoj. To je povezano z naravo same izpitne situacije: še najbližje je realističnim problemskim situacijam, ki po svoji naravi zahtevajo različne vrste miselne in praktične dejavnosti.

Razveseljivo je tudi, da je pri vseh treh področjih v največji meri navzoča uporaba znanja, resda v znanih situacijah, in da ima po oceni vajencev prednost pred faktografskim znanjem, ki se je znašlo le med občasno navzočim (pri slovenščini 3,36, pri strokovnih predmetih in pri zagovoru praktičnega dela pa 3,4).

Zanimivo je, da je najmanjša navzočnost nalog, ki zahtevajo uporabo znanja v novih situacijah in samostojno reševanje problemov, nalog, ki zahtevajo predstavljanje lastnih zamisli, idej in rešitev, in nalog, ki zahtevajo oceno oziroma kritično presojo, pri slovenščini in da je je največ pri praktičnem pouku. Po eni strani bi namreč pričakovali, da bo splošni predmet zaradi svoje splošnoizobraževalne narave spodbujal najširšo paleto znanja in s tem tudi znanje, ki je taksonomsko najzahtevnejše, vendar pa se je **izkazalo, da je v našem primeru tega več, kolikor bliže stroki in praksi smo, ne pa pri splošnem predmetu.**

Razlike med posameznimi deli zaključnega izpita

Nekatere razlike med deli zaključnega izpita glede navzočnosti različnih tipov vprašanj in nalog na zaključnem izpitu so statistično pomembne:

- glede uporabe znanja v novih situacijah med slovenščino in strokovnoteoretičnim predmetom¹⁶ v prid strokovnoteoretičnega predmeta (3,4 in slovenščina 3,3), med slovenščino in praktičnim delom¹⁷ v prid praktičnega dela zaključnega izpita (3,5 in 3,3) ter med strokovnoteoretičnim predmetom in praktičnim delom¹⁸ v prid praktičnega dela (3,5 in 3,4);
- glede ocene oziroma kritične presoje idej, izdelkov in rešitev med slovenščino in strokovnoteoretičnim predmetom¹⁹ v prid strokovnoteoretičnega predmeta (3,5 in slovenščina 3,4) ter med slovenščino in praktičnim delom²⁰ v prid praktičnega dela zaključnega izpita (3,6 in 3,4).

Najmanj vprašanj ozroma nalog taksonomsko višjega reda je torej pri slovenščini.

¹⁶ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,204 (g = 232; $\alpha = 0,028$).

¹⁷ Statistično pomembna razlika: ItI = 3,483 (g = 226; $\alpha = 0,001$).

¹⁸ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,176 (g = 226; $\alpha = 0,031$).

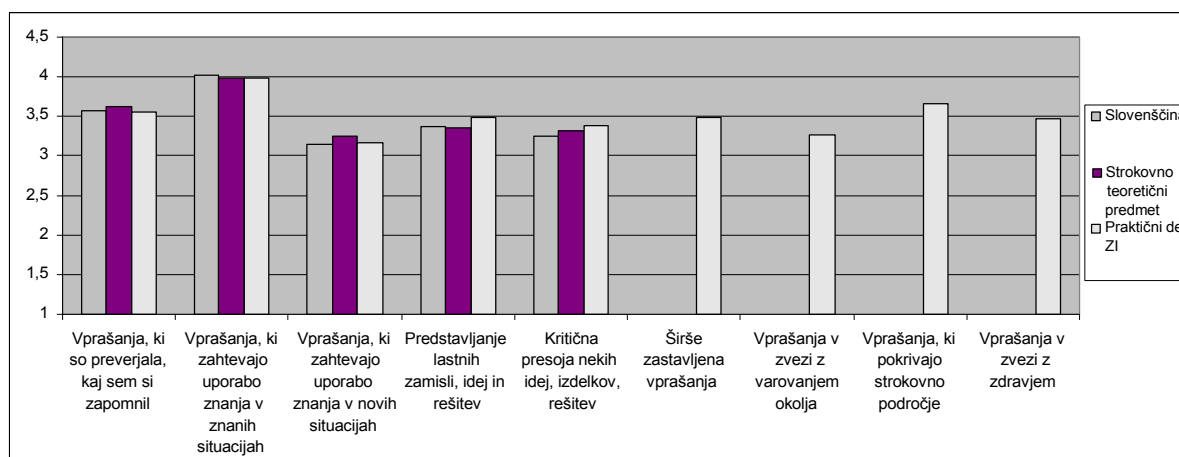
¹⁹ Statistično pomembna razlika: ItI = 1,978 (g = 222; $\alpha = 0,049$).

²⁰ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,039 (g = 219; $\alpha = 0,043$).

1.2 Stališča oziroma ocene dijakov

Tudi dijakom smo vnaprej opredelili tipe vprašanj oziroma nalog, za katere smo predvidevali, da nastopajo na zaključnem izpitu. Dijaki so z ocenami od 5 – »Tovrstna vprašanja oziroma naloge so bile zelo pogoste« do 1 – »Takšnih vprašanj oziroma nalog sploh ni« ocenjevali, koliko je bil neki tip vprašanj oziroma nalog navzoč na posameznem delu zaključnega izpita. Rezultati so prikazani v grafu spodaj.

Graf 27: Vprašanja, ki so prevladovala na zaključnem izpitu (aritmetična sredina)

Po oceni dijakov so bila na zaključnem izpitu pri vseh treh področjih v največji meri navzoča vprašanja oziroma naloge, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah – ta so zelo visoko ocenjena tudi pri vajencih (tako za vprašanja o varstvu pri delu, ki so najbolj navzoča po njihovi oceni), pri tem pa je ocena dijakov višja od tiste, ki so jo tej vrsti vprašanj in nalog pripisali vajenci pri slovenščini (4,0 dijaki in 3,7 vajenci) in pri praktičnem delu (4,0 dijaki in 3,8 vajenci). To pomeni, da dijaki v primerjavi z vajenci ocenjujejo navzočnost teh nalog na zaključnem izpitu za višjo od drugih.

Sledijo vprašanja oziroma naloge, ki pokrivajo strokovno področje (3,7), nato pa nastopi – drugače kakor pri vajencih – pri vseh treh področjih faktografsko znanje (vprašanja oziroma naloge, ki so preverjale, kaj si je kdo zapomnil).

Tudi pri dijakih so torej nekateri primeri vprašanj z višjo taksonomsko ravni (prej omenjeni trije) v največji meri navzoči pri praktičnem delu oziroma v najmanjši meri pri slovenščini.

1.3 Razlike med dijaki in vajenci

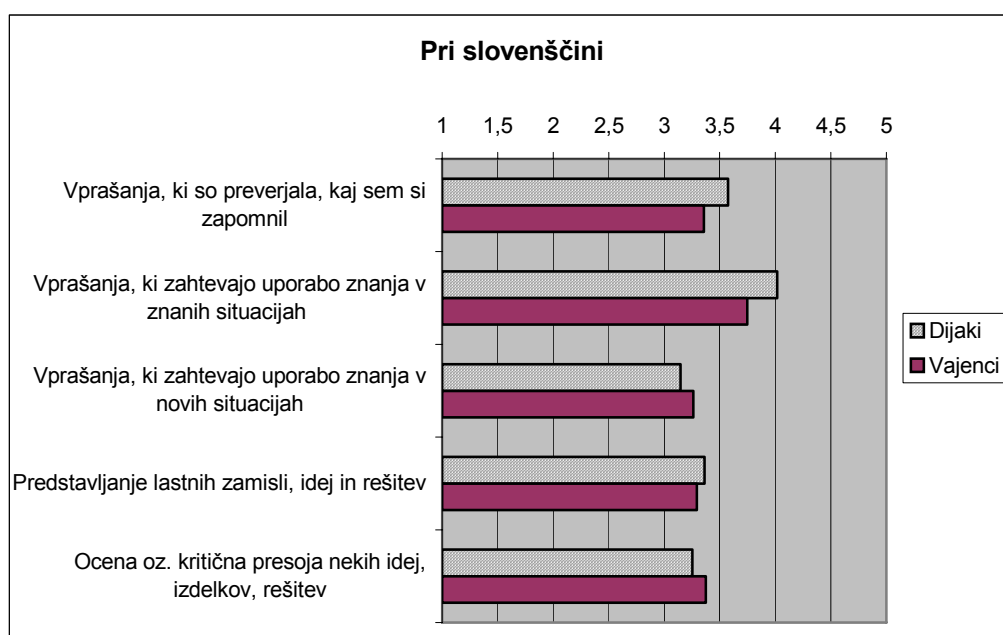
Zanimivo je, da dijaki v primerjavi z vajenci ocenjujejo navzočnost faktografskega znanja kot višjo od drugih, čeprav je tudi po njihovi oceni (tako kakor po oceni vajencev) vendarle največji poudarek na uporabi znanja (prim. zgoraj).

V skladu s tem pa je manj uporabe znanja v novih situacijah, zlasti pri praktičnem delu zaključnega izpita (statistično pomembna razlika v prid vajencev: 3,5, dijaki: 3,2), manj predstavljanja lastnih zamisli, idej in rešitev, na primer pri zagovoru praktičnega dela (3,5, pri vajencih 3,7), manj širše zastavljenih vprašanj oziroma nalog, ki pokrivajo strokovno področje in ne zadevajo le izpitnih nalog (3,5, pri vajencih 3,7), in manj ocene oziroma kritične presoje idej, izdelkov in rešitev pri zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita (3,4, pri vajencih 3,6).

Razlike so statistično pomembne:

- glede uporabe znanja v znanih situacijah pri slovenščini²¹ in pri praktičnem delu²² (vajenci 3,7 in 3,8, dijaki pa na obeh področjih 4,0),
- glede uporabe znanja v novih situacijah pri praktičnem delu²³ (vajenci 3,5, dijaki 3,2),
- glede znanja na pamet pri slovenščini²⁴ in pri strokovnem predmetu²⁵ (vajenci 3,4, dijaki 3,6),
- pa tudi pri vprašanjih v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu pri praktičnem delu,²⁶ ki jih je več pri vajencih (3,9, pri dijakih pa 3,5),
- pri vprašanjih v zvezi z varovanjem okolja pri praktičnem delu²⁷ (vajenci 3,8, dijaki 3,3).

Graf 28: Vprašanja, ki so prevladovala na zaključnem izpitu pri slovenščini – primerjava dijakov in vajencev (aritmetična sredina)

²¹ Statistično pomembna razlika: ItI = 3,122 (g = 555; $\alpha = 0,002$).

²² Statistično pomembna razlika: ItI = 2,386 (g = 558; $\alpha = 0,017$).

²³ Statistično pomembna razlika: ItI = 3,030 (g = 555; $\alpha = 0,003$).

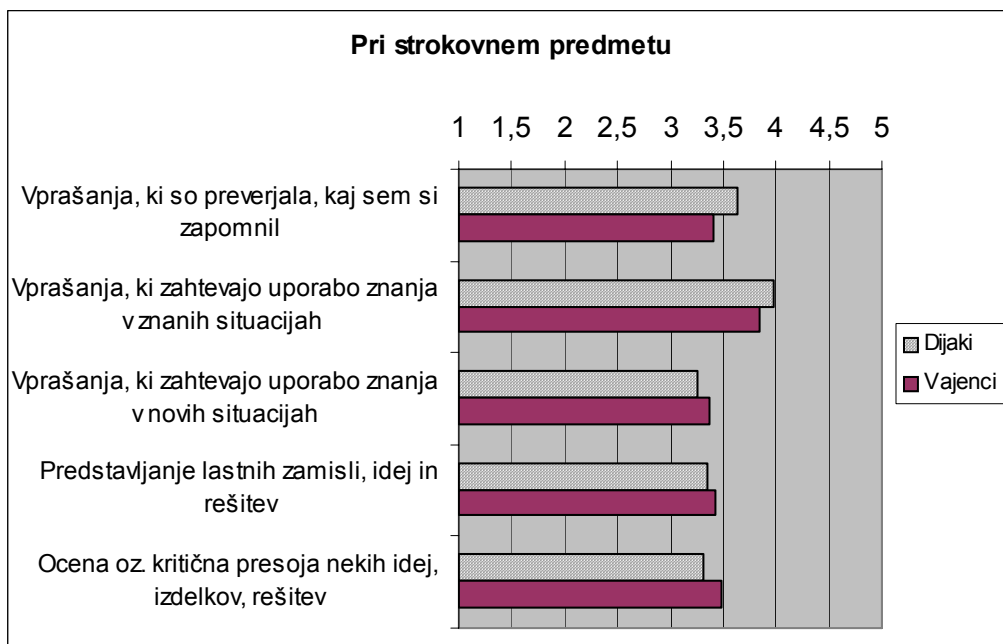
²⁴ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,265 (g = 563; $\alpha = 0,024$).

²⁵ Statistično pomembna razlika: ItI = 2,409 (g = 563; $\alpha = 0,016$).

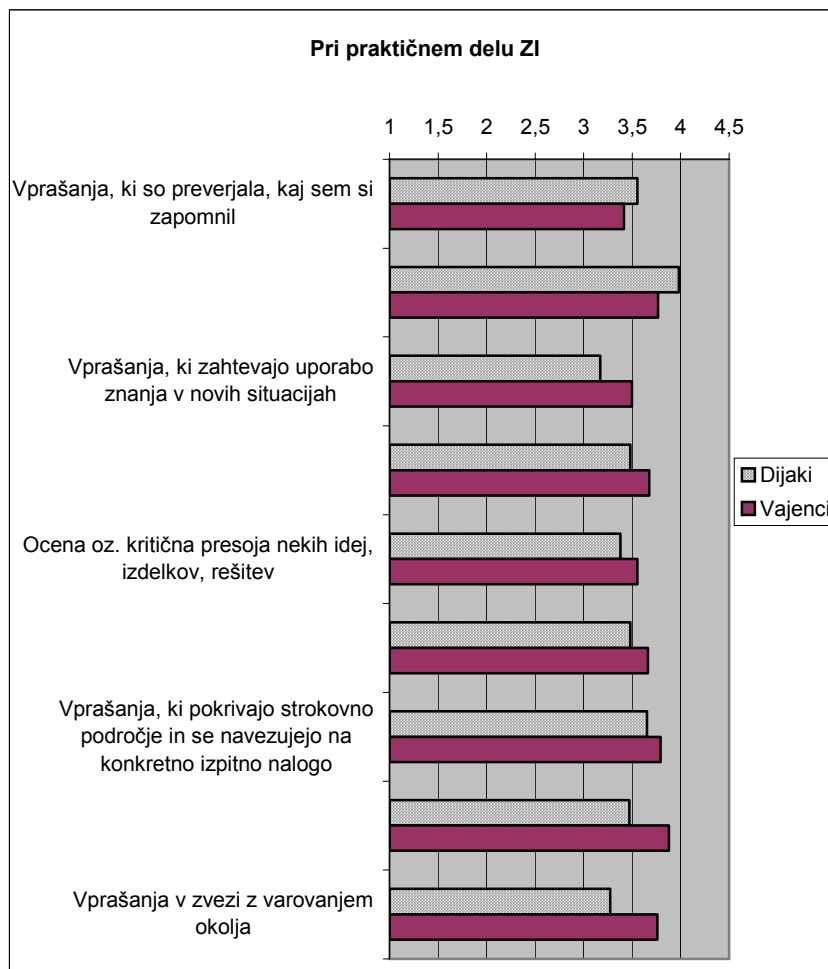
²⁶ Statistično pomembna razlika: ItI = 3,913 (g = 518; $\alpha = 0,000$).

²⁷ Statistično pomembna razlika: ItI = 4,311 (g = 499; $\alpha = 0,000$).

Graf 29: Vprašanja, ki so prevladovala na zaključnem izpitu pri strokovnem predmetu – primerjava dijakov in vajencev (aritmetična sredina)

Graf 30: Vprašanja, ki so prevladovala pri zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita – primerjava dijakov in vajencev (aritmetična sredina)

Če torej primerjamo ocene dijakov in vajencev, ugotovimo, da je pri praktičnem delu zaključnega izpita glede vprašanj, povezanih z uporabo znanja, **ocena dijakov o uporabi v znanih situacijah višja kakor pri vajencih, medtem ko je ocena vajencev višja kakor pri dijakih glede uporabe znanja v novih situacijah; prav tako pa dijaki bolj kakor vajenci ocenjujejo, da je pri njih pri slovenščini in pri strokovnem predmetu več faktografskega znanja.** Zdi se, kakor da je – po oceni vajencev – pri praktičnem delu pri njih več **problemsko orientiranega pristopa kakor pri dijakih**, to pa si razlagamo s tem, da so vprašanja – vsaj pri praktičnem delu – bolj povezana s praktičnimi problemi. Hkrati pa je tako imenovano »akademsko« znanje, na primer pri slovenščini, dijakom očitno predstavljeno bolj kot uporaba v znanih situacijah in pomnjenje, manj pa kot problemsko znanje.

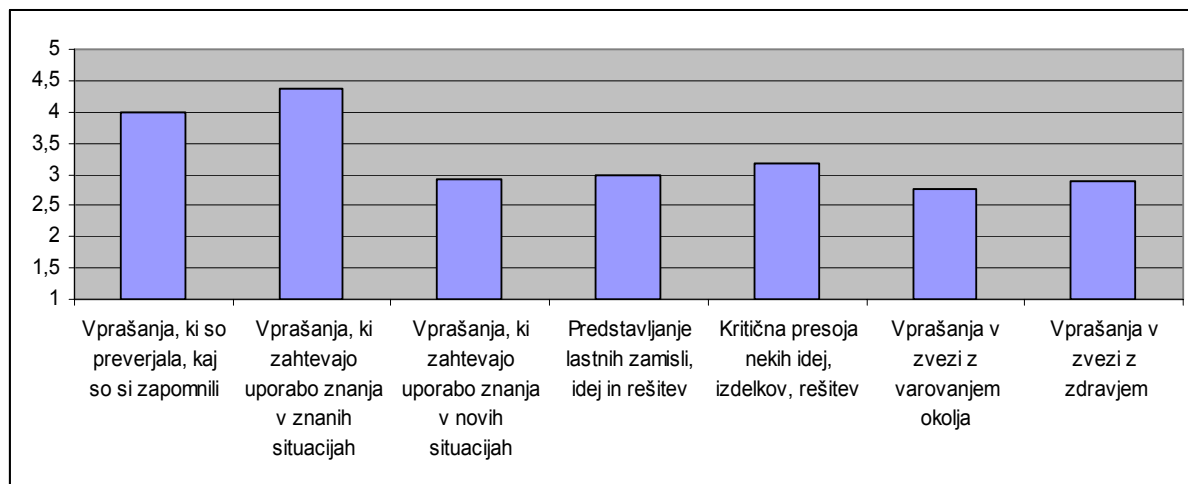
Podobno je še z neko drugo, bolj praktično komponento znanja: z vprašanji, povezanimi z zdravjem in varstvom pri delu in z varstvom okolja pri praktičnem delu zaključnega izpita, ki jih je tudi več pri vajencih – verjetno spet zaradi bolj konkretne narave problemskih situacij, pred katere so postavljeni.

2. Prevladujoči tip vprašanj oziroma nalog na strokovnoteoretičnem delu zaključnega izpita – člani izpitnih komisij v šolski in v dualni organizaciji

2.1 Člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita – dualna organizacija

Člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v dualni organizaciji so ocenjevali vnaprej opredeljene tipe vprašanj oziroma nalog z ocenami od 5 – »Tovrstna vprašanja oziroma naloge so bile zelo pogoste« do 1 – »Takšnih vprašanj oziroma nalog sploh ni«).

Graf 31: Tipi vprašanj na strokovnoteoretičnem delu zaključnega izpita (aritmetična sredina)

Po mnenju učiteljev je bilo pri strokovnoteoretičnem delu zaključnega izpita največ vprašanj, ki so zahtevala uporabo znanja v znanih situacijah (4,4). Glede na odgovore učiteljev sledijo spominska vprašanja (4,0), nato pa vprašanja po oceni ali kritični presoji (3,2) in po predstavljanju idej in rešitev (3,0), po uporabi znanja v novih situacijah (2,9), isto oceno imajo še vprašanja v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu, najmanj pa je vprašanj, povezanih z varovanjem okolja (2,8).

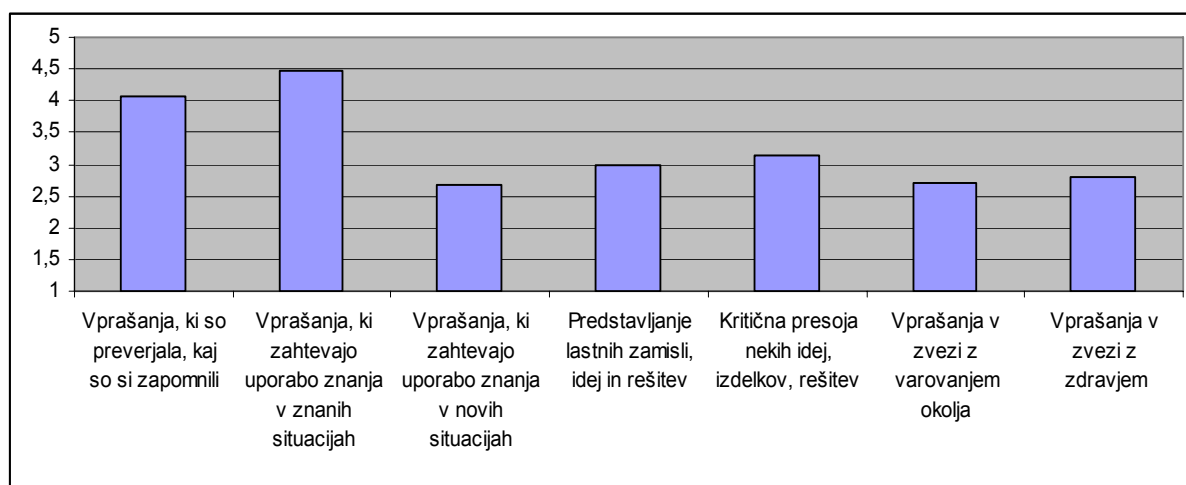
Trend je skoraj identičen s trendom odgovorov članov izpitnih komisij iz šolske organizacije (prim. v nadaljevanju), le da je uporabe znanja v novih situacijah po oceni učiteljev na zaključnem izpitu v dualnih organizacijah nekoliko več (2,9) kakor v šolskih (2,7). Sklepamo torej lahko, da je struktura vprašanj v obeh organizacijah po ocenah učiteljev podobna.

Podoben trend smo ugotovili tudi pri vajencih (prim. zgoraj), le da ti pripisujejo vsem kategorijam nekoliko višjo navzočnost kakor učitelji; pa glede vprašanj o varovanju okolja in zdravja z varstvom pri delu so vajenci (podobno kakor dijaki) menili, da so navzoča v večji meri, kakor to ocenjujejo učitelji.

2.2 Člani izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita – šolska organizacija

Po mnenju učiteljev je bilo največ vprašanj o uporabi znanja v znanih situacijah (4,5), sledijo spominska vprašanja (4,1), nato pa vprašanja po oceni ali kritični presoji (3,1) in po predstavljanju idej in rešitev (3,0), najmanj pa je – po oceni učiteljev – vprašanj v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu (2,8), v zvezi z varovanjem okolja in z uporabo znanja v novih situacijah (2,7). Vprašanj, ki vključujejo uporabo znanja v novih situacijah, je po oceni učiteljev na zaključnem izpitu v dualni organizaciji nekoliko več (2,9) kakor v šolski (2,7). Sklepamo torej lahko, da je struktura vprašanj v obeh organizacijah po ocenah učiteljev podobna.

Graf 32: Tipi vprašanj na strokovnoteoretičnem delu zaključnega izpita (aritmetična sredina)

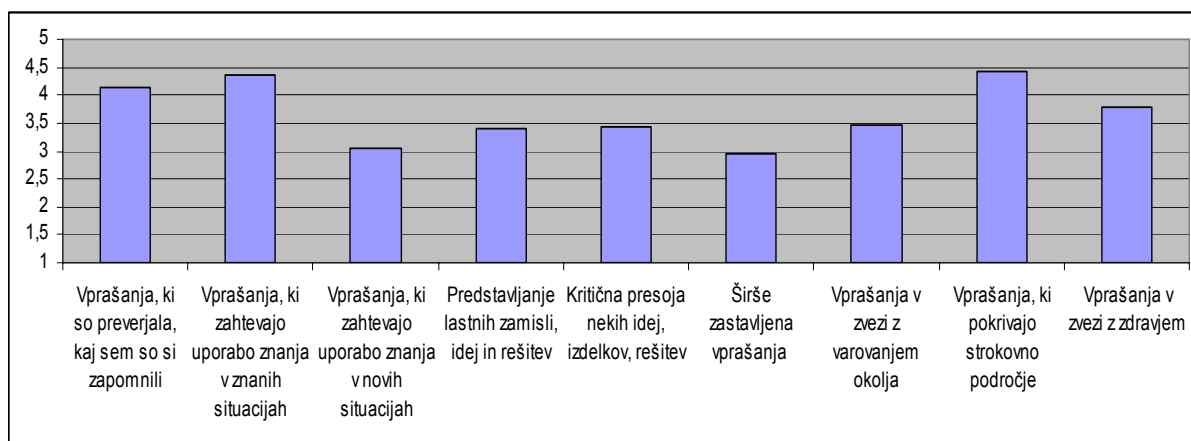
Podoben trend smo ugotovili tudi pri dijaki, le da ti pripisujejo vsem kategorijam nekoliko višjo navzočnost kakor učitelji; glede vprašanj o varovanju okolja in zdravja z varstvom pri delu pa so dijaki prav tako menili, da so navzoča v večji meri, kakor to ocenjujejo učitelji.

3. Prevladujoči tip vprašanj oziroma nalog na praktičnem delu zaključnega izpita – člani izpitnih komisij oziroma odborov v šolski in v dualni organizaciji

3.1 Člani izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita – šolska organizacija

Po mnenju članov izpitnih komisij je bilo na zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita največ vprašanj, ki pokrivajo strokovno področje in se navezujejo na konkretno izpitno nalogo (4,41), in vprašanj, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah (4,37), spominskih vprašanj je bilo nekoliko manj (4,1), vseh drugih pa še manj (manj od 4,0). To so: vprašanja v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu (3,78), vprašanja v zvezi z varovanjem okolja (3,48), vprašanja po oceni ali kritični presoji (3,44) in vprašanja, ki zadevajo predstavljanje idej in rešitev (3,41). Najmanj pa je po oceni članov izpitnih komisij vprašanj v zvezi z uporabo znanja v novih situacijah (3,05) in vprašanj, ki pokrivajo široko področje (2,95). V celoti je bil trend ocen navzočnosti posameznih oblik vprašanj resda podoben, a nekoliko nižji kakor v dualni organizaciji (prim. v nadaljevanju).

Graf 33: Tipi vprašanj na zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita (aritmetična sredina)

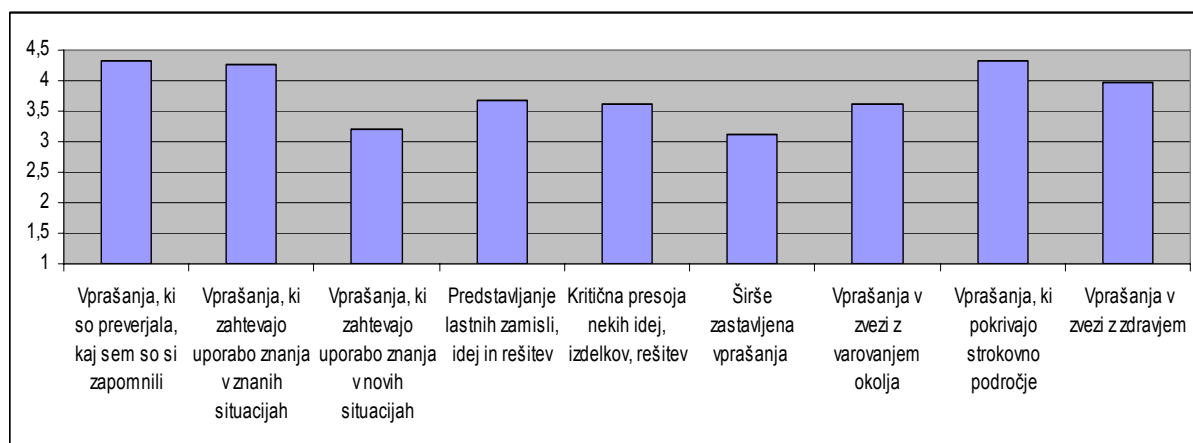

Ocena dijakov se med drugim razlikuje v tem, da dijaki najbolj pogostim vprašanjem pripisujejo nekoliko nižjo navzočnost (pod 4,0): na prvo mesto po pogostosti postavljajo uporabo v znanih situacijah, na zadnje pa vprašanja v zvezi z varovanjem okolja (prim. zgoraj).

3.2 Člani izpitnih odborov za praktični del zaključnega izpita – dualna organizacija

Po mnenju članov izpitnih odborov za praktični del zaključnega izpita v dualni organizaciji je bilo največ vprašanj, ki pokrivajo strokovno področje in se navezujejo na konkretno izpitno nalogo, nato spominskih vprašanj in vprašanj, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah (4,3), sledijo vprašanja o zdravju in varstvu pri delu (4,0), nekaj manj je preostalih: vprašanj, ki zadevajo predstavljanje idej in rešitev (3,7), vprašanj po oceni ali kritični presoji in vprašanj v zvezi z varovanjem okolja (3,6). Najmanj pa je po oceni učiteljev vprašanj v zvezi z uporabo znanja v novih situacijah (3,2) in vprašanj, ki pokrivajo široko področje (3,1).

Graf 34: Tipi vprašanj na zagovoru praktičnega dela zaključnega izpita (aritmetična sredina)

Ocena vajencev je podobna v trendu, razlikuje pa se po tem, da dijaki najbolj pogostim vprašanjem pripisujejo nekoliko nižjo navzočnost (pod 4,0) in menijo, da je spominskih vprašanj manj kakor vprašanj po uporabi v znanih situacijah (3,8 za uporabo in 3,4 za spominsko znanje, prim. zgoraj).

VIII. STROKOVNO IZPOPOLNJEVANJE UČITELJEV IN MENTORJEV

1. Posnetek stanja

Mentorjem, članom izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) in članom izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) smo zastavili vprašanje, **ali bi za kakovostno izvedbo zaključnih izpitov potrebovali dodatno znanje.**

Pritrdilno je odgovorilo:

- 63,8 odstotka članov izpitnih komisij za praktični del ZI v šolski organizaciji,
- 54,3 odstotka članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del ZI v šolski organizaciji,
- 67,4 odstotka članov izpitnih odborov za praktični del ZI v dualni organizaciji,
- 59,2 odstotka članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del ZI v dualni organizaciji,
- 55,2 odstotka mentorjev.

Več kakor polovica mentorjev in članov izpitnih komisij in odborov za zaključne izpite (okrog 55–67 odstotkov) meni, da bi za kakovostno izvedbo zaključnih izpitov potrebovali dodatno znanje. Najnižji odstotek strinjanja s to trditvijo je bil med člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del ZI v šolskih organizacijah in med mentorji (okrog 55 odstotkov).

Poleg tega smo vse vprašali, **ali so se v zadnjih dveh letih udeležili strokovnega izpopolnjevanja, ki je bilo povezano s pripravo in izvedbo zaključnih izpitov.** Temu je pritrdilo:

- 39,1 odstotka članov izpitnih komisij za praktični del ZI v šolski organizaciji,
- 23,4 odstotka članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del ZI v šolski organizaciji,
- 57,4 odstotka članov izpitnih odborov za praktični del ZI v dualni organizaciji,
- 16,3 odstotka članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del ZI v dualni organizaciji,
- 30,5 odstotka mentorjev.

Če povzamemo, se je le del članov izpitnih komisij in mentorjev v zadnjih dveh letih udeležil strokovnega izpopolnjevanja, čeprav razberemo iz odgovorov na prejšnje vprašanje, da jih več kakor polovica (okrog 55–67 odstotkov) meni, da bi za kakovostno izvedbo zaključnih izpitov potrebovali dodatno znanje. Vendar jih nismo vprašali, ali je to res tako zato, ker ocenjujejo, da ni zadostne ponudbe usposabljanja na to temo, ali pa zato, ker se ne udeležujejo tovrstnih usposabljanj, saj dajejo prioriteto usposabljanju na drugih področjih.

Strokovnega izpopolnjevanja so se udeležili predvsem člani izpitnih odborov za praktični del ZI v dualnih organizacijah (okrog 57 odstotkov) in člani izpitnih komisij za praktični del ZI v šolskih organizacijah (okrog 39 odstotkov). Preostali člani in mentorji pa so se strokovnega izpopolnjevanja udeležili veliko manj (okrog 16–30 odstotkov). Najnižja udeležba pri strokovnem izpopolnjevanju je pri članih izpitnih komisij za strokovnoteoretični del ZI v dualnih organizacijah (okrog 16 odstotkov).

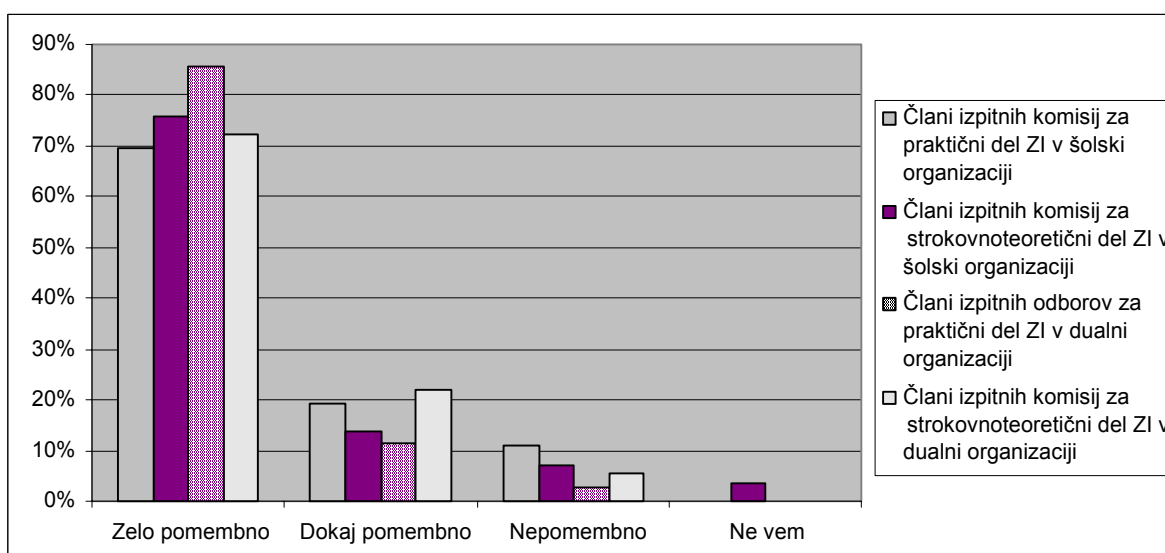
2. Potrebe po dodatnem izpopolnjevanju

Mentorji, člani izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) in člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) so ocenjevali potrebe po dodatnem izpopolnjevanju za kakovostno izvedbo zaključnih izpitov. Glede na vnaprej opredeljeno dodatno znanje so z ocenami od 5 – »Zelo pomembno« do 1 – »Nepomembno« ocenjevali potrebe po dodatnem izpopolnjevanju.

2.1 Poznavanje teoretičnih podlag, na katerih je opredeljeno ocenjevanje znanja

Potrebe članov izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) in članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) po izpopolnjevanju glede teoretičnih podlag, na katerih je opredeljeno ocenjevanje znanja, so prikazane v grafu.

Graf 35: Poznavanje teoretičnih podlag, na katerih je opredeljeno ocenjevanje znanja

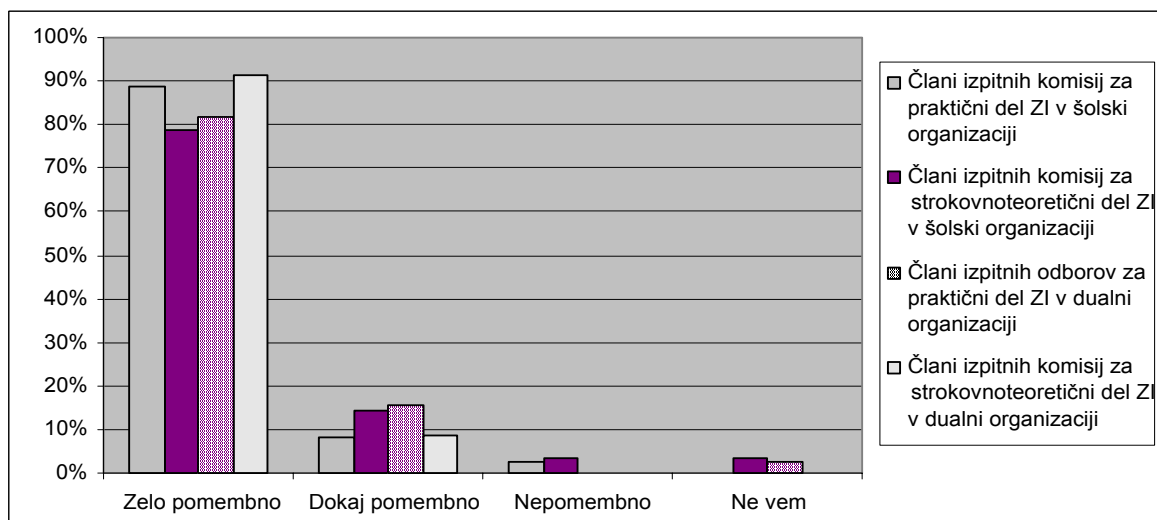

Iz odgovorov vidimo, da so **teoretične podlage, na katerih je opredeljeno ocenjevanje znanja pri zaključnem izpitu**, za večino članov (od 69 do 86 odstotkov) zelo pomembne ali pomembne (združili smo oceni 5 in 4) za kakovostno izpeljavo zaključnega izpita. Del članov (od 11 do 22 odstotkov) meni, da so dokaj pomembne, najmanjši del (od 3 do 11 odstotkov) pa, da so nepomembne (združili smo oceni 1 in 2). Najmanj pomembne so za člane izpitnih komisij za praktični del zaključnih izpitov v šolskih organizacijah.

2.2 Priprava izpitnih gradiv

Potrebe po izpopolnjevanju članov izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) in članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) glede priprave izpitnih nalog so prikazane v grafu.

Graf 36: Priprava izpitnih gradiv

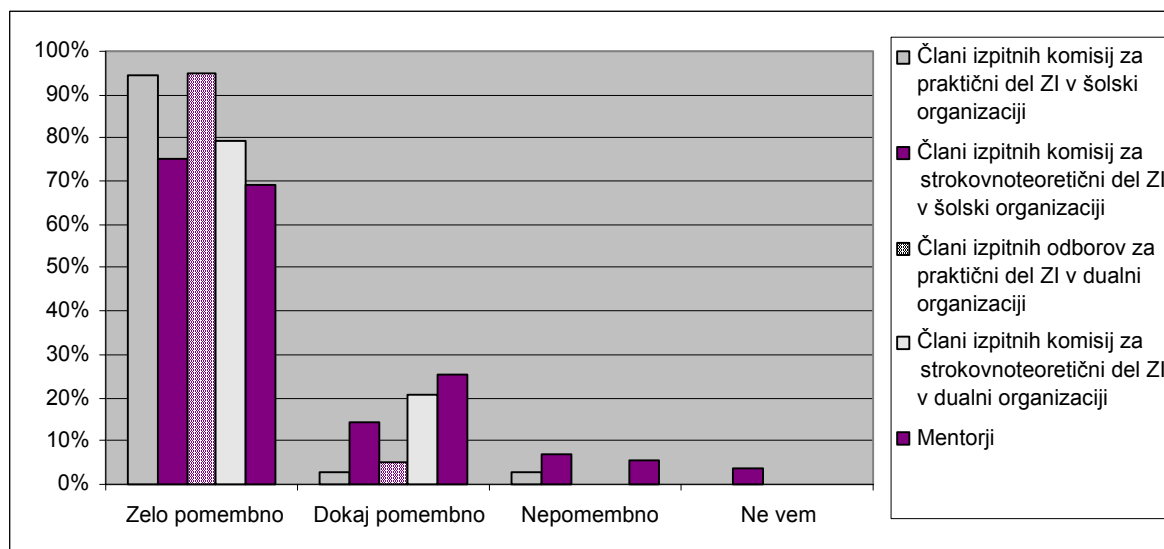

Po mnenju večine članov (od 78 do 92 odstotkov) je **priprava izpitnih gradiv** zelo pomembna ali pomembna, nekaj manj članov (od 8 do 15 odstotkov) meni, da je dokaj pomembna, najmanj (do 4 odstotke) pa jih meni, da je nepomembna.

2.3 Opredeljevanje kriterijev ocenjevanja

Potrebe po izpopolnjevanju mentorjev, članov izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) in članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita (šolska in dualna organizacija) glede opredeljevanja kriterijev ocenjevanja znanja so prikazane v grafu.

Graf 37: Opredeljevanje kriterijev ocenjevanja znanja

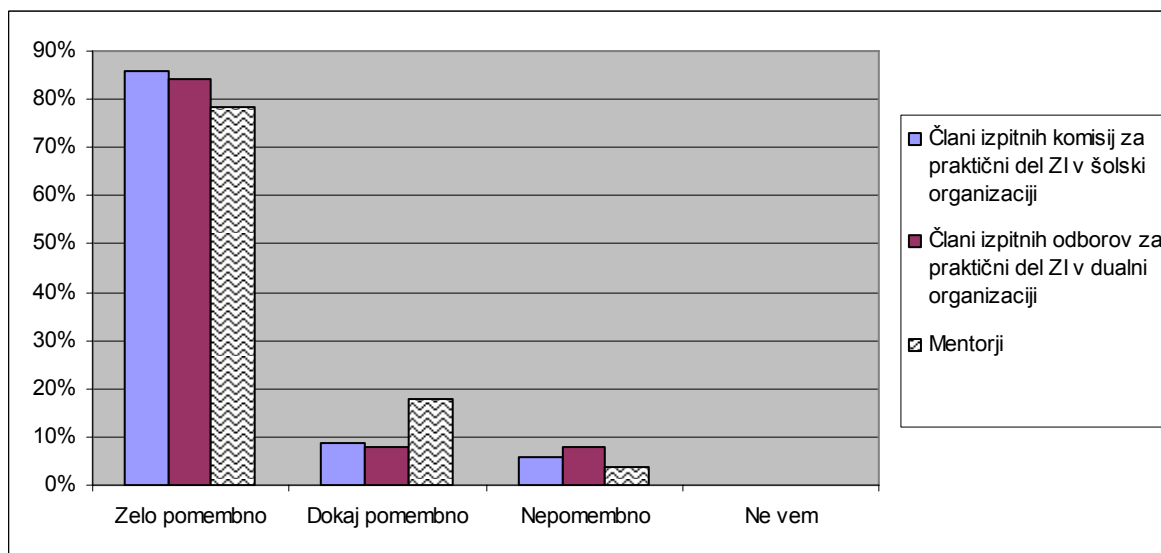

Pomen usposabljanja za opredeljevanje kriterijev ocenjevanja znanja najvišje ocenjujejo člani izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita (95 odstotkov). Člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnih izpitov nekoliko nižje ocenjujejo to potrebo, med 75 in 80 odstotki. Najnižje so to potrebo ocenili mentorji (69,1 odstotka). Odstotek tistih, ki se jim usposabljanje za opredeljevanje kriterijev ocenjevanja znanja ne zdi potrebno, se giblje med 7 odstotki (člani izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski organizaciji) in 0 odstotki.

Večjo potrebo po dodatnem izpopolnjevanju članov izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita lahko utemeljimo z naravo praktičnega dela. Izdelki, dela in naloge, ki jih vajenci in dijaki pripravijo v segmentu praktičnega izobraževanja, so različni, zahtevajo različno znanje, vezani so na konkretne delovne potrebe ... Vse to vpliva tudi na kompleksnost in spremenljivost postavljanja kriterijev ocenjevanja. Presenetljivo je, da mentorji izražajo v najmanjšem odstotku potrebe po dodatnem izpopolnjevanju glede postavljanja kriterijev ocenjevanja.

2.4 Ocenjevanje pri praktičnem delu zaključnega izpita

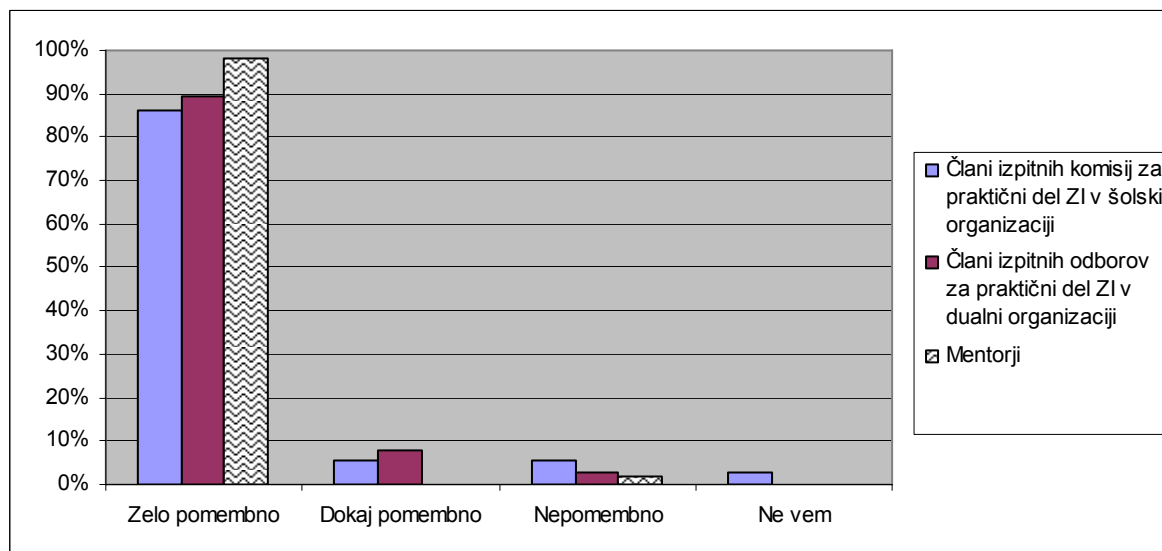
Graf 38: Neposredno ocenjevanje pri praktičnem delu zaključnega izpita

Večina članov (od 79 do 86 odstotkov) izpitnih komisij oziroma odborov za praktični del zaključnega izpita in mentorjev meni, da je izpopolnjevanje za **ocenjevanje pri samem praktičnem delu zaključnega izpita** zelo pomembno oziroma pomembno. Ocenjevanje je najmanj pomembno za mentorje.

2.5 Priprava vprašanj, s katerimi vajenec/dijak praktični izdelek podkrepi s strokovnoteoretičnim znanjem

Graf 39: Priprava vprašanj, s katerimi vajenec/dijak praktični izdelek podkrepi s strokovnoteoretičnim znanjem

Zanimivo je, da to aktivnost kot najpomembnejšo ocenjujejo mentorji, kar 98,1 odstotka mentorjev je namreč navedlo, da je zelo pomembno ali pomembno usposabljanje za povezovanje teorije in prakse. Tudi preostali člani izpitnih odborov oziroma izpitnih komisij visoko ocenjujejo načine spodbujanja povezovanja teorije in prakse.

2.6 Mentorji: drugo potrebno znanje za kakovostno izpeljavo zaključnega izpita

Glede na to, da so mentorji kot predstavniki delovne sfere partnersko vključeni v izobraževalni proces, smo jih vprašali po pomenu izpopolnjevanja še na nekaterih drugih področjih, za katere predpostavljamo, da pomembno vplivajo na kakovost izobraževalnega procesa v »naravnem« delovnem okolju.

Graf 40: Pomembnost dodatnega znanja in spretnosti pri mentorjih

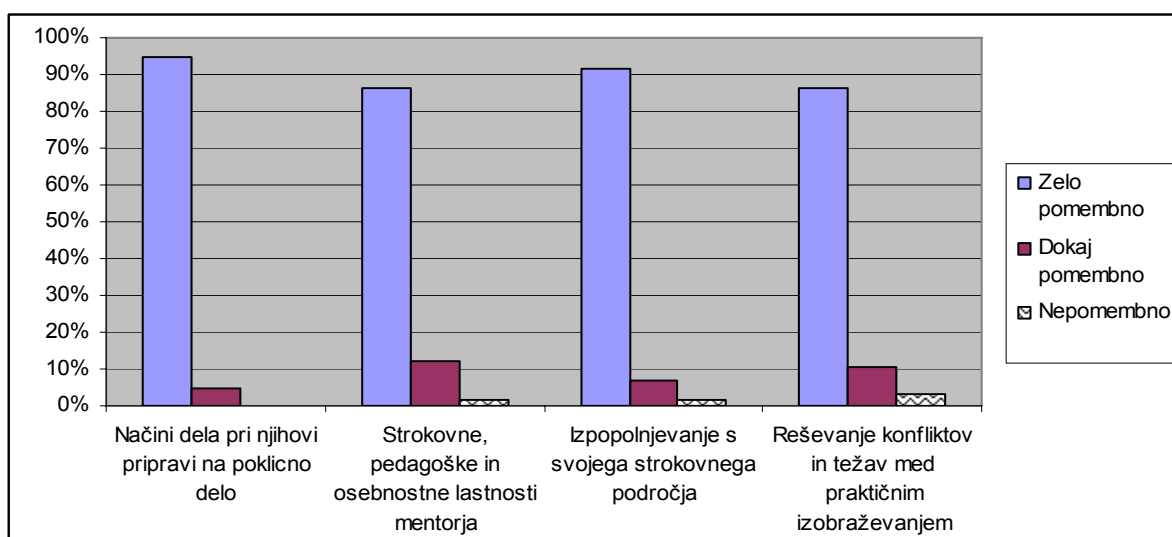

Tabela 13: Pomembnost dodatnega znanja in spretnosti pri mentorjih

DODATNO ZNANJE IN SPRETNOSTI	5 + 4 – ZELO POMEMBNO	3 – DOKAJ POMEMBNO	1 + 2 – NEPOMEMBNO
Načini dela pri poučevanju in usposabljanju vajencev oziroma pri njihovi pripravi na strokovno delo	95,00 odstotka	5,00 odstotka	0,00 odstotka
Strokovne, pedagoške in osebnostne lastnosti mentorja	86,20 odstotka	12,10 odstotka	1,70 odstotka
Izpopolnjevanje na lastnem strokovnem področju	91,50 odstotka	6,80 odstotka	1,70 odstotka
Reševanje problemov med praktičnim izobraževanjem	86,20 odstotka	10,30 odstotka	3,40 odstotka

Mentorjem se poleg že omenjenega dodatnega znanja (**priprava vprašanj, s katerimi vajenec/dijak praktični izdelek podkrepi s strokovnoteoretičnim znanjem** – okrog 98 odstotkov) zdi pomembno dodatno usposabljanje: načini dela pri poučevanju in usposabljanju vajencev oziroma pri njihovi pripravi na poklicno delo (95 odstotkov), izpopolnjevanje, povezano z njihovim strokovnim področjem (91,5 odstotka), strokovne, pedagoške in osebnostne lastnosti mentorja (86 odstotkov) in reševanje problemov z vajenci med praktičnim izobraževanjem.

IX. UGOTOVITVE

1. Uspeh vajencev in dijakov v zadnjem letniku poklicnega izobraževanja in pri zaključnem izpitu

Glede na število vpisanih vajencev v zadnji letnik poklicnega izobraževanja in glede na število vajencev, ki so opravili zaključni izpit do jesenskega izpitnega roka, znaša osip vajencev 14,7 odstotka. Glede na število vpisanih dijakov v zadnji letnik poklicnega izobraževanja in glede na število dijakov, ki so opravili zaključni izpit do jesenskega izpitnega roka, je osip dijakov 19,4 odstotka.

2. Stališča delodajalcev o dualni organizaciji poklicnega izobraževanja in o njihovi vlogi v njej

Kakor je razvidno iz odgovorov delodajalcev, je sodelovanje med delodajalci in zbornico ter delodajalci in šolo dobro. Predpostavljamo, da so k temu prispevali zaposleni na zbornicah, ter zagotovitev nagrade za organizatorja praktičnega dela zaključnega izpita. Glede na to, da novi programi in programi v tako imenovanih skupnih modelih prenašajo velik del praktičnega izobraževanja v delovni proces, je treba sodelovanje socialnih partnerjev še okrepiti. V prihodnje je zato treba najti dodatne vzvode, ki bi delodajalce motivirali, da bi razpisali več učnih mest. Z večjo motivacijo delodajalcev bi dosegli odpiranje večjega števila učnih mest in dvig kvalitete izobraževanja, ki se izvaja v delovnem procesu. Ugotavljamo, da se delodajalci zavedajo pomena kadrovanja z neposrednim izobraževanjem, v katerem spoznajo vajenca, njegovo znanje in spretnosti ter motivacijo za delo in učenje. To je lahko razlog za poznejšo zaposlitev. Da bi ohranili pripravljenost delodajalcev za sodelovanje v celotnem poklicnem izobraževanju v prihodnje, je treba prisluhniti njihovim opozorilom, ki jih izražajo že vrsto let. Nekatere spremembe prinaša že prenovljeni Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, dodatne stimulacije delodajalcev za aktivno sodelovanje v procesu praktičnega izobraževanja v delovnem procesu pa bi bile lahko še druge sistemske rešitve, denimo posebni skladi oziroma druge ustrezne rešitve, kakor so na primer davčne olajšave.

3. Stališča vajencev in dijakov o izbiri izobraževalnega programa in poklicnega naziva in o dostopnosti informacij o poklicnem izobraževanju ter ustreznost poklicnega svetovanja

Ugotavljamo, da je približno 75 odstotkov vajencev zadovoljnih z odločitvijo za vpis v izbrani izobraževalni programom (lansko leto je stopnjo zadovoljstva izrazilo približno 80 odstotkov vajencev). Stopnja zadovoljstva je pri dijakih nekoliko manjša, 66,6 odstotka (lansko leto je bilo zadovoljnih približno 80 odstotkov dijakov).

Rezultati kažejo, da bi se vajenci, ki so zadovoljni z izbiro izobraževanja po dualni organizaciji za posamezni naziv poklicne izobrazbe, večinoma (73,7 odstotka) ponovno vpisali v isti izobraževalni program po dualni organizaciji in da bi se vajenci, ki niso zadovoljni z izbiro izobraževalnega programa, odločili za izobraževanje za drug poklic. Med dijaki bi se ponovno odločilo za enak način izobraževanja 62,7 odstotka dijakov.

Na to, da so vajenci v večji meri kakor dijaki zadovoljni s svojimi odločitvami, bi lahko vplivali bolj individualni pristop k praktičnemu izobraževanju, poklicni interes in nenazadnje tudi človeški faktor, ki se izrazi pri vajencih v smislu zavzetosti in truda učiteljev v šoli in delodajalcev v delovnem procesu.

Ugotovitve potrjujejo tezo, da lahko poteka (poklicna) socializacija le v povezavi z neposrednim delovnim okoljem, zato se tudi novi programi in nove zakonske rešitve nagibajo k večji povezanosti praktičnega in teoretičnega znanja in k pridobivanju vsaj dela znanja v neposrednem delovnem okolju. Pozitivno je, da v novi zakonodaji in v izobraževalnih programih ohranjamo ustrezne rešitve dualne in šolske ureditve in da ni več največji poudarek namenjen vprašanju, ali poteka praktično izobraževanje na temelju individualne ali kolektivne učne pogodbe, temveč je poudarek na tem, da poteka za vse udeležence poklicnega izobraževanja del praktičnega izobraževanje v neposrednem delovnem okolju.

Na podlagi rezultatov ugotavljamo, da je na odločitev za program poklicnega izobraževanja v največji meri vplival poklicni interes vajencev in dijakov, saj temu pritrjuje 72,1 odstotka vajencev in 66,5 odstotka dijakov. Drugi pomemben dejavnik za izbiro izobraževalnega programa poklicnega izobraževanja so informacije, ki jih dobijo učenci v osnovni šoli in pozneje na informativnem dnevu na že izbrani srednji šoli. K temu nedvomno prispevata usposobljenost pedagoških delavcev za poklicno svetovanje in njihova seznanjenost s posameznimi poklicnimi in izobraževalnimi programi, ki vodijo do teh poklicev. Po drugi strani pa je le 10 odstotkov vajencev navedlo, da je informacije o programu in šoli, ki izvaja izobraževalni program, dobilo po TV, po radiu ali v tiskanih medijih.

Potrdila se je tudi predpostavka, da imajo starši velik vpliv na izbiro izobraževalnega programa (na vajence v približno 20 odstotkih, na dijake v 18 odstotkih). Pomemben je tudi podatek, da je na odločitev približno 30 odstotkov vajencev vplival delodajalec, s katerim so imeli sklenjeno učno pogodbo. Odgovori vajencev in dijakov kažejo tudi na to, da je treba zagotoviti več informiranja o poklicnem izobraževanju v medijih na nacionalni in na regionalni ravni (TV, radio, tiskani in elektronski mediji) in da je treba v promocijo poklicnega izobraževanja dejavno vključiti obe veliki ciljni skupini – starše in delodajalce.

4. Prehod vajencev in dijakov med sfero izobraževanja in sfero dela

Rezultati spremljanja kažejo, da približno 30 odstotkov delodajalcev namerava zaposliti vajenca/e, s katerim/i so imeli sklenjeno učno pogodbo, približno 34 odstotkov delodajalcev namerava zaposliti vajence, vendar ne vseh, s katerimi so imeli sklenjeno učno pogodbo, 6 odstotkov delodajalcev nima potrebe po dodatnem kadru, 22 odstotkov delodajalcev vajencev ne bo zaposlilo, ker bodo ti nadaljevali izobraževanje. Če povzamemo, približno 60 odstotkov delodajalcev, ki so imeli sklenjeno učno pogodbo z vajenci, bo zaposlilo vsaj enega od vajencev.

Ugotavljamo, da se med 176 vajenci namerava takoj po šolanju zaposliti približno 40 odstotkov vajencev (od tega 25 odstotkov pri delodajalcu, s katerim so imeli sklenjeno učno pogodbo, 15 odstotkov pa drugje). Med 335 dijakov je ta odstotek nižji: zaposliti se jih namerava približno 25 odstotkov. Očitno je, da se bo zaradi neposrednega stika z delodajalcem med izobraževanjem zaposlil večji delež vajencev kakor dijakov. Hkrati pa ugotavljamo, da tudi visok delež vajencev (56,2 odstotka) načrtuje nadaljevanje izobraževanja, ne pa vstopa v zaposlitev.

Tudi glede na spremljanje zaključnih izpitov v šolskem letu 2004/2005 je trend vajencev in dijakov, ki se ne nameravajo zaposliti, temveč nadaljevati izobraževanje, podoben. Pri lanskoletnem spremljanju je bilo med dijakov 79,4 odstotka, med vajenci pa 57,9 odstotka tistih, ki so izrazili namero o nadaljevanju izobraževanja.

Trend, da se mladi ne odločijo za negotovi trg delovne sile in ostanejo v izobraževanju, je navzoč v vseh članicah EU in Slovenija ni izjema. Za delodajalce, ki sklepajo učne pogodbe, kratkoročno to ni najbolj ugodno, čeprav bo dolgoročno zagotovo bolj izobražena in bolj usposobljena delovna sila lažje kos hitrim spremembam tehnologije in kot posledica tega tudi spremembam na trgu delovne sile.

5. Štipendiranje vajencev in dijakov

Rezultati kažejo na upadanje števila kadrovskega štipendij, kakor beležimo že desetletje. Ker je kadrovska štipendiranje tudi pomemben element pri odločanju mladih za poklicno izobraževanje, sta Obrtna in Gospodarska zbornica Slovenije predlagali Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, da delodajalce spodbudijo s formiranjem posebnih skladov za štipendiranje, in to tako, da del sredstev prispeva država, del pa delodajalci. Delež kadrovskega štipendij odseva splošno sliko pri štipendiranju v Sloveniji, vendar je v poklicnem izobraževanju še posebno nizek.

Da bi se stanje izboljšalo, bi potrebovali sistemski Zakon o štipendiranju, katerega cilj bi bil povezati funkcijo dviga izobrazbene ravni s funkcijo boljše zaposljivosti prejemnikov štipendij.

6. Izplačevanje nagrad vajencem

Ugotavljamo, da sta kljub nekaterim odstopanjem približno dve tretjini vajencev redno prejeli nagrado, čeprav še vedno 3,7 odstotka vajencev navaja, da niso redno prejeli nagrade in da jim tako delodajalec nagrade ni v celoti izplačal, 1,5 odstotka vajencev pa navaja, da nagrade sploh niso prejeli. Drugače je delež vajencev, ki so prejeli nagrado, glede na prejšnja leta višji, to pa kaže na to, da delodajalci v večji meri izpolnjujejo določila učne pogodbe, in je obenem lahko rezultat svetovanja in informiranja, ki ga opravljata zbornici.

7. Upoštevanje katalogov znanja in izpitnih katalogov za praktično izobraževanje pri praktičnem izobraževanju v delovnem procesu

Kakor kažejo rezultati, je katalog znanja za praktični del pouka izhodišče za načrtovanje praktičnega izobraževanja v delovnem procesu samo za 47,3 odstotka delodajalcev (lansko leto za 38,1 odstotka delodajalcev), 66 odstotkov delodajalcev včasih izhaja iz kataloga znanja, 5,2 odstotka delodajalcev pa pri načrtovanju praktičnega izobraževanja ne upošteva kataloga znanja.

Prav tako je zaskrbljujoč podatek, da samo 56,1 odstotka delodajalcev navaja, da so v času praktičnega izobraževanja predelali vse vsebine in uresničili vse navedene cilje, opredeljene v katalogu znanja in v izpitnem katalogu za praktični del zaključnega izpita. Delodajalci, ki niso izpolnili vseh ciljev, to utemeljujejo z odgovori, da niso imeli dovolj časa ali da v delavnicah nimajo možnosti za opravljanje vseh nalog iz izpitnega kataloga.

Glede ustreznosti delovnega okolja za izobraževanje je treba pojasniti, da je delo v posameznih obratovalnicah ozko tržno naravnano in zato vajenci kljub vrhunski tehnološki opremljenosti ne spoznajo vseh vsebin, ki so predpisane v katalogu znanja; tisti del nalog, ki je v delovnem procesu izostal, se po dogovoru izvede v šoli, v medpodjetniškem centru ali pri delodajalcu, ki opravlja vsebinsko primeren proizvodni proces. Očitno v obstoječih rešitvah manjka vezni člen, ki bi organizacijsko in vsebinsko povezal izobraževalno in delovno sfero.

Ključni problem tega, da delodajalci ne uresničijo vseh ciljev, je tudi v pomanjkanju konkretnih usmeritev za izvedbo praktičnega izobraževanja v delovnem okolju, kakor je opredeljeno v izpitnem katalogu. Priprava izvedbenega načrta za praktično izobraževanje v delovnem procesu je bistvenega pomena, da bi delodajalci lahko sledili načrtu in uresničili vse cilje, opredeljene v izpitnem katalogu. Ob tem ne moremo mimo dejstva, da je delodajalce zaradi opravljanja osnovne gospodarske dejavnosti težko pritegniti k drugače dobro zasnovanim, vendar kompleksnim načinom usposabljanja in informiranja, ki jih organizirajo strokovne institucije in šole. Glede na to, da sodobni koncepti praktičnega izobraževanja v novih in v prenovljenih, modularno zgrajenih izobraževalnih programih zahtevajo veliko vpletenost delodajalcev v procese načrtovanja, priprave in izvedbe, je še toliko bolj utemeljena zahteva po sistemsko urejenem spodbujanju delodajalcev, naj bo njihova vloga aktivna. Da bi dvignili kakovost praktičnega izobraževanja, tudi ni smotno od vsakega delodajalca pričakovati, da opravi vse z izobraževalnim katalogom predpisane vsebine, saj bi to pomenilo reorganizacijo proizvodnega procesa in delovnih mest in povečalo s tem povezane stroške. Bolj smiselno je sistemsko in formalnopravno zagotoviti možnosti prehajanja vajencev med delodajalci, šole in medpodjetniškim centrom.

8. Priprave na zaključni izpit

Iz odgovorov vajencev in dijakov je mogoče razbrati, da so bili pri pripravah na zaključni izpit (za vse tri dele zaključnega izpita) najbolj navzoči naslednji načini priprav: izvajanje podobnih nalog, kakor so predvidene na zaključnem izpitu, seznanjenost z nalogami na zaključnem izpitu, seznanjenost z vsebinami izpitnih katalogov in možnost konzultacij, posvetovanj in dodatnih razlag. Da so te priprave navzoče, navaja 80 in več odstotkov vajencev in dijakov. Tudi za druge vrste priprav, kakor so: seznanjenost s kriteriji znanja, prejemanje povratne informacije o tem, kaj naj izboljšajo in kako, je več kakor 70 odstotkov vajencev in dijakov odgovorilo, da so navzoče. Kljub temu pa velja opozoriti, da bi prejemanju povratne informacije in seznanjenosti s kriteriji kazalo posvetiti več pozornosti, saj bi bila to lahko ena od sugestij za izpopolnjevanje izvajalcev izpitov.

Glede na to, da pripisujejo vajenci in dijaki največji pomen neposredni pripravi na zaključni izpit in da je ta po njihovi oceni navzoča v veliki meri (dijaki to ocenjujejo nekoliko više), lahko sklepamo, da priprave na zaključni izpit v veliki meri izpolnjujejo njihove potrebe in pričakovanja. Sklepamo torej lahko, da so vajenci in dijaki glede priprav na zaključne izpite zelo pragmatični in da si najbolj pomagajo z najbolj neposredno pripravo, nekoliko manj pa z aktivnostmi, ki od njih zahtevajo neko mero posploševanja. Kot najbolj uporabno doživljajo to, da dobijo seznam nalog za zaključni izpit in da se pripravljajo na podobnih nalogah. Vse drugo, kar naj bi imelo večji potencial za pripravo, ocenjujejo kot resda uporabno, vendar nekoliko manj, kakor je pomembna neposredna priprava v smislu seznanjenosti z nalogami in vajami. To velja tudi za prejemanje povratne informacije in za seznanjenost s kriteriji za ocenjevanje, ki jima didaktiki pripisujejo zelo velik pomen.

Zanimivo je, da dijaki po lastni oceni bolje kot vajenci izkoristijo konzultacije pri pripravi na vse tri izpitne enote zaključnega izpita in tudi bolje kakor seznanjanje s kriteriji znanja pri praktičnem delu zaključnega izpita. Odprto ostaja vprašanje, ali je to res tako zato, ker dijakom uspe bolje »iztržiti« uporabno vrednost teh praks, ali pa morda zato, ker učitelji v šolski organizaciji oziroma pri delu z dijaki to izvajajo toliko bolj kakovostno, da lahko dijaki vidijo v tem prednosti.

Tudi dobri dve tretjini učiteljev, ki so člani obeh izpitnih komisij za strokovnoteoretični del, ocenjujeta, da so pogosto ali najpogosteje pripravljali vajence in dijake s podobnimi nalogami, kakor so na zaključnem izpitu. Naslednji najbolj pogosto izbrani dejavnosti sta seznanjanje s kriteriji in posredovanje seznama nalog za zaključni izpit, sledijo odgovori v zvezi s posredovanjem izpitnega kataloga, nato pa še glede zagotavljanja povratne informacije in dodatnih razlag in pojasnil. Najmanj je po njihovi oceni zastopano zagotavljanje konzultacij. Od dejavnosti, katerih navzočnost pa bi pričakovali v večji meri, je najšibkejša navzočnost oblik povratne informacije o znanju vajencev in dijakov. Med ocenami učiteljev, članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v šolski in dualni organizaciji, smo zaznali odstopanja pri večini postavk (učitelji strokovnoteoretičnih predmetov v šolski organizaciji ocenjujejo navzočnost večine priprav više od kolegov v dualni organizaciji). Ker veljajo razlike ocen za več postavk, so to morda le drugačna notranja merila obeh skupin učiteljev in ne dejansko šibkejše izvajanje teh praks.

Glede priprav na praktični del zaključnega izpita v šolski organizaciji največ učiteljev praktičnega pouka (članov izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita) ocenjuje, da so pogosto ali najpogosteje dijakom posredovali seznam nalog za zaključni izpit in z njimi ponavljali in utrjevali naloge. Veliko jih je z dijaki delalo tudi podobne naloge, kakor so na zaključnem izpitu. Tudi navzočnost vseh drugih dejavnosti glede priprav na zaključne izpite ocenjujejo razmeroma visoko. Po tem rezultatu sodeč, naj bi po lastnih sodbah učitelji

praktičnega pouka izkoristili največ različnih oblik priprav, vendar pa odgovori dijakov tega v celoti ne podpirajo (dijaki v manjši meri ocenjujejo navzočnost teh aktivnosti).

Pri pripravah vajencev na zaključni izpit pa mentorji praktičnega izobraževanja v delovnem procesu ocenjujejo, da so najpogosteje ali pogosto zagotavljali dodatno razlago ali pojasnila in povratno informacijo o tem, kako naj se vajenci izboljšajo in kaj naj izboljšajo. Večina jih tudi meni, da so pogosto ali najpogosteje seznanjali vajence s kriteriji znanja ter da so utrjevali in ponavljali naloge. Najmanj pa so se ukvarjali s posredovanjem nalog za izpit in s seznanjanjem z vsebino izpitnega kataloga. Po tem rezultatu sodeč, je struktura priprav pri mentorjih točno nasprotna kakor drugod: največji poudarek je na dodatnih pojasnilih in razlagah, na povratni informaciji in na zagotavljanju kriterijev, medtem ko je manj poudarka na delu s podobnimi nalogami oziroma seznanjanjem nalog. Razlog za take odgovore bi utegnil biti to, da imajo morda delodajalci drugačne izkušnje in pogled na praktično izobraževanje v delovnem procesu in na njegovo vlogo pri dokončevanju izobraževanja.

9. Prevladujoči tip vprašanj oziroma nalog pri posamezni izpitni enoti zaključnega izpita

Vajenci ocenjujejo, da je na vseh treh področjih zaključnega izpita v največji meri navzoča uporaba znanja v znanih situacijah, ki ima prednost pred vprašanji po faktografskem znanju; ta so se po ocenah vajencev znašla le med občasno navzočimi. Zanimivo je, da je pri slovenščini najmanjša navzočnost nalog, ki zahtevajo uporabo znanja v novih situacijah in samostojno reševanje problemov, nalog, ki zahtevajo predstavljanje lastnih zamisli, idej in rešitev, in nalog, ki zahtevajo oceno oziroma kritično presojo. Po eni strani bi namreč pričakovali, da bo splošni predmet zaradi svoje splošnoizobraževalne narave spodbujal najširšo paleto znanja in s tem tudi znanje, ki je taksonomsko najzahtevnejše, vendar pa se je izkazalo, da je v našem primeru tega več, kolikor bliže stroki in praksi smo, ne pa pri splošnem predmetu.

Za zagovor praktičnega dela zaključnega izpita vajenci ocenjujejo, da zajema najširšo paleto različnih vprašanj in nalog, od uporabe v novih situacijah prek predstavljanja lastnih zamisli do kritičnih presoj. To je verjetno povezano z naravo same izpitne situacije, saj je še najbližje realističnim problemskim situacijam, ki po svoji naravi zahtevajo različne vrste miselne in praktične dejavnosti.

Po oceni dijakov so bila na zaključnem izpitu na vseh treh področjih v največji meri navzoča vprašanja oziroma naloge, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah. Sledijo vprašanja oziroma naloge, ki pokrivajo strokovno področje, nato pa nastopi – drugače kakor pri vajencih – na vseh treh področjih faktografsko znanje (vprašanja oziroma naloge, ki so preverjale, kaj si je kdo zapomnil).

Če torej primerjamo ocene dijakov in vajencev, ugotovimo, da je pri praktičnem delu glede vprašanj, povezanih z uporabo znanja, ocena dijakov o uporabi v znanih situacijah višja kakor pri vajencih, medtem ko je ocena vajencev višja kakor pri dijakih glede uporabe znanja v novih situacijah; prav tako pa dijaki bolj kakor vajenci ocenjujejo, da je pri slovenščini in pri strokovnem predmetu več faktografskega znanja. Zdi se, kakor da je – po oceni vajencev – pri praktičnem delu pri njih več problemsko orientiranega pristopa kakor pri dijakih. To si razlagamo s tem, da so vprašanja – vsaj pri praktičnem delu – bolj povezana s praktičnimi problemi v dejanskem delovnem okolju.

Po mnenju učiteljev, članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični del zaključnega izpita v dualni organizaciji, je bilo na zaključnem izpitu pri strokovnoteoretični izpitni enoti največ

vprašanj, ki so zahtevala uporabo znanja v znanih situacijah (aritmetična sredina 4,4), tem sledijo spominska vprašanja (4,0), nato pa vprašanja po oceni ali kritični presoji (3,2) in vprašanja po predstavljanju idej in rešitev. Najnižje so ocenjena vprašanja glede uporabe znanja v novih situacijah in vprašanja v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu in z varovanjem okolja (2,8).

Trend je skoraj identičen s trendom odgovorov članov izpitnih komisij iz šolske organizacije, le uporabe znanja v novih situacijah je po oceni učiteljev na zaključnem izpitu v dualni organizaciji nekoliko več kakor v šolski. Iz ocen učiteljev lahko sklepamo, da je struktura vprašanj v obeh organizacijah poklicnega izobraževanja podobna.

Podoben trend kažejo tudi odgovori vajencev in dijakov, le da ti pripisujejo vsem kategorijam nekoliko višjo navzočnost kakor učitelji.

Po mnenju članov izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita v šolski organizaciji je bilo na zagovoru največ vprašanj, ki pokrivajo strokovno področje in se navezujejo na konkretno izpitno nalogo, vprašanj, ki zahtevajo uporabo znanja v znanih situacijah, in spominskih vprašanj (aritmetična sredina ocen članov izpitnih komisij je nad 4). Tem tipom vprašanj sledijo vprašanja v zvezi z zdravjem in varstvom pri delu, vprašanja v zvezi z varovanjem okolja, vprašanja po oceni ali kritični presoji, vprašanja, ki zadevajo predstavljanje idej in rešitev, najmanj pa je vprašanj v zvezi z uporabo znanja v novih situacijah. Trend ocen članov izpitnih odborov za praktični del zaključnega izpita v dualni organizaciji je podoben, le da navajajo večjo navzočnost spominskih vprašanj in vprašanj o zdravju in varstvu pri delu.

10. Strokovno izpopolnjevanje

Rezultati kažejo, da več kakor polovica članov izpitnih komisij za strokovnoteoretični in za praktični del zaključnega izpita v šolski in v dualni organizaciji ter mentorjev (od 55 odstotkov do 67 odstotkov) meni, da bi za kakovostno izvedbo zaključnih izpitov potrebovali dodatno znanje. Vendar se je le del teh članov in mentorjev udeležil strokovnega izpopolnjevanja na to temo v zadnjih dveh letih (največ člani izpitnih odborov za praktični del ZI v dualni organizaciji (okrog 57 odstotkov) in člani izpitnih komisij za praktični del ZI v šolskih organizacijah (okrog 39 odstotkov), preostali so se ga udeležili v manjši meri (od 30 odstotkov do 16 odstotkov)).

Iz spremljanja ugotavljamo, da je treba vse vpletene (člane izpitnih komisij za posamezno izpitno enoto) dodatno usposobiti za pripravo in izvajanje zaključnih izpitov. Kot zelo pomembne so ocenjene teme: teoretične podlage, na katerih je opredeljeno ocenjevanje znanja pri zaključnem izpitu (od 69 odstotkov do 86 odstotkov članov izpitnih komisij in mentorjev), priprava izpitnih gradiv (od 78 odstotkov do 92 odstotkov članov izpitnih komisij in mentorjev) in opredelitev kriterijev ocenjevanja (od 95 odstotkov do 69 odstotkov, pri tem pa so to potrebo najnižje ocenili mentorji).

V primerjavi z lanskoletnimi rezultati se je pomembnost ocenjevanja pri praktičnem delu zaključnega izpita zelo povečala zlasti v skupini članov izpitnih komisij za praktični del zaključnega izpita v šolski organizaciji; drugače je pomembnost tega področja med vsemi anketiranimi med 79 odstotki in 86 odstotki. Mentorji visoko ocenjujejo pomen izpopolnjevanja za povezovanje teorije in prakse (89,8 odstotka), načine in pristope pri delu z vajenci (95 odstotkov) in izpopolnjevanje na strokovnem področju (91,5 odstotka). Zlasti pa je treba delati za izboljšanje komunikacije med samimi učitelji in med učitelji in delodajalci, kakor se kaže – na primer – pri organizaciji in izvedbi zagovora praktičnega dela zaključnega izpita.

X. SKLEPI

Zadnja generacija vajencev se je v izobraževanje po dualnem sistemu izobraževanja vpisala v šolskem letu 2006/2007, izobraževanje pa bo v skladu z zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju končala v šolskem letu 2008/2009. Tisti, ki ne bodo uspešno končali izobraževanja, bodo lahko manjkajoče obveznosti in zaključni izpit pod pogoji, ki so veljali ob njihovem vpisu, opravili najpozneje v jesenskem izpitnem roku 2011.

Predlogi Državne izpitne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji

1. Spodbujanje aktivnega sodelovanja socialnih partnerjev pri izvedbi praktičnega dela zaključnega izpita:

- spodbude delodajalcem: davčne olajšave,
- okrepljeno sodelovanje med šolo in delodajalci,
- večja vpetost delodajalcev v načrtovanje praktičnega usposabljanja,
- izobraževanje delodajalcev,
- izvedba tekmovanja v znanju, ki so ga vajenci pridobili v okviru praktičnega usposabljanja pri delodajalcih,
- zagotovitev izvedbe praktičnega dela zaključnega izpita za vajence, ki jih vodi Gospodarska zbornica Slovenije.

2. Izvedba zaključnih izpitov:

- preučiti možnosti za izvedbo sklepnega projektne dela v različnih delovnih okoljih,
- posodobiti izpitno dokumentacijo,
- posvetiti veliko pozornost varstvu pri delu in varovanju zdravja vajencev.
- med izobraževanjem v procesu pouka je treba nameniti večji poudarek ustnemu izražanju vajencev.
- preveriti je treba, ali delodajalci izpolnjujejo pogoje za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita (dopolnitev verifikacije).

3. Promocija poklicnega izobraževanja na različnih ravneh:

- povečati vpliv medijev,
- neposredni stik in pogovor z delodajalci ima večji vpliv na odločitev učencev za izobraževanje v dualni organizaciji; predlagamo odprta vrata oziroma informiranje dijakov pri delodajalcih (izpeljava akcije na državni ravni),
- štipendiranje, ustanovitev posebnih skladov in zagotavljanje večje zaposljivosti vajencev (60 odstotkov vajencev se odloči za nadaljnje izobraževanje).

4. Usposabljanje mentorjev, ki sodelujejo pri izvedbi zaključnega izpita:

- usposabljanje mentorjev za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita,
- seznanjanje mentorjev s pravili ocenjevanja.

XI. PRILOGE

1. Člani državne izpitne komisije za praktični del zaključnega izpita v dualni organizaciji

V skladu z 20. členom Pravilnika o zaključnih izpiti v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju za izvajanje praktičnega dela zaključnih izpitov v dualni organizaciji imenuje minister na predlog zbornic in reprezentativnih sindikatov za dve leti devetčlansko Državno izpitno komisijo.

Sestava Državne komisije za izvedbo praktičnega dela zaključnega izpita v dualni organizaciji:

1. Janez Dekleva, do 23. 3. 2006 namestnik predsednice, od 23. 3. 2006 predsednik (Gospodarska zbornica Slovenije)
2. mag. Janja Meglič, do 23. 3. 2006 predsednica, od 23. 3. 2006 podpredsednica (Obrtna zbornica Slovenije)
3. Irena Kuntarič Hribar, do 23. 3. 2006 (Gospodarska zbornica Slovenije)
4. Barbara Kranjc, od 23. 3. 2006 (Gospodarska zbornica Slovenije)
5. Mitja Korunovski (Obrtna zbornica Slovenije)
6. mag. Irena Bahovec (Ministrstvo za šolstvo in šport)
7. Peter Burjek (Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije)
8. Karmen Leban (Zveza svobodnih sindikatov Slovenije)
9. Tina Klarič, do 23. 3. 2006 (Center RS za poklicno izobraževanje)
10. Breda Zupanc, od 23. 3. 2006 (Center RS za poklicno izobraževanje)
11. Gorazd Jenko, do 23. 3. 2006 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve)
12. Elizabeta Skuber - Osterman, od 23. 3. 2006 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve)

2. Vloga gospodarske in obrtne zbornice slovenije pri zaključnih izpitih

Na podlagi Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju so zbornice pristojne za organizacijo opravljanja praktičnega dela zaključnih izpitov za vajence.

Gospodarska in Obrtna zbornica sta v šolskem letu 2005/2006 izvedli naslednje dejavnosti:

- priprava koledarja opravljanja praktičnega dela zaključnih izpitov v zimskem, v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku glede na šolski koledar za šolsko leto 2005/2006,
- priprava razpisa za izvedbo praktičnega dela zaključnih izpitov v zimskem, v spomladanskem in v jesenskem izpitnem roku glede na šolski koledar v šolskem letu 2005/2006,
- usklajevanje registra učnih mest – to je neposredno povezano s prijavi na zaključni izpit,
- priprava izpitnih nalog in izpitne dokumentacije,
- obveščanje članov izpitnih odborov, vajencev, srednjih poklicnih in strokovnih šol in delodajalcev o kraju, o času in o načinu izvedbe praktičnega dela zaključnega izpita,
- svetovanje in informiranje vajencev in njihovih staršev o izvedbi praktičnega dela zaključnih izpitov,
- usklajevanje, informiranje in koordinacija med Obrtno zbornico Slovenije in območnimi obrtnimi zbornicami in Gospodarsko zbornico Slovenije, Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport, Centrom RS za poklicno izobraževanje in srednjimi poklicnimi šolami,
- logistika spričeval,
- pregledi, analiza in statistika izvedbe praktičnega dela zaključnih izpitov,
- priprava in izvedba plačila nadomestil članom izpitnih odborov, nadzornikom in koordinatorjem.

Za člane izpitnih odborov sta zbornici organizirali delovne sestanke, na katerih so člani na podlagi izkušenj na zaključnih izpitih v preteklem šolskem letu obravnavali vsebine, ki bi v novem šolskem letu pripomogle k dvigu ravni izvedbe zaključnih izpitov. Sestanki so bili organizirani po nazivih poklicne izobrazbe, tako da so obravnavane teme zadevale posamezni poklic in organizacijo zaključnih izpitov v šolskem letu 2005/2006.

V izpitnih odborih je sodelovalo 55 članov Obrtne in Gospodarske zbornice in 93 predstavnikov šol.

Opravljenih je bilo tudi veliko dodatnih dejavnosti, katerih cilj je bila čim boljša izvedba zaključnih izpitov za kandidate, ki so se izobraževali v dualni organizaciji srednjega poklicnega izobraževanja.

3. Razpisana in zasedena učna mesta od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2005/2006

Tabela 14: Skupno število razpisanih učnih mest in zasedenost na podlagi sklenjenih učnih pogodb od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2005/2006

Šolsko leto	Razpis			Vpis v programe	
	OZS	GZS	Skupaj	Skupaj	
	Št.			Št.	%
1997/1998	1706	703	2409	694	28,8
1998/1999	1542	593	2135	913	42,7
1999/2000	1567	426	1931	1058	54,8
2000/2001	1656	986	2642	1075	40,7
2001/2002	1404	784	2188	854	39,0
2002/2003	1491	636	2127	812	38,2
2003/2004	1555	848	2403	853	35,5
2005/2006	1267	871	2138	510	23,9

Primerjava razpisanih učnih mest po letih kaže, da je bilo največ učnih mest (2642 učnih mest) razpisanih v šolskem letu 2000/2001. Število razpisanih učnih mest se je nato zmanjševalo. **V šolskem letu 2005/2006 sta zbornici razpisali 2138 učnih mest, od teh so v 510 primerih delodajalci in vajenci sklenili učno pogodbo. V šolskem letu 2005/2006 je zasedenost učnih mest 23,9 odstotka.** Razlog za zmanjševanje obsega vpisa oziroma sklenjenih učnih mest je gotovo tudi v razpisu skupnega modela izobraževanja v strojništvu in v gradbeništvu in v novih in prenovljenega izobraževalnih programih.

Vpis v 1. letnik izobraževalnih programov v dualni organizaciji

V tabeli spodaj so prikazani podatki o vpisu v 1. letnik izobraževalnih programov dualne organizacije poklicnega izobraževanja od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2005/2006.

Tabela 15: Vpis v 1. letnik izobraževalnih programov dualne organizacije od šolskega leta 1997/1998 do šolskega leta 2005/2006

Program	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Avtokaroserist (do)	–	–	–	–	–	–	–	–	16
Avtoklepar (do)	66	46	39	31	25	31	–	–	13
Avtoklepar (M – str)	–	–	–	–	–	–	32	20	–
Avtoličar (do)	–	–	–	–	–	12	–	–	10
Avtoličar (M – str)	–	–	–	–	–	–	20	10	–
Avtomehanik (ds)	330	255	241	210	206	177	–	–	80
Avtomehanik (M – str)	–	–	–	–	–	–	169	89	–
Avtoserviser (do)	–	–	–	–	–	–	–	54	46
Cvetličar (do)	–	29	20	14	14	7	11	2	–
Elektrikar energetik (do)	–	–	–	–	14	16	0	4	7
Finomehanik (do)	–	–	–	3	–	–	–	–	–
Finomehanik (M – str)	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Frizer (do)	–	184	156	144	101	71	72	58	34
Inštalater strojnih inštalacij (do)	–	17	12	22	16	35	–	–	–
Inštalater strojnih inštalacij (M – str)	–	–	–	–	–	–	28	22	27
Izvajalec suhomontažne gradnje (M – gradb)	–	–	–	–	–	–	–	2	–
Kamnosek (M – gradb)	–	–	–	–	–	–	–	3	–
Klepar – krovec (do)	–	8	4	7	5	5	–	–	5
Klepar – krovec (M – str)	–	–	–	–	–	–	4	4	–
Konstruktivski mehanik (M – str)	–	–	–	–	–	–	2	2	1
Kuhar (do)	–	35	100	101	74	115	81	45	44
Mesar (do)	20	11	20	–	8	–	36	30	28

Mehatronik (do)	–	–	–	–	–	–	–	2	3
Mizar (do)	245	225	238	167	169	154	111	88	98
Natakar (do)	–	16	48	46	58	50	51	10	5
Oblikovalec kovin (M – str)	–	–	–	–	–	–	6	7	4
Orodjar (do)	–	–	–	–	18	21	–	–	–
Orodjar (M – str)	–	–	–	–	–	–	29	15	14
Pečar – keramik (do)	–	–	–	–	6	8	21	16	13
Pek (do)	–	–	11	20	17	10	12	11	8
Prodajalec (do)	–	–	–	166	48	16	8	11	11
Slaščičar konditor (do)	–	–	20	8	9	7	11	11	16
Slikopleskar (do)	–	–	11	20	10	13	31	16	8
Strojni mehanik (do)	–	–	–	5	–	–	–	–	2
Strojni mehanik (M – str)	–	–	–	–	–	–	4	4	–
Strojnik gradbene mehanizacije (do)	–	–	–	–	–	–	–	–	1
Šivilja – krojač (do)	–	–	29	19	17	17	15	–	–
Tapetnik (do)	–	–	7	3	–	–	4	2	4
Tesar (do)	9	18	23	25	7	14	26	4	5
Vrtnar (do)	–	–	4	4	–	–	–	–	–
Zidar (do)	24	69	75	60	26	29	54	9	7
Zlatar (do)	–	–	–	–	6	4	–	–	–
Zlatar (M – str)	–	–	–	–	–	–	5	–	–
Skupaj	694	913	1058	1075	854	812	853	561	510

Legenda:

(do) – program v dualni organizaciji poklicnega izobraževanja,
(M–str) – model skupnega izvajanja izobraževalnih programov v strojništvu,
(M–gradb) – model skupnega izvajanja izobraževalnih programov v gradbeništvu.

